

Жовтоблакитна

Доларохапна

ПЕРЕЗВА

М. ВОЛИНЕЦЬ

Вчора справили весілля,
А сьогодні на похмілля
Ми справляєм перезву.
Що там буде — не питаю,
А сьогодні погуляю
Поживу.

В. Валентин.

Накладом
Робітничо-Фармерського Видавничого Товариства
Вінніпег, Ман., Канада
1932

Жовтоблакитна

Доларохапна

ПЕРЕЗВА

М. ВОЛИНЕЦЬ

**ЯК ЛІДЕРИ УКРАЇНСЬКИХ
ЖОВТОБЛАКИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
В КАНАДІ "РЯТУВАЛИ" СТАРИЙ
КРАЙ І "ДОНІОМАГАЛИ СИРОТАМ"**

Присвячую цю розвідку тодо-
вирназівцям, рядовим членам
стрілецьких громад та україн-
ській робітничо-селянській по-
воєнній еміграції в Канаді.

Автор.

Накладом
Робітничо-Фармерського Видавничого Товариства
Вінніпег, Ман., Канада
1932

3 друків
Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім
Вінніпег, Ман., Канада

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

ПЕРЕДМОВА

Останніми часами попало мені в руки кілька документів, що свідчать про розпочаття нової “доларохапної політики” лідерами українських “патріотичних”, “націоналістичних” та “самостійницьких”, як вони себе називають, організацій в Канаді.

Деякі з цих документів-апелів видані в Канаді й розіслані на різні адреси. Інші видані у Львові, ще інші в Празі, Чехословаччині. У всіх них закликається українське населення Канади складати жертви на різні цілі: на “Рідню Школу”, на “Просвіту” в старому краю, на “старий край” взагалі, на “господарську академію” в Подебрадах (Чехословаччина), на “пропаганду української справи”, на “народні інституції” в Канаді, одним словом на все. Й то складати так “щоби не висихало жерело нашої культури в Старому Краю; ми повинні його своїми жертвами підливати” — от як складати.

Час від часу провадиться кампанія за “підливання цього жерела” і в жовтоблакитних газетах в Канаді, але не дуже ударно. Скорше провадиться так, аби збутися. Зате листівками та лістами, що їх розсилається усюди — провадиться таки досить енергійно. Насувається запитання:

Чому українські пани й підпанки перейшли на “нелегальну” роботу? Чому не роблять цього славно-явно через свою пресу, як в минулому робили? Криза, безробіття спиняють? Але ж бо криза так само впливає й на “нелегальну” доларохапну політику.

Ні, річ не в кризі. Пани ховаються під листи, щоб не викликати вовка з ліса, щоб не дати більшовикам нагоди виступити із демаскуванням цих панків. Щоб не дати більшовикам нагоди пригадати людям про доларохапну політику жовтоблакітних лідерів в минулому.

А пригадувати є що.

Був колись “славний” час! Був час, коли ці панки “визволяли” Україну доларами. Було це тоді, коли молодша, повоєнна українська іміграція, яка тепер поневіряється на “реліфових” суп-кухнях, яку тепер депортують, боролася зі зброєю в руках на різних фронтах імперіялістичної війни та українсько-польської війни. Було це в тих роках, коли тисячі нинішніх українських “реліфників” міряли своїми босими ногами степи України, коли Петрушевич, Назарук, Кравс, Тарнавський гонили їх проти Радянської України, то до Денікіна, то до Польщі, Румунії, доки не загнали до таборів на польським Помсрю. Було це в тих часах, коли тисячі жовнірів галицької армії гинули в ровах під Винницею від тифу й червінки, коли Петрушевич, Назарук і ін. по злодійськи вночі втікли з Камянця Подільського до Відня, забравши з собою гроші армії, а саму армію залишили в Камянецькім чотирокутнику голу, босу, голодну, хору на ласку Денікіна та польської шляхти. — От тоді то

побратими цих панів в Канаді, лідери “патріотичних” організацій, доларами “рятували” рідний край”. Ще й як рятували!

О, вони тоді дбали про “старий край”, про “рідний край”, про “батьківщину”, про “соборну й незалежну”, про “сироту Івася”, про делегації в Парижі, в Оттаві, в Римі, в Хшанові, про “уряди” свої, про “республіки на колесах” в Тарнові, Відні, Празі, Варшаві. От тоді була доларохапна перезва! Олесю, “славний” поете, сховайся зі своєю віденською імігрантською перезвою!

Про них то ми вам, товариші й розкажемо — не голословними фразами, а фактами, їхніми власними звітами, статтями, маніфестами з їхньої преси. Розкажемо без ніяких прекрас, звичайними зрозумілими словами.

Про таку “народню роботу” ви повинні знати. Про такі “патріотичні” діла цих людців, що натягнули українських робітників і фермерів в Канаді на грубі десятки тисяч доларів і все це просвистали, розтратили по Віднях, Парижах, Прагах та й таки в самій Канаді, що й сліду за ними не залишилося, крім гіркого спогаду — нині й завжди повинні українські робітники й фермері знати й не забувати, щоб кожного разу, коли ці людці звертаються до них за доларами, пригадати їм про цю доларохапну перезву.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО БІЖУЧІ “СТАРОКРАЄВІ СПРАВИ”

Півторяємо, до пригадання всього цього спонукала нас нова доларохапна політика, що тихцем починається в Канаді за заохочуванням “старого краю”. Спонукав нас новий провал жовтоблакитників, що недавно закінчився з Лідзі Націй рішенням т. зв. “української справи” — “пацифікації” Польщею Західньої України.

В “старому краю” “Просвіта” банкрутує. Михайло Галущинський, що недавно помер, разом з іншими ундо-угодовцями своєю злодійською господаркою допровадили “Просвіту” до руїни й далі руйнують. Палками своїх студентсько-фашистських “ударних бригад” розбивали вони голови селянським делегатам на з’їздах “Просвіти”, “Рідньої Школи” та кооператив. Польську поліцію закликали вони, ставили в дверях вчасі з’їздів “Просвіти”, “Рідньої Школи” та кооператив, щоб не впускала до салі селянських делегатів, хоч вибрані вони були місцевими сільськими “Просвітами”, читальнями, кооперативами, хоч прибули вони до Львова з далеких місцевостей, нераз пішки. Полівня, адвокати, їхні синки-палкарі розбивали цим селянським делегатам голови, не впускали їх до салі нарад, щоб не перешкаджали робити угоду.

В селах, де селяни не хотіли йти за проводом унівців, Шептицьких, Хомишиних — там унівці розв'язували, або замикали "Просвіти", читальні, а то просто за допомогою польської поліції, судів відбирали в селян та робітників збудовані ними будинки "Просвіти", викидали селянських членів з "Просвіт" і читалень, туди вводили своїх хрунів.

Ось послухайте, що каже дописувач з Яворова до львівської газети "Наша Земля" з 10 січня 1932 року:

ГАНЕБНА РОБОТА ГОЛОВНОГО ВИДІЛУ "ПРОСВІТИ".

ЯВОРІВ. Щоби догодити Хомишиним, Назарукам і Шептицьким щоби догодити польському фашизмові, а тим самим промстити дорогу для польсько-української угоди, Головний Віділ "Просвіти" "прочищує освітній терен від соціалістичних елементів. Жертвою ганебної унівської роботи Головного Віділу впало 16 читалень в Заволотівщині, ряд читалень в Комарянщині, Брідщині, Старосамбірщині і других повітах. Останній "подвиг" цього угодовецького кодла, це розв'язання читальні "Просвіти" в Яворові на Малім Передмістю.

На легальний культурно-освітній рух іде нагінка від ряду літ і то з двох боків. В 1924 р. розв'язала польська влада робітниче Т-во Волю. В 1927 р. розв'язала цяж влада дубенську, рівненську й ковельську повітову "Просвіту" з усіма філіями. В цім самім часі розв'язано кілька-десять читалень "Просвіти" в Галичині. Дальше розв'язано на Холмщині "Рідну Хату". А в останніх роках польська влада виручає себе в розв'язуванні читалень Головним Віділом. І треба признати, що ундо-радикальний Головний Віділ "Просвіти" виконує цю поліцейську роботу "совісно". Не багато є вже таких читалень, що не опановані ундо-клерикалами, встоялись перед насильством з боку Головного Віділу. Одною з тих нечисленних була читальня "Просвіти" в Яворові на Малім Передмістю.

Місцеві Ундо-радикали, панни Яворівські, Фільци, Галушаки, Недіаки докладали всіх заходів, щоби позбути-

ся соціалістів з читальні на Малім Передмістю. Не допомогли ніякі провокації. Часті поліційні наскоки на читальню не дали ніколи “бажаного матеріалу”, який послужив би до закриття читальні. Коли ж всі поліційні ревізії були “без успіху” не лишилось іншого виходу, як закриття читальні Головним Відділом.

Перед кількома тижнями ЯВОРІВСЬКЕ СТАРОСТВО ПОВІДОМИЛО ЧИТАЛЬНЮ НА МАЛІМ ПЕРЕДМІСТЮ, ЩО ВОНА РОЗВ'ЯЗАНА ГОЛОВНИМ ВИДІЛОМ, та що Головний Відділ назначив кураторію в особі попа. Відділ розв'язаної читальні не хотів передати кураторові-попovi читальняного маєтку з цієї простої причини, що від рішення Головного Відділу прислугує читальні право відкликатися до загальних зборів, а загальні збори можуть це безпідставне рішення Головного Відділу знести. Однак ундо-радикалам з Головного Відділу спішитися. Вони внесли скаргу до суду, а дня 15 грудня 1931 р. відбулася в яворівськiм суді розправа. Головний Відділ заступав адвокат Фільц. Як підсудні станули всі члени Відділу читальні “Просвіти” в Яворові на Малім Передмістю. Підсудні оборонця не мали. Боронилися всі солідарно так, що рішення Головного Відділу є противорічне статутівi, що від цього протистатутного рішення прислугує їм право відлику до загальних зборів. Підсудні вказали на розправі, що дійсна причина розв'язання читальні є політична, “бо в читальні на Малім Передмістю” в Яворові об'єднується біднота, яка є проти ундо-радикальної угоди з польським фашизмом.

НА РОЗПРАВІ, ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ І ДР. ФІЛЬЦ ВІГРАЛИ. СУДДЯ СКАЗАВ, ЩО ВИРОК ДАСТЬ НА ПИСЬМІ. Підсудні заявили, що вносять проти вироку спротив

Ось серед яких умов приходиться вести нашим товаришам культурно-освітню роботу. Яворівець.

Ми навели цей довший цитат тільки як яскравий приклад, що роблять ундівці з тими “Просвітами”, які не хочуть танцювати під їхню угодовську дудку. Таких прикладів є повно по

цілій Зах. Україні й ми про них говоримо тільки загальною, бо на меті у нас є писати про що інше. Згадуємо тут про “Просвіту” спеціально тільки тому, що вона зараз дала почин і по цей бік океану до нової доларохапної політики, що тут появились вже заклики і в пресі і в розісланих листах, щоб “рятувати Просвіту” в старому краю.

Така погромщицька політика ундо-радикалів спричинилася до того, що селяни, відчувши на своїй голові спільного кулака ундо-радикальних угодовців та польського поліція й суду, побачивши, що лідери “Просвіти” роблять з тої культурно - освітньої установи засіб боротьби проти визвольних змагань робітників і селян — перестали платити свої вкладки та жертви й взагалі перестали допомагати “Просвіті”. Трудящі Західньої України побачили, що “Просвіта” стала осередком роздору, що попівня, адвокати, кооператори, провід “Просвіти” пішли на угоду з польською шляхтою проти трудящих, боряться за відібрання “Просвіти” від цих панів. Сама ж попівня, “інтелігенція”, адвокати ніколи “Просвіті” фінансово не допомагали. Вони вважали, що вони мають тільки “давати провід”, тобто, розкрадати зложене селянами та робітниками майно “Просвіти”, “Рідньої Школи”, кооператив й дбати про те, “щоб не висихало жерело національної культури” та пильнувати, щоб селяни й робітники “його своїми жертвами підливали”.

Коли трудящі перестали підливати — жерело почало швидко висихати й “Просвіта” стала над безоднею банкруцтва.

Але це тільки один бік справи.

Другий бік — це господарка бувшого голови “Просвіти” М. Галущинського та цілої тепленької зграї, що засіла там в проводі. Ми спинемося коротко ще на цій важливій ділянці господарки панів з “Просвіти”.

Лідери жовтоблакиті кричать, що на Радянській Україні “урядують жидаи”. Робітників та незаможних фермерів, що належать до революційних робітничих організацій, вони називають “жидівськими наймитами”, “сруликами” і т. ін.

Коли б так ми такими способами хотіли воювати, ми показали б, як ті жовтоблакитні жидаи самі лижуть патинки “жидам”, звичайно, багатим, спекулянтам, агентам. Ми не будемо голословними, але покажемо це на фактах.

Коли петлюрівщина й петрушевичівщина “будували власну державу”, то різні жовтоблакитні поети й письменники, що повтікали від революційної боротьби закордон, почали там показувати свій письменницький хист. Вони за кусок гнилої ковбаси писали свої “твори”, складали підручники для “власної держави”. Все це вони дешево продавали спекулянтові Оренштайнові в Берліні. Цей купував, сподіючись, коли буде “самостійна й незалежна”, засипати її цими “творами” та добре на них заробити. І таки самі петлюрівські міністри замовили у його видавництві багато книжок.

Але... не сталося так, як гадалося. “Власна держава” поїхала на колесах, а стоси книжок залишилися на складі в Оренштайна. Та Оренштайн не дурний. Він порозумівся з головою “Просвіти” Михайлом Галущинським і тихцем,

без відома навіть Головного Виділу, добив з ним успішного торгу. Він продав “Просвіті” ці, цілком “Просвіті” не потрібні, бо не відповідні, книжки щось за 40 тисяч доларів.

Мих. Галущинський, як необмежений диктатор “Просвіти”, підписав повний контракт на купівлю цих книжок, заручившись за них цілим майном “Просвіти”. Книжки ці собі лежать, гниють. “Просвіта” платить Оренштайнові 12 відсотків за довг, але ось вже треба й довг сплачувати, бо Оренштайн готовий продати все майно “Просвіти”, яке йому записав Галущинський.

Що ж робить Головний Виділ? Він бере ці книжки й розсилає їх по всіх “Просвітах” та читальнях та каже їм платити собі за них. Книжок тих ніхто не хоче купувати й місцеві “Просвіти” не хочуть платити своїй “матці”.

А пан Оренштайн натискає — пече, давай гроші. Йому наплювати на те, що “жерело національної культури висихає”.

Що ж на це пани українські?

Вони в крик: “Рятуйте “Просвіту”! “Висихає жерело національної культури!” “Підливайте”!

Кричав, кричав отак Головний Виділ “Просвіти”, видумував різні способи, як би то ще таки піддурити “щирих українців” й видумав “три шляхи”, як каже він сам в “Ділі” з 1 січня 1932 р.—“підписування й сплачування позички, закупу книжок і сплати довгів за куплені книжки в Просвіті і накінець шляхом дару “Просвіті” — це були три шляхи рятування “Просвіти”.

Давненко поїхав Головний Виділ цими тро-

ма шляхами на села людей дурити, але нічого з того не вийшло. Тому в новорічнім числі “Діла” він ось якими словами вітає з новим роком “українське громадянство”:

“Не зважаючи на ці заходи (на три шляхи — В.) Головний Виділ рішив приступити до частинної парцеляції земельної посілости “Просвіти” (Угерці Винявські) для покриття найпекучіших зобовязань”.

Спитаєте: що значить — “рішив приступити до частинної парцеляції земельної посілости “Просвіти”?

А значить це, що Головний Виділ починає продавати (парцеляція! — “культурне” слово — нехай не висихає жерело “національної культури”! — В.) землі та маєтки “Просвіти”.

Люди питають: що сталося? “хто довів “Просвіту” до такої фінансової кризи і хто винен?” (гляди питання в статті дра Костя Левицького в “Ділі” з 3 січня 1932 р.)

Др. Кость Левицький старається відповісти, бо мовляв, тепер таких питань ігнорувати не можна.

І відповідає: “самі читальні “Просвіти” залягають з вкладками на 250,000 злотих”.

Про Оренштайна ані пари з уст. Замість відповісти, хто справді довів “Просвіту” до цього банкруцтва, хто винен, др. Кость Левицький, зваливши всю вину на читальні, що “залягають з вкладками”, підносить “українському громадянству” плян санації (!—що це за звір з “жерела національної культури”? — В.), “плян маєткової санації “Просвіти”, бо без цього неможемо знати, скільки треба гроша в найближчо-

му часі (році) на започаткування санації, та чи можливо цю санацію перевести" — каже др. К. Левицький в "Ділі" з 3 січня 1932 р.

Отже др. Кость Левицький, як старий член Головного Виділу й бувший член Ревізійної Комісії, без пляну не знає, скільки треба грошей для врятування "Просвіти", на започаткування санації і чи взагалі можливо цю санацію (оздоровлення?) перевести.

Він навіть вираховує: як би так з членських вкладок 30,000 злотих, 80,000 злотих дару і 50,000 злот. внутрішньої позички, а дотого треба перевести "парцеляцію" (продаж — В.) маєтку в Милуванні та Угерці Винявській, зліквідувати видавництво "Життя і Знання", платний персонал у Львові (16 осіб), що коштує річно 60,000 злотих, зменшити і т. д., то може вдалося б частину "Просвіти" врятувати. "Забув" ще К. Левицький додати 20,000 злотих, що їх польський уряд виплачує ундівцям річно на школу в Милуванні, але які доходять туди в незначній сумі.

Вже з цької програми "санації" після Костя Левицького видно, що лідери "Просвіти" збираються по частинах спродувати маєтки "Просвіти", бо іншого виходу не мають. Але й тут виринає питання: можуть частинами всі маєтки спродати й проте самого головного будинку у Львові не врятувати й він таки опинеться в руках Оренштайна. Бо то такі докторі, що коли почнуть отак "оздоровлювати" "Просвіту", то вона під ножем їхньої "санації" й ноги протягне.

Бо знаємо ми, як ці пани "власну державу будували", як "сиротів Івасів" рятували, як по-

вінь в 1927 році в Галичині доларами з Канади заливали — знаємо про все це з їхньої власної преси й пригадаємо та розкажемо всім тим, хто знати про це хоче й хто повинен знати.

**СКІЛЬКИ Б ТОГО “ЖЕРЕЛА НАЦІОНАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРИ” НЕ ПІДЛИВАЛИ — ВОНО
ПРОТЕ ВИСИХАЄ.**

3 квітня 1931 року ексекютива СУС-а розіслала до “високоповажаних добродіїв” в Канаді листа, в якому повідомляла про різні українські справи, але і перестерігала, що “треба було до сього часу вести акцію з тиха, а не голосно”, й просила “з нагоди великого свята Воскресенія Христового... поспішити з жертвами в першій мірі на Фонд Інформаційного Бюра”, що його закладено в Лондоні “завдяки англійському послові Малонові й визначному американському громадянину п. Я. Макогоніві”.

Від того часу минув вже цілий рік. Те інформаційне бюро, що його засновано в Лондоні завдяки Малонові й Макогоніві повідомило “Укр. Голос” 1 лютого 1932 р. телеграфічно, що ціла Ліга Націй мовчала, так “українське питання” обороняла, й проте це питання вирішено на некористь українцям.

Від того часу, від часу вислання того “нелегального” листа з 3 квітня 1931 року Виконком СУС-а вислав вже інші листи. В одному з них, що його він розіслав недавно, звертається вже не лише до високоповажних добродіїв”, але просто до “канадійських українців, “що любите свій український народ” та каже, що “не досить е словами свій нарід любити, треба й ді-

лами свою любов доказувати. А доказувати свою любов до рідного народу можна в першій мірі жертвами на його потреби”.

Чуєте, як сусівські соловейки солодко щебечуть? О, вони щебетати вміють. Вони в тому листі далі кажуть, що “добрі Українці між канадійськими Українцями є ті, що дають свої жертви на українські національні цілі”. Хто ж не дає, той не варта понюху табаки, а не то назви українця.

Що ж то за ті “національні цілі”?

А от хоч би такі, як от та “Просвіта”, що її Галущинський так славно “знаціоналізував” з Оренштайном, а його наслідники разом за допомогою польської поліції й судів викидають з неї українських робітників і селян. Це, бачите, “національна справа” й СУС (Союз Українців Самостійників в Канаді) кличе підливати це “жерело національної культури” доларами.

Далі, “тюрми Польщі та Совітського Союзу переповнені” каже СУС і кличе складати гроші. Оскільки нам відомо, ніхто з ундівців в польських тюрмах не сидить, СУС з УВО не погоджується, тож годі думати, щоб СУС вислав гроші увовцям — кому ж думає він нести допомогу в польських тюрмах? В кожному ж разі не комуністам. Про тюрми в Радянському Союзі, це, звичайно, блоф, що його СУС також хоче використати для збирання доларів. Кому він буде туди посилати гроші? Єфремівцям? Львівські жовтоблакітні газети доносили, що всі єфремівці на волі.

А далі ось на що треба ще доларів СУС-ові: щоб “говорити світові про наші кривди, бо хоч

би діялася нам і найстрашніша кривда, але коли ми самі не будемо про сю кривду світові говорити, то світ буде думати, що нам зовсім добре". (Мабуть Ліга Націй думала, що українцям зовсім добре, коли їх Польща "паціфікує", що одобрила "паціфікацію" Західньої України. Чому ж СУС не розказав їй про всі кривди?).

Як же можна говорити світові про свої кривди? Звичайно, доларами.

А до якого світа ці пани про кривди говорять? До доларового. Іздив, наприклад, пан Лучкович недавно до Європи, то кому він оповідав там про кривди? Румунському королеві, якимсь російським білогвардійським князем та польським графам (принцеві Маврокордато, принцесі Кантакузеновій, польському графові Дідушицькому й румунському королеві).

Скільки ж то буків дістало українське населення Буковини від румунської сигуранци — чи оповідав Лучкович про це румунському королеві? Чи може він говорив з графом Дідушицьким про "паціфікацію" Західньої України? Щось нічого ми не читали про це ні в українській ні в англійській пресі, в яких пан Лучкович хвалився такими своїми "високими" приятелями.

Ні, не про кривди українських селян і робітників говорять ці українські пани. Вони говорять про свої власні кривди, про те, що їх не зроблено міністрами, амбасадорами, що шляхта не хоче заплатити УНДО-ві за "паціфікацію".

Ви спитаєте, на що ж саме, на яку то ще іншу справу збирають пани долари? А ось по-

слухайте, що каже Виконком СУС-а на закінчення свого останнього поклику:

“Не дуріть себе тим, що як тепер в світовій політиці ніби то тихо з українською справою, то не треба української пропаганди і не треба на ню грошей. Пропаганди треба тепер більше, чим коли, бо теперішня тишина є зрадлива. Се тишина перед бурею і горе нам, як вибухне буря, а ми не будемо до неї приготовані, як не були приготовані в 1914 р.”

Тут, як бачите, є “тонкий намек на толстыя обстоятельства” (тоненький натяк на грубі обставини). Не дуріть себе, що тепер у світовій політиці з українською справою ніби то тихо. На що тут натякає СУС? Натякає на те, що з “українською справою” зовсім не тихо, бо у Варшаві польські фашисти з маршалом Пілсудським, з недобитками петлюрівщини, з ундо-радикальними угодовцями за чорною кавою вкладають пляни й угоду про “українську державу над Дніпром”, про похід через Варшаву на Київ. А лорд Сесил як “прихильно” говорить про “українську справу” в Лідзі Націй! Чому ж проте її відкинено? Тому, що він “прихильно ставився” до “української справи” над Дніпром, а не на Зах. Україні. На Зах. Україні “українська справа” раз назавжди прикована Лойд Джоржами та Сесилами до польсько-фашистської тарадайки й буде прикована доти, доки хтось не порубає коліс під тою тарадайкою. Та певна річ, що це не буде лорд Сесил, ані лорди взагалі, ані долари СУС-а, що він їх збирає на пропаганду. Це буде та сила, яка пору-

бала колеса під петлюрівською республікою й проти тої сили СУС і вся жовтоблакить збирає долари на пропаганду тепер, як збирала й в минулому, а не на “визвольну справу”.

Тою силою є — революційний рух українського селянства й робітництва за визвіл західньо-українських земель зпід польського та румунського фашизму й зпід чеської буржуазії. Цього руху всі УНДО, СУС-и, УВО, вся жовтоблакить багато гірше бояться, як Пілсудського, польської шляхти, румунських бояр. З тими панамі у них завжди є спільна мова, а з робітниками й селянами вони ніколи не зговоряться.

ЧЕХОСЛОВАЦЬКА БУРЖУАЗІЯ ПІДЛИВАЄ “ЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ”.

Візьмім Чехо-Словакчину, яка має під собою Закарпатську Україну. Ця частина української землі є найбільшою не тільки зі всіх поневоєних західньо-українських земель, але найбільшою, може, на цілому світі. Там тисячі людей забули, який смак має хліб.

Розуміється, самі землі не є бідні, але селянство, що жиє на них таке страшенно бідне, бо у них все землі й ліси пограбовано. Чеська жандармерія страшенно знущається над тамошнім українським населенням. Там знищено й зчехізовано українську школу й українську культуру взагалі. Самих селян карають там просто дротяними нагаями. Цю справу комуністичні послі не раз вже підносили й висвітлювали в чеському парламенті.

А проте чеська буржуазія, яка одною рукою душить українську культуру й освіту серед у-

країнських трудящих мас Закарпаття й самих селян хапає за горло, то другою рукою в Празі “батько” Масарик, Бенеш, чеська буржуазія дають контрреволюційним жовтоблакитним професорам гроші, закладають для них школи, щоб ці мали роботу й творили в Празі контрреволюційний осередок.

От перед нами поклик дванацятьох професорів “Української Господарської Академії” в Подєбрадах “до українського громадянства всіх українських земель та закордону”, щоб давали гроші, бо вже й чеська буржуазія вриває. Десять літ давала, а зараз вриває.

Чому чеська буржуазія душить на Закарпаттю все, українське, а в Празі, “українській академії була забезпечена матеріяльна можливість”?

Тому, що на Закарпаттю жие українська біднота, у якій чеська буржуазія забрала ліси й полонини, й там українська культура та освіта є небезпечна, вона дає знання трудящим, а трудящі виконують з неї революційну зброю в боротьбі за своє визволення.

А в Празі зібралася виметена з Радянської України контрреволюція й ті школи, що їх дала їм чеська буржуазія, є розсадниками контрреволюції, є осередками протирадянської пропаганди. Чи був хоч один випадок, щоб ті жовтоблакитні професори запротестували проти замикання українських шкіл, проти їх чехизації на Закарпатській Україні? Ніколи вони цього не робили й не зроблять.

Жовтоблакитники “господарську академію” в Подєбрадах вважають “розсадником культур-

ної творчости”. Але де ж вона розсаджуватиме ту свою творчість, коли чеська буржуазна свиня порила всі грядки (українські школи) на Закарпаттю? Це для жовтоблакитних професорів байдуже. Вони знають, що не для трудящих Закарпаття є “академія” розсадником своєї “культури”, а для контрреволюції, яка хоче розсадити Радянську Україну.

Але ось прийшла економічна криза й “українські вчені” з тої подебрадської бояться, що навіть “батько” Масарик, який “розуміє наші стремління”, може кожної хвилі спинити виплату. Тому професори постановили вчасно заосмотритися більше менше 30-ма тисячами доларів на рік і вдалися з цьою справою, звичайно, до українського громадянства по цей бік океану, до країн, де валюта є в доларах.

Ці “вчені”, між якими бачимо й Соломона Гольдельмана, як заступника голови управи тої академії, склали кращий плян “рятування” академії, як львівські ундівці склали плян “санації” “Просвіти”.

Вони кажуть: три тисячі людей, товариств, спілок, громад і т. ін. по 10 доларів — от вам і трицять тисяч доларів. А коли цих трицять тисяч доларів вони розміняють на чеські корони, то матимуть один мільйон чеських корон і справа врятована. Бачите, яку плянову п'ятилітку встругали, геть і на чеські корони завчасу розміняли.

Хоч справа ця дуже виглядає проста, то, проте, коли “батько” Масарик не вивезе — то сумніваємося, чи українське громадянство по-

спішить із трицятьма тисячами доларів. Сумніваємося.

Але пани апелюють. Вони не встидаються. Вони, для своєї контрреволюційної роботи апелюють до трудящих, щоб їм допомагали.

Чому? Бо навчилися. Бо вони кушали вже смак доларів, що їх виманено було різними способами від українських робітників і фермерів в Канаді й Сполучених Державах.

Шкода! Минулися вже ті роки, що долари розпирали боки. Тепер іншим духом віє між українськими робітниками й фермерами в Канаді, не говорячи про те, що третина їх тепер без праці — голодує в країні долара й бореться в рядах революційної частини пролетаріату проти своїх визискувачів.

НА ПОЧАТКУ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Гей, гей, була це перезва — хто зна, чи доживуть жовтоблакитники ще до такої перезви.

І про неї ми починаємо говорити. Та поки розкажемо — кличемо українських робітників і фермерів не дати ані цента жовтоблакитникам на ніяку нову перезву. Бо що дасте — все пропаде, як пропало вже тисячі, а тисячі доларів, як пропала ось найновіша “українська справа” в Лідзі Націй, якою цілий останній рік дурили вас СУС-и, Стрілецькі Громади, Ліги Бритійських Українців та інші прихвостні капіталістів.

В кожному разі, коли ви таки “дуже хочете дати”, то перечитайте до кінця це оповідання, то бодай знатимете, кому й нащо даєте.

ПЕРЕЗВА.

Вчора справили весілля,	Гей, од шлюбу аж до шлюбу
А сьогодні на похмілля	Погоулем на всю губу,
Ми справляем перезау.	На весь дух.

Що там буде — не питаю,	І пішло... Омелько в боки,
А сьогодні погоуляю,	А Данило скоки, скоки, —
Поживу.	Аж гуде!

Той на спину взяв Горшину,	Стогнуть бубни, закаблуки,
Той натяг стару ряднину,	А Микита став на руки,
Той кожух...	Та й іде.

Клим бряжчить в тарілку	А музики! чики, чики,
	мідну, Тупу, тупу черевки,
Гриць циганам матір рідну	Перезва!
Продає.	
ТоА схопив за полу тата,	І Європа лупить очі:
І до рук старого ката	І відкіль ці поторочі
Віддає.	Тут взялись?
А дитина пробігає:	Викидають різні штуки,
“Люди, хатонька палає,	Показилися з роспуки,
Рік чи два!”	Запились.

Цей вірш — не один цей вірш, а цілу збірку таких віршів — присвятив жовтоблакитним “дипльоматам” у Відні український поет О. Олесь під псевдонімом В. Валентин. Сам Олесь був одним з учасників тої перезви, то йому ж і книги в руки. В тягу дального нашого огляду нам прийдеться покликатися більше на “поезію” й на “прозу” цих жовтоблакитних “дипльоматів” по обидвох боках океану.

В Канаді жовтоблакитна перезва “рятування старого краю” почалася не з початком “будування власної держави”, а з початком світової війни, а навіть ще скорше.

Коли в повітрі таки дуже вже засмерділо порохом світової війни — жовтоблакитна преса в Канаді й Сполучених Державах почала горячково підготовляти ґрунт серед тутешнього українського населення для “оборони вітчизни”. Іншої “вітчини”, як цісарська Австрія з “найяснішим цісаром” Францом Йосифом — жовтоблакитна преса собі й не уявляла.

Коли ж розпочалася війна, то єпископ Будка видав маніфест в “Канадійському Русиніві”, в якому закликав організувати українські батальйони для “оборони вітчизни” й “найяснішого”

цісаря перед царатом, катом українського народу.

Як відомо, Англія вступила у війну кілька днів пізніше. Отже жовтоблакитники не з'орієнтувалися (ой, тож то клопоту було з тою орієнтацією!), яку їм позицію зайняти. Вони знали тільки одно: рятувати Австрію.

І всі в один голос “рятували”: “Укр. Голос” (орган народовців і учителів), “Канад. Русин” (орган єпископа Будки й католицького клеру), едмонтонські “Новини” (орган атабаських ріл-естейтників — редагував його тоді нинішній редактор православного “Укр. Голосу”, а тодішній “соціяліст” М. Стечишин).

Кожний з них один наперед другого в кожному числі клав “душу й тіло” за Австрію й “найяснішого цісаря”. Коли ж почалася війна — то всі вони стали (на папері) на оборону Австрії.

Але ось, як грім з ясного неба — Англія проголосила війну Німеччині й Австрії.

Ох, господоньку ж ти наш! Що тепер робити? Тут то й починається:

“Вчора справили весілля,
А сьогодні на похмілля...”

Єпископ Будка й частина жовтоблакитників, що тримала з Будкою, або що Будка тримав з ними, видали новий “маніфест” до українського громадянства в Канаді, щоб ставали на оборону “новоприбраної вітчизни”, тобто, щоб йшли воювати проти Австрії за Канаду.

Так в протягу тижня змінили свій патріотизм і орієнтацію. Гірка була ця зміна. Кож-

ний бачив, що серце їх крається за Австрією. Головно ж канадська влада не повірила в щирість зміни цієї орієнтації. Тай між ними самими не було згоди. “Канадський Фармер” почав “демаскувати” Будку, як висланця Австрії. Почалося наввипередки запобігання ласки коло канадської буржуазії. Одні других демаскували, одні на других доносили—

“Той схопив за полу тата,
І до рук старого ката...”

Дійшло до того, що один з “православних” українців в Саскечевані вибрав варант і арештував єпископа Будку, як австрійського шпіона.

Розуміється, нікому з них і волос з голови не влав. Всі вони не тільки вийшли з води сухими, але деякі з них, ті, що напочатку закликали до оборони Австрії, потім наділи канадські військові уніформи й почали організувати з українців “айришський батальйон” (здається, потім його перейминували на “форестрі батальйон”).

Коли пани повиходили з води сухими, то зате тисячі заагітованих ними українських робітників і фермерів кинено було у військові табори по цілій Канаді, як “небезпечних горожан ворожої країни”. Вистарчило робітникові на сьці, чи денебудь при роботі сказати одно слово в обороні Австрії, як це його навчили жовтоблакитні лідери, зараз же його, “раба божого” хапали й таскали до Капускейсінг, Бенф, Вернон, чи інший табор, кидали за колючі дроти на цілі роки. Багато там їх погинуло, по закінченні війни багатьох, головно революційних робітників, депортували до старого краю.

А пани, австрійсько-цісарські патріоти понуктали на себе канадські військові мундури, деякі “вчені” навіть з рангою лейтнанта, й ходили вулицями міст та агітували українських робітників ставати до війська. Звичайно, більшість часу проводили вони коло “бар” в готелях (тоді не було в Канаді прогибіції). І диво дивне! Коли зорганізовані ними батальйони поїхали на війну, то ці “лейтнанти” спокійненько залишилися дома, скинувши мундури й взявшись знову до “народньої роботи”.

Ціла ця “патріотична” перезва закінчилася тим, що канадський уряд позбавив горожанських прав всіх, хто походив з Німеччини й Австрії, отже в тому числі й всіх українців, що походили зпід Австрії, як горожан ворожої держави.

ПОЧИНАЄТЬСЯ ДОЛАРОХАПНА ПЕРЕЗВА.

Епископ Будка десь саме перед війною спровадив зі Львова до Канади “високовченого” чоловіка д-ра Олександра Сушко. Був це чоловік “широчезних” плянів і коли щось робив, то все в “державному” розмірі. Він за час свого перебування в Канаді був греко-католиком, пресбитеріянином, соціялістом, знову греко-католиком, лектором, “лікарем” і бутлегером.

Цей доктор, як редактор “Канадійського Русина” (тоді ще всі “патріоти” були русинами, або “рутеніян”: “рутенська народня торговля, “рутенська елеваторська спілка” і т. ін.) склав перший плян збирання в Канаді доларів на “народні цілі”.

Збирання цих грошей почали ці жовтобла-

китники з будко-сушківського табору під назвою “повоєнний фонд” в 1915 році, тобто зараз же в другому році війни. Вони казали: війна все понищила в старому краю, то цей фонд буде на відбудову. Ці гроші мали бути зложені тут в банку, щоб по війні ці гроші віддати на “відбудову зруйнованого війною краю”.

Почалася доларохапна перезва: в церквах, читальнях, народніх домах — всюди агітували за нею, найбільше, на шпальтах “Канадійського Русина”, якого потім перехрестили на “Канадійського Українця”.

Пани з “Укр. Голосу” побачили, що доларохапна перезва може відбутися без них, почали й собі збирати “повоєнний фонд”.

Це був початок доларохапної політики в Канаді під фірмою рятування та відбудови старого краю. Апелювали ці пани до патріотизму, до національного почуття, до людської совісти, до всіх, хто має серце, честь, людську гідність, хто відчуває горе свого народу і т. ін. Хто був проти, хто висловлював сумнів, чи справді ці гроші підуть на відбудову старого краю, того лаяли, виклинали, зрадником, запродавцем називали.

Так Будка із Сушком і всі ті, що були з ними, зібрали кілька тисяч доларів. Люди, що гуртувалися коло “Укр. Голосу”, “спізналися” й не зібрали стільки, однак також зібрали важну суму.

Де ті гроші поділися? Ніхто не знає, ніхто за них нікому звіту не давав. Коли “Укр. Роб. Вісти” пізніше, вже по війні домагалися, щоб ті гроші було вислано до старого краю, то пани

або збували це домагання мовчанкою, або лайкою.

А лаялися вони завжди вміли: “жидівські наймити”, “срулики”, “зрадники” і десятки інших епітетів — це була їхня відповідь.

СКІЛЬКИ БУЛО ТОГО ПОВОЄННОГО ФОНДУ И ДЕ ВІН ДІВСЯ?

Коли відбувалася, або започатковувалася ота перша доларохапна перезва в 1915 році, робітнича преса була тоді надто слаба, щоб стати активно на перешкоді. Пізніше, коли започатковувалися й провадилися інші доларохапні кампанії — на “сироту Івася”, на “чверть мільйоновий фонд”, на “Укр. Червоний Хрест”, на делегацію до Парижа — тоді “Робочий Народ” було заборонено й говорити, вияснювати та перестерігати людей не було кому. Коли ж “Укр. Роб. Вісти” почали виходити в 1919 році, то на початках мусіли виходити в двох мовах, що значно затруднювало редакцію в писанні, а весною 1919 року вибух у Вінніпегу генеральний страйк, а “Укр. Роб. Вісти” після цього зазнали ще наїзду й знову сталася перерва. А був це час, коли доларохапна перезва розперезалася на цілому фронті.

Під кінець 1920 року, а головню в 1921 році “Укр. Роб. Вісти” виступили вже повною силою з демаскуванням цих фондів та стало почали запитувати, де жовтоблакитні пани поділи ці гроші, бо всім було ясно, що до старого краю вони цих грошей не післали.

Треба додати, що пани й між собою часто сварилися за ці збірки, тому не раз одні других

викривали й видавали. Правда, вони тільки кидали камінням одні на других із-за плота, відкрито говорити стримувалися, щоб і себе неоскандалити, бо кожний з них мав своє за собою й одні про других вони знали.

В часі війни надто не було згоди між “Кан. Фармером” а “Кан Русином”, а від того часу, як Свистун і “Укр. Голос” почали організувати православну церкву — то завзята війна почалася між “Укр. Голосом” і “Кан. Русином”, який пізніше “зукраїнізувався” на “Кан. Українця”.

“Укр. Роб. Вісти” з 5 січня 1921 року вмістили довгу статтю, в якій зажадали звіту за “повоєнний фонд” та за інші фонди (але ми зараз говоримо тільки про “повоєнний фонд”). В тій статті, під заголовком “куди йдуть гроші”, “Укр. Роб. Вісти” вказували, що вже п’ять літ минуло, як пани з “Кан. Русина”, Будка, Сушко і Ко. зібрали кілька тисяч доларів на “повоєнний фонд” для старого краю, що вже поверх два роки, як війна закінчилася, ті гроші й досі до старого краю не вислані й ніхто з людей, за винятком того гуртка, що забрав ці гроші, не знає де вони поділися.

Ось що тоді писали “Укр. Роб. Вісти”:

“Панове від “Кан. Українця”! Коли ви дійсно бажаєте помочи потерпівшим від війни в Галичині, коли ви вірите, що що поміч може принести оголошуваний вами “укр. черв. хрест” в Канаді, — то ПЕРШЕ ВСЕГО ПЕРЕДАЙТЕ НА РУКИ ТОГО “ЧЕРВ. ХРЕСТА” ТИХ КІЛЬКА ТИСЯЧ ДОЛАРИВ “ПОВОЄННОГО ФОНДУ”, КОТРИЙ БУВ ЯКРАЗ ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПОТЕРПІВШИХ ВІД ВІЯНИ ВДІВ І СИРІТ”.

А далі "Укр. Роб. Вісти" писали:

"Другим, що збирав подібний "повоєнний фонд" був "Укр. Голос". І гроші з цього фонду мали також піти по скінченню війни на підмогу потерпілим від війни. Правда, "Укр. Голос" не зібрав так багато грошей, як "Кан. Українець", бо лише, як він сам признався, кілька сот доларів, однак... ці гроші призначені були для бідних селян і робітників в Галичині, а не для "Укр. Голосу". Однак ніхто також ніколи не чув, де "Укр. Голос" подів зібрані гроші".

"Укр. Роб. Вісти" кликали й "Укр. Голос", щоб він передав ці гроші "укр. черв. хрестові" в Канаді, що був під заряджуванням майже тих самих людей. Отже ходило про те, щоб пани бодай сказали, що ці гроші є ще й от вони передають їх цій "добродійній" організації, яку вони самі створили для нової доларохапної перезви. Але за тими грішми "повоєнного фонду" й слід загубився.

Чотири тижні пізніше, а саме 2 лютого 1921 року "Укр. Роб. Вісти" знову запитали панів з "Укр. Голосу" й "Кан. Українця" де поділися гроші з повоєнного фонду, пригадуючи:

"До нині ніхто, крім редакцій згаданих газет, не знає, де ті гроші поділися. Ніхто ніде не бачив справозданія з цих грошей, ані не чув, на що вони були обернені".

І ще раз "Укр. Роб. Вісти" запитували:

"Де поділися гроші, зібрані редакціями "Кан. Українця" ("Кан. Русина") і "Укр. Голосу" на т. зв. "повоєнні фонди", які були призначені виключно для потерпілих від війни в Східній Галичині?"

Але у відповідь на це посипалися на “Укр. Роб. Вісти” епітети: “ви московські запроданці”, “жидівські наймити” і т. ін.

11 березня 1921 року “Кан. Фармер” збираючи гроші “для українських студентів у Львові”, вмістив “відкритого листа” до єпископа Будки, д-ра М. Бодруга та “Канадійського Українця”, щоб вони сказали, де вони поділи різні збірки, в тому числі й повоєнний фонд.

“Кан. Українець” з 16 березня 1921 року відповів на цей лист, в якому каже таке:

“Що до “Повоєнного Фонду”, то, як довідуємося, — гроші уже вислано до старого краю”. (Підкреслення “Кан. Укр.”)

“Що до фонду “СИРОТИ ІВАСЯ”, то за него відповідає лише Укр. Народня Рада. Ми можемо сказати лише, що о скільки нам відомо, велика часть того фонду пішла на висвітлення і оборону української справи в Оттаві, яку затемнив своїми негідними доносами шеф “Кан. Фармера” при помочі його редактора і його фамілії підчас війни”.

Так відповів “Кан. Українець” 16 березня 1921 року на того відкритого листа. “Кан. Фармер” не питав тоді “Укр. Голосу”, що цей зробив з “повоєнним фондом”, бо в той час обидва вони співпрацювали за іншими фондами (редактор “Кан. Фармера” був в екзекутиві “Українського Канадійського Горожанського Комітету”, який збирав гроші на делегацію до Парижу.

Отже 16 березня “Кан. Українець” пише, що “повоєнний фонд” уже вислано до старого краю.

Розуміється, ніяких посвідок не навів коли вислано, скільки вислано й кому вислано. “Укр.

Роб. Вісти” пекли цих панків, щоб сказали, а вони лаяли редакторів “Укр. Роб. Вістей”, по штабацькому різно називали, але відповіді не давали.

Тимчасом приїхав до Канади митрополит Шептицький. А др. Сушко, оббивши пороги пресбитеріянів, посмакувавши соціалізму, ще раз висповідався і вернув назад до “Кан. Українця”, тобто в лоно католицизму. З нагоди приїзду Шептицького він ушкварив на цілу першу сторону “Кан. Українця” рабськи-слинявого акафиста Шептицькому, склавши до його ніг не тільки власну прибудну голову, але ліси, землі, води й гори Канади.

18 вересня 1921 року відбувалося у Вінніпегу в присутности чи при участі митрополита Шептицького посвячення й закладання угольного каменя під будинок “Просвіти”. І от з приводу цього читаємо ми в “Канадійському Українці” з 21 вересня 1921 р. на першій стороні новинку такого змісту:

“ПОВОЄННИЙ ФОНД ВІДДАННЯ НА УКРАЇНСЬКІ СИРОТИ В СТАРІМ КРАЮ.

В своїй промові на торжестві посвячення і заложення угольного каменя під Дім Інституту Просвіти в Вінніпегу дня 18 вересня с. р. Преосвящений Епископ Н. Будка, В КОТРОГО РУКАХ НАХОДИВ-СЯ ПОВОЄННИЙ ФОНД, жертви канадійських Українців для Старого Краю, зложені в перших роках війни, — ЗАЯВИВ, ЩО ПЕРЕДАЄ ВСІ ГРОШІ РАЗОМ 2,000 ДОЛАРИВ, В РУКИ ІХ ЕКСЦЕЛЕНЦІ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО для українських сиріт в Старім Краю”.

Це вам цілий звіт! Це вам ціла брехня!

якою закінчилася одна частина жовтоблакитної доларохапної перезви.

Перше: самий “Кан. Українець” ще 16 березня 1921 року писав, що повоєнний фонд вислано вже до старого краю. “Кан. Українець” був органом єпископа Будки. Самі редактори “Кан. Українця” були ініціаторами й збирали цей фонд. Тому свідомо брехали вони 16 березня, що “повоєнний фонд вислано вже до старого краю”. Коли ж ті, що запитували Будку й “Кан. Українця” тою заявою невдоволилися й домагалися виказати посвідки, — коли, кому й скільки грошей вислано?, — то ці спекулянти в реверендах і в цивільному рішили пустити людям в очі ще одного блахмана, не рахуючись з тим, що відкрито роблять себе брехунами, що тою заявою самі себе демаскують — та побожними устами єпископа Будки проголошують шість місяців пізніше ще одну брехню, що гроші в сумі 2,000 доларів передають Шептицькому.

Як можна було передати Шептицькому ті гроші 18 вересня 1921 року, які вислано до краю 16 березня того самого року, тобто цілого півроку скорше? Може ці побожні спекулянти спроваджали ті гроші назад із старого краю до Канади, щоб тут власноручно передати їх такій сироті, як граф Шептицький?

І перше й друге — брехня! І перше написане й друге сказане — брехня, замилювання людям очей. Будка виступив з черговою брехнею 18 вересня на закладанню каменя просто тому, що 17 вересня “Укр. Роб. Вісти” в довгій статті п. н. “З католицько-патріотичного

багна” ще раз гостро питали цих панків і егомосців, де вони поділи “повоєнний фонд”?

“Скажіть вже раз, де ви поділи тих кілька тисяч доларів з т. зв. “повоєнного фонду”, що їх люди зложили не для вас, а для вдів і сиріт в старім краю?” — так пекли “Укр. Роб. Вости” цих панів. І от вони на другий день після того, як “УРВ” це написали, а шість місяців після того, як вже раз ті гроші до старого краю “відіслали” — виступають з заявою, що передають 2,000 доларів “старокраєвій сироті” графові Шептицькому. От що то значить —

Вчора справили весілля,
А сьогодні на похмілля
Ми справляєм перезву.

Якщо пани та єпископи з “Кан. Українця” викручувалися отак брехнями, та пани з “Укр. Голосу” просто набрали води в рот і мовчали, що вони зробили із своїм “повоєнним фондом”, чи вони його вислали кому, чи просто уважали за непотрібне витрачуватися ще на пересилку.

Та це був тільки вступ до доларохапної перезви жовтоблакитників.

ДЕЛЕГАЦІЯ ДО ПАРИЖУ

Другим натяганням українських робітників і фермерів було — збирання доларів на вислання з Канади української делегації до Парижу на мирову конференцію. Для українських жовтоблакитників мало було того, що в Парижі сиділи з України петлюрівські метелики — Сидоренки, Шелухіни та десятки інших, а з Гали-

чини Панейко з цілим штабом, і які там сварилися між собою, хто й кого має право репрезентувати. Канадські жовтоблакитники рішили вислати ще хоч двох з Канади, щоб допомогли там сваритися та людей смішити.

Так воно й сталося. А щоб вислати людей до Парижу — треба грошей. Ні, навпаки: висилаймо людей до Парижу, бо треба грошей.

В кого ж тих грошей взяти? В українських робітників і фермерів. Як їх взяти? Висилаймо людей до Парижу, а тоді зберемо гроші.

4 грудня 1918 року появляється в “Укр. Голосі”, “Кан. Фермері”, “Ранку” й “Кан. Українці” відозва:

“Родимці і Приятелі! Гарматна війна скінчилася, однак заведено справедливості, переміна границь і освободжене поневолених народів доперва зачиняється. Наближаючися мирова конференція дасть поле для полагодження повисших проблем.

Аліанти, як вірні речники демократичних принципів, прийняли права самоозначення народів як підставу освободження поневолених народів в Європі, та без сумніву будуть робили все, що зможуть в сій справі”.

Отже, “наша справа” стоїть добре, тільки “гнобителі поширюють брехні та уживають своєї дипломатичної машинерії”, а “тому кожний член аліантських держав повинен бути добре поінформований про цілі і належні права наших родимців в Європі”.

А щоб інформувати членів аліантських держав, “мусимо вислати також делегата на Мирову Конференцію”.

А далі:

“Ся війна відбувалася за справедливість і права. Тому нехай усі ті, які бажали справедливості і права, порозуміваються між собою, аби справедливість і правда не були побідженими в останній хвилі. Отже ми повинні робити все, щоб довести до такого порозуміння”.

А щоб та “справедливість і правда небули побідженими в останній хвилі”, то —

“Українсько-Канадійський Горожанський Комітет, при співчисті з різними організаціями наших родимців по цілм заході, рішив помочи нашим родимцям в Европі розголосом української справи після повисше означених напрямів, висилаючи п. Івана Петрушевича і можливо що і п. Юрія Шкварка як делегатів до Парижу”.

Далі оповідається, які то вони, ці намічені делегати є здатні люди, говорять різними мовами, а тому —

“Родимці! Таке підприємство вимагає фондів, отже ми апелюємо до вас, аби ви жертвували і то обильно. Кожний пожертвований вами цент, видається на шляхотну ціль для помочи нашим братам і сестрам в їх власнім краю, поможе їм визволитись з сеї кризи як вільний і незалежний нарід між народами світа та спричинити дружні відносини з державою, якої маємо честь і привілей бути горожанами”.

Під тою відозвою підписані були за ексективу Українського Канадського Горожанського Комітету “найвидатніші народні діячі”, з яких тільки один віддав богові душу, а інші всі й далі є на “визначній народній роботі”. Діячі ці, як і треба було в таким “врочистім” випадку сподіватися, належали до різних таборів, тобто, і до православних і до греко-католицьких,

а саму відозву вмістили у всій жовтоблакитній пресі в Канаді. Отже, бачимо єдиний фронт, — аж душа радується. Найзавзятіші вороги з православного й греко-католицького таборів об'єдналися.

“Вони зійшлися, небораки,
В ім'я найвищої мети,
Щоб всім єдиним фронтом йти...”

Валентин.

Коли ж тільки вийшов “Кан. Русин” з тою відозвою, то видно було, що об'єднаний фронт заломлюється. Бо хоч відозву підписали представники всіх таборів, в тому числі й табору “Кан. Русина”, в якій погодилися, щоб грішми завідував табір “об'єднаний”, то проте коли відозва появилася в “Кан. Русині”, там було сказано, щоб гроші посилати до “Кан. Русина”, а не до секретаря УКГК.

З цього бачимо, що фронт один, мета одна, а гроші “fifty fifty”. “Укр. Голос” проти цього збунтувався й 11 грудня 1918 року в редакційній статті його читаємо, що недивлячись на “шляхотну і обов'язкову задачу допомогти нашим родимцям в Європі”, апель в “Кан. Русині” “сфальшовано”.

“Апель Комітету, поміщений в Укр. Голосі, Кан. Фармері і Ранжу є якраз таким який видав Комітет. Зміни пороблені в Канадійським Русині були упряновані і виконані редакторами тамтої часописи без відомости або уповажнення Комітету. Се значить безлична фальсифікація публичного документу” — так писав “Укр. Голос” 11 березня 1918 р.

З цього бачимо, що люди, які беруться ін-

формувати світ справедливо про “родимців в Європі”, з першого дня самі себе починають називати “безличними фальсифікаторами”. (Це у Вінніпегу — а що то було в Парижі, де тих “безличних фальсифікаторів” було повно з великої й Західньої України?!)

В тій же статті “Укр. Голос” обіцяє поговорити з цими “безличними фальсифікаторами” іншим разом, “одначе тепер, ради оминення домашнього роздвоєня... апелюємо до наших читачів... жертвувати **ОБИЛЬНО І СКОРО**”, бо... “пан Петрушевич поробив кроки до виїзду до Європи...”

Найголовніше в тій статті було не так нап'ятування “безличних фальсифікаторів”, як те, щоб гроші обильно й скоро посилати не на адресу “безличних”, але на тих, що мають обличчя... бо пан Петрушевич вже лагодиться до Європи.

Тиждень пізніше бачимо вже в “Укр. Голосі” поквітування збірки на \$1,022,94, а під нею:

“Український Народе! Сми ми хочемо вільної України, мусимо взятися як один до спільної праці. Від нас самих залежить доля наша. Не дозволимо на нашій рідній землі зайдом панувати!... Гроші і спис жертводавців просимо слати лише на руки...”
і т. д.

В редакційній ж в тому самому числі (“Укр. Голос” з 18 грудня 1918 р.) апелюється вже за доларами пролятою кровю братів в старому краю, бо “в якнайкоротшім часі має виїхати до Парижа делегація від канадських українців”.

“Наші братя в Європі богато вже крові проляли і ще проливають, а супроти цього наша жертва в

нічим. Що значить 10, 100, або 1,000 доларів супроти жертви Життя!"

Далі вказується, що ця делегація коштуватиме кілька тисяч доларів, що поляки в Америці зібрали 10 мільйонів, що "українці в Франції оснували Українську Національну Раду", яка "підготовляє ґрунт", що "стукати треба, кричати треба — кричати в світовій пресі... і сей крик вимагає людей, праці і коштів".

Як бачите, це "но фон". Було крику, а крику. А все в ім'я "шляхотної мети". Тиждень пізніше каже "Укр. Голос", що є дві тисячі доларів, але того мало, бо до Парижа з сотками й не показуйся. А для українських робітників і фермерів в Канаді тисячі — дурниця:

"Дві тисячі, чотири, десять, а хоч би і сто тисяч є нічим для 300,000 українців в Канаді" — так — розпалився "Укр. Голос" в редакційній з 25 грудня 1918 р.

Ми трошки довше спинилися на цитатах з "Укр. Голосу" тому, щоб показати, яким то "патріотизмом" підігрівалоси цю доларохапну перезву.

Може спитаєте: якої ж України пани хотіли? Бо коли апелювали отак за доларами, коли говорили про "шляхотну мету", то яка саме була та мета?

ОРІЄНТАЦІЯ, КУДИ ВІТЕР ВІЄ.

Скільки було на Україні урядів та "республік на колесах", стільки в канадських жовтоблакитних безхребетників було орієнтацій. Йшли вони хоч би з чортом — тільки аби проти радянської влади.

Була Центральна Рада — вона була ідеалом, чимсь святим, шляхотним, її бувало жовтоблакить, головно з “Укр. Голосу” й не знала, якими словами описати та оспівати.

Запросила та ж таки Центральна Рада потім на Україну німців, а ті розігнали й Центральну Раду, витягнули старого Грушевського за бороду з Педагогічного музею, посадили на гетьманський трон царського генерала Скоропадського, відібрали в селян землі, почали вивозити з України збіжжя, цукор, все, а селян катувати — то думаєте, що канадські жовтоблакитники поклали свою “душу й тіло” за Центральну Раду й виступили проти Скоропадського? Ніколи в світі.

Вони навіть історичне виправдання найшли запрошенню німців на Україну.

Едмонтонська газета, орган атабаських рільстейтських діячів, “Новини”, написала статтю п. н. “Не доливайте до огню оливи”, яку радо передрукував і “Укр. Голос” з 19 червня 1918 року. В цій статті ось як жовтоблакитні пани виправдують запрошення німців на Україну й катування ними разом із Скоропадським українських селян:

“Хмельницький не тому кликав на поміч татарів, щоби він їх любив, або не знав цни їх помочі, але тому, що знаючи невільничу плазунську душу української черни, він знав, що опиратися на її бойову вартість, є чистим божевілем. Доказів з того мав повно з попередніх козацьких повстань, де голо-та, щоби ратувати свою шкіру, сама видавала в найкритичніших моментах своїй “ідеальних” про-водирів хитрому ворогові. І се власне, що Хмельницький не хотів тратити часу на переконування

буйних непокірних, а дурних голов, а їх стинав, се робить його одним українським державним мужем на цілій п'ятсотлітній колотничій безбарвній українській історії”.

Виправдавши отак “прикладами” з історії, в якій трудове населення, що не хотіло по рабськи хилити своєї голови перед гетьманами і було для панів ніщо інше, як чернь, голота, якій слід було стинати голови, а не переконувати, жовтоблакитні автори тієї статті переходять до сучасності й так говорять про неї:

“Нарід в якому забитий ідеал своєї державности, се велика, ДУРНА, розбазграва дитина, яка мішає понятю волі з сваволею... А МИ і взагалі всі наші ІДЕАЛЬНІ (!?) народні діячі, що ПОСВЯТИЛИ ЖИТТЯ (!?) для піднесення того, що ми називаємо “народ”, дивимося на сю велику дитину, на сей витвір нашої уяви, так як кождий батько дивиться на свою любу дитину — через рожеві окуляри — доки дитина не виросте і не дасть батькові по голові, що аж окуляри розсипляться”.

Отже бачите з тих двох вище наведених цитатів із статті “Новин” (ми цитуємо її з “Укр. Голосу” з 19 червня 1918 р.), як ці жовтоблакитні пани дивилися (й дивляться) на український народ. Дивилися на него в 1918 році так само, як і Хмельницький в 1650 році. 270 літ для них різниці не зробило, для них, як і для Хмельницького — українські робітники й селяни — це чернь, голота, і “Ідеальні народні діячі” в 1918 році пішли слідами Хмельницького та запросили німецьку кайзерівську армію для здушення визвольних змагань тієї “черні”.

Оплакавши в тій статті в останній раз Центральну Раду, жовтоблакитники сказали — хай

її й путь пропаде, бо хоч в ній засідали “ідеальні люди”, то між ними “не знайшлося і одної досить твердої руки, щоби по батьківськи взяла добрий патик і висмагала розмазану дитину”.

Тому вся надія залишилася на гетьмана Скоропадського, який може не буде ідеалізувати отої “української черні” та візьме до неї доброго патика.

Не думайте, що пани, склавши руки, очікували, поки гетьман візьме в руки доброго патика та “відсмагає розмазану дитину”. Ні, вони кликали гетьмана Скоропадського зробити це, навіть для більшого авторитету імя Івана Франка до цього притягнули, зацитувавши на адресу гетьмана уривок Франкового віршу:

“Коли знаєш, що робиш,
Блаженний еси;
А не знаєш, що робиш,
Проклятий еси”.

Жовтоблакитні пани згори тут кажуть гетьманові Скоропадському: візьмеш кия, скраєш ним спину українському селянинові — “блаженний еси”, а не зробиш цього — “проклятий еси”. Однак, сподіючись (зовсім не надаремно), що Скоропадський при допомозі німців виконає ці задушевні бажання жовтоблакитників, вони кличуть:

Як довго гетьман Скоропадський і його правительство буде стояти за цілість і повну незалежність української землі, так довго він є символістичним виразом української державної думки, і під сю хвилю міжнародної завірюхи Є НАРОДНИМ ЗЛОЧИНОМ КИДАТИ ЙОМУ КОЛОДИ ПІД НОГИ.

ТОМУ НА НАШУ ДУМКУ, НЕ ПОРА ТЕПЕР
ОЛИВИ ДО ОГНЮ ПІДЛИВАТИ”.

Щодо кия проти “черні” — то, як відомо, Скоропадський вповні виконав сподівання й поради жовтоблакитних “ідеальних діячів” на всі сто відсотків. Він, за допомогою німецьких багнетів, так відшмагав українських робітників і селян, що вони довго тямитимуть його коротке гетьманування, але... але він тільки... відшмагав і сам “шмагнув” з німцями з України, бо “чернь” розправилась з ним швидко на горі доларохапних діячів.

Минуло кілька місяців. Трудящі маси прогнали з України німців, а з ними й їхнього гетьмана. На короткий час по гетьмані захоплюють Київ знову “ідеальні діячі” — й наші жовтоблакитники в Канаді з радості заплескали в долоні й “слава тобі православний господи” заспівали. Ось що ми з приводу цього читаємо в “Укр. Голосі” з 11 грудня 1918 року:

“Скоропадський, піддержаний німцями, став дійсним диктатором України. Селяни повстали проти німецьких військ, коли німці зачали забирати збіжжя і худобу і до них прилучилися робітники, які спинили транспортацію і промислову роботу оголошенням загального страйку”.

А до цього повідомлення, що його вмістив “Укр. Голос” чорним друком, дає від себе замітку, в якій, радіючи, що відібрано від гетьмана Київ, каже, що Український Національний Союз злучить всі українські землі, бо на чолі його стоять такі люди, як В. Винниченко, голова, а А. Ніковський, його заступник. Ані слюзинки за гетьманом. “Блаженний” стає прокля-

тим, а прокляті знову стають “блаженними”. І це в протягу кількох місяців.

Встановлялася на Україні Центральна Рада — вона для канадських жовтоблакитників була найідеальнішим урядом “соборної”; її універсали викликали сльози радості на очах жовтоблакитників.

Йшов на Україну гетьман з німцями — та сама жовтоблакить усувала йому колоди з під ніг, оспівувала, історично виправдувала, а Центральну Раду благословила камінюкою у вічну путь.

Пішов гетьман з України — туди катові й дорога, казала жовтоблакить, та по телячому раділа, коли знову вернули до влади “ідеальні діячі” Центральної Ради: Винниченко, Ніковський і Ко.

Прогнали французи з України й Винниченка, а дали її Петлюру — “гурей” закричали канадські жовтоблакитники... Винниченко був цілим нещастям для України, адже ж він “оженений з жидівкою” — писали вони.

І вчепилися Петлюри.

Треба признати, що Петлюри вони вже трималися, як вош кожуха. Навіть коли Петлюра пішов до польської шляхти, коли він зрікся на її користь Сх. Галичини, то “Укр. Голос” з 25 лютого 1920 року в редакційні статті писав, що хоч як це сумно, то проте, “дійсними знавцями і судями старокраєвих справ є не ми, але Українці на Україні”, отже, що вони роблять, те робимо й ми, бо вони там краще знають:

Що ж до того, що Петлюра поїхав був до Варшави на переговори то очевидно зробив се за поро-

зумінем, а може й на припоручене укр. уряду. Більше голов мусіло там про те думати. Нам би легко сказати: “поляки сякі такі, їх буком, а не переговорювати з ними!” — однакж лекше диктувати нам тут, ніж їм там зробити” (Редакційна “Укр. Голосу” з 25 лютого 1920 р.).

А два тижні пізніше — 10 березня 1920 року — “Укр. Голос”, спантеличившись під натиском вісток із старого краю та лякаючись за свою останню орієнтацію, розпучливо благав: “Не даваймо випровадити себе з рівноваги”.

То був час орієнтацій — кожного дня інакша. Вчора була Центральна Рада й перший універсал з автономною Україною й з папашою Мілюковим, потім з Керенським. Потім другий універсал з трома українськими губерніями, нарешті третій універсал із “соборною”, але в союзі з Каледіном, Юденічем, Колчаком, антантою.

Потім гетьман з німцями, потім знову Винниченко й Ніковський з антантою, нарешті Петлюра з польською шляхтою. От і з’орієнтуйся тут?

Та, як то писав “Укр. Голос”, “нам би легко сказати: поляки сякі такі, їх буком”, але що робити, до кого вдатися? Тут справа не у виборі чи на німців, чи на антанту, чи на польську шляхту — тут чернь, голота українська збунтувалася, владу й країну забрала, а без влади, без країни ніхто за зломаного цента тої орієнтації не прийме — ні антанта, ні німці. І тут то Валентин у своїй “Емігрантській перезві” таким ланам безпорадно виспіває:

Орієнтуймося! Спасибі! Аж—революція. Керенський
 Але на кого? — докажіть! І чорт, і дьявол—більшовик,
 Чи легко це зробити рибі, І все, чого язик рутенський
 Коли на березі лежить? Казати голосно не зник.

Орієнтація шість років А далі, знаєте, — Антанта...
 Була у мене на царя. І німці... врешті хто кого?!
 Страшний для мене був Назвіть ви лицаря—гіганта...
 Набоків, Тепер би й я назвав його.
 Вже не кажу про Носаря.

Пізніш папашу Милюкова Від німців... став в Париж
 Я, наче батька, полюбив. писати
 Хоча до нього від Гучкова І до Денікіна пішов.
 Я колосальний крок зробив. Поїс йому кріси, гармати,
 Віддав народню честь і кров.

Тепер Денікіна немає,
 Юденіч впав, Колчак в петлі,
 Орієнтація зникає
 І берег рідної землі.

Так змальовував орієнтацію отих “ідеальних народніх діячів” в 1919 році вславлений націоналістами їхній же поет О. Олесь. А “Укр. Голос” запевняє нас, що “дійсними знавцями і судьями старокраєвих справ є не ми, але українці на Україні” — розуміючи під тими “українцями на Україні” не робітників і селян, а Ніковських, Єфремових, Петлюр, Шелухіних, Скоропадських і їм подібних.

Останній, на кому спинилася і до кого вщепилася орієнтація того канадського угруповання жовтоблакитної буржуазійки, що гуртувалися довкола “Укр. Голосу” — був Петлюра. Залишилася ця орієнтація вже з Петлюрою і в Тарнові, і в Варшаві, і в Хшанові, і в Парижі, а нині “перемувувалася” ще й до Лондону. Це не тому, що Петлюра був такий “ідеальний орієнтатор”, а тому, що Петлюра був останній мо-

гікан з уряду на колесах, який виїхав з України, щоб вже більше туди не вертати ні у формі “демократичної республіки”, ні гетьманату. Після Петлюри на Україні залишився уряд вже радянський, на який жовтоблакить орієнтуватися вже не могла, тому забралася закордон “for good”. Так та орієнтація на Петлюрі й зснітилася.

Розуміється, були ще в міжчасі й інші орієнтації: був ще Петрушевич, але ми до цього ще дійдемо. Ми й так задалеко відійшли від теми. А зробили ми це тому, щоб показати, як то канадські жовтоблакитники збиралися висилати до Парижу делегацію, щоб інформувати світ про “українську справу”, про “родимців в Європі”, а самі отак орієнтувалися куди віяв політичний вітер.

Та ми вертаємо до “паризької делегації”.

СВАРКА ЗА “СОБОРНУ”, ЗА ДЕЛЕГАТІВ І ЗА ДОЛАРИ.

Ми вже відзначили, що з першою відозвою Укр. Кан. Горожанського Комітету за доларами на делегацію до Парижа, почалася сварка між “Укр. Голосом”, а “Кан. Русиниом”. Той табір, “патріотів”, що стояв коло “Кан. Русина” (потім “Кан. Українця”) з єпископом Будкою на чолі “безлично сфальшував”, як каже “Укр. Голос”, відозву УКГК і сказав засилати гроші не на руки секретаря УКГК, а до “Кан. Русина”. А секретарем того УКГК був менаджер “У.Г.”. При кінці грудня 1918 року “Кан. Русини” виступив з заявою, що збори УКГК, на яких ту відозву ухвалено, були нелегальні.

На ділі сварка почалася з двох причин: хто має збирати й завідувати фондами на делегацію й хто буде делегатом. Справа в тому, що табор з “Укр. Голосу”, маючи за собою “Кан. Фармера” та “Ранка”, які тоді боролися проти греко-католиків, повів справу так, що згори призначив на делегата Івана Петрушевича (це має бути якийсь свояк “диктатора” Петрушевича). А про другого “проспективного” делегата, Юрія Шкварка, на самому початку говорили, “сли на се позволять фонди”. Ю. Шкварок був з греко-католицького табору. Навіть коли “Кан. Русин” проголосив вже, щоб фонди посилати до него, коли він написав вже, що збори УКГК були нелегальні, то проте “Укр. Голос”. виправдуючись, писав в редакційній статті з 1 січня 1919 року:

П. Петрушевич виїде до Європи незадовго, а дуже правдоподібно що і п. Шкварок поїде з ним, СЛИ НА СЕ ПОЗВОЛЯТЬ ФОНДИ та коли він раз взяти на себе таку місію. Він одначе мусить їхати не як репрезентант католицької справи, але як делегат аби помочи британському і аліантським правительствам прийти до відповідного порозуміння з Україною та дати їй найліпшу поміч”.

Тут бачимо, що католицького делегата причіплювалося до Петрушевича, як хвоста (“поїде з ним, сли на се позволять фонди”) й то із застереженням, що він поїде не як репрезентант католицької справи, а як допомагач британського й аліантських урядів.

Бачите, як високо “ми” тоді стояли? Не тільки власну державу будували, але ще й аліантським урядам допомагали. От були часи!

29 січня 1919 року довідуємося з “Укр. Госо-су”, що —

“Делегація від Українсько-Канадської Горожанської Ліги в Вінніпегу прибула до Оттави кілька днів тому з цілю висилки українських представителів до Парижа до помочи, як дорадників. Делегація складається з посла Т. Д. Ферлея і О. Мегаса, голови українського Інституту в Саскатуні”.

А два тижні пізніше, 12 лютого 1919 року “Укр. Голос” дав наголовок цалевими буквами на цілу першу старону: “Українські делегати з Канади виїхали до Франції”.

В самій же довгій новинці повідомлялося:

“Український Канадійський Горожанський Комітет в Вінніпегу одержав телеграму, що делегати п. Іван Петрушевич, вінніпегський журналіст, і Осип Мегас, президент Українського Інституту Могили.. всіли на корабель, який виїхав з Нью Йорку до Бордо у Франції в ціли співділання з українськими і адіантськими правительствами на мировій конференції полагодити українську справу в Європі”.

Далі говориться, як то ексукутива УКГК “вспіла через імперіяльне (лондонське) правительство осягнути пашпорти для сеї делегації”, як уряди Канади й Англії погодилися, що “наші делегати”, “будучи ґрунтовно обзнакомлені з українськими обставинами будуть встані співділати з урядовими делегатами на мировій конференції”, одним словом все йшло, як по маслі, вигляди найкращі, “наші делегати” — це просто співпрацівники й дорадники Лойд Джорджа на мировій конференції, тільки... “Ми не можемо допустити, щоб місця української делегації потерпіла через брак фондів”, а тому жертвуйте обильно.

Читаючи цю новинку, люди дивувалися: як воно так сталося, що цілий час писали, що з Петрушевичем поїде пан Шкварок, “сли на се позволять фонди”, а тут ні сіло, ні впало — поїхав О. Мегас. Скидалося тут просто як на той жарт — як жінка послала чоловіка купити шафрану до пасхи й він цілу дорогу говорив: “шафран, шафран, шафран — добридень, продайте копервасу”. Так і тут: Шкварок, Шкварок, Шкварок — добридень, поїхав Мегас.

На сімейній стороні того самого числа “Укр. Голосу” находимо широке “вяснення справи” обома секретарями й головою УКГК. Воно надто довге, щоб його тут цитувати. В ньому перш всего повторюється, як УКГК хотів вислати з Петрушевичем і Шкварка “сли фонди позволять”, як на самому початку обєднання почалося розєднання, бо “Кан. Русин” зарядив, щоб гроші посилено до него, а не до секретаря УКГК, “і від тодішнього часу аж до тепер екекутива не має рахунків ані не дістала ні цента з сих жертв, післаних до “Канадїйського Русина”, далі, як албертїйський і саскечеванський комітет, який також збирав гроші, зажадав, щоб їхав Мегас, а не Шкварок, і коли поїде Шкварок, то той комітет не передасть грошей — одним словом вінніпегський “комітет знайшовся в більше, чим одній трудности”.

В тій заяві під наголовком “Родимці і Приятелі”, секретарі й голова УКГК вмістили також листи до “Кан. Русина”, до його управителів і редакторів, щоб передали зібрані ними гроші комітетові, обіцяючи таки ще вислати Шкварка, але, кажуть ці пани, що “на жадні

повисші листи не було відповіди і фондів не передано езекутиві до теперішної хвилі". Коли так, то... їде Мегас і Петрушевич, а ви люди, давайте далі гроші, бо "якраз тепер до сего є нагода".

"Час вже найвисший і ми мусимо ділати скоренько. Ми не жадаємо якогось чвертьмільйонного фонду ("Кан. Русин" збирав тоді чверть мільйонний фонд на сироту Івася — В.), але взиваємо, щоби кожний українець сповнив свій обовязок помогаючи освободити своїх братів в Европі. А коли вже раз освободиться, не буде там голодних Івасів на українській землі, та нашої помочи не буде треба". ("Укр. Голос" з 12 лютого 1919 р.)

З наведених з "Укр. Голосу" цитатів ми бачимо, як рожево тоді стояла "українська справа" в Парижі — не так, як тепер в Женеві. Все, чого було потрібно — це доларів. Сам Лойд Джордж тоді телеграфував з Парижа з 3 лютого 1919 р. до Українсько-Канадійського Горожанського Комітету.

"В відповідь на вашу телеграму бажаю запевнити вас, що уряд Його Величества радий, щоби українська справа була вповні розглянена на мировій конференції.

Лойд Джордж.

Ферлей, тодішній посол манітобського парламенту, прочитав цю телеграму в парламенті та сказав парламентові, що "ми... мусимо зібрати наші голови до купи, разом думати і разом робити для загального добробуту".

Але що ти зробиш з такими тупими головами, які засіли в "Кан. Русинів"? Вони забрали

гроші й ніяким мотузом не притягнеш ти їхніх голів до купи. Почекав УКГК ще один тиждень та знову взявся за “публичне пояснення цілої справи” на шпальтах “Укр. Голосу” з 19 лютого 1919 р. В скороченні це “публичне пояснення” зводиться ось до чого:

1. Гроші треба було посилати до касієра комітету, а не до “Канадійського Русина”.

2. “Кан. Русин” зібрав на сю ціль досить значну суму, яка ще й дотепер остається в руках “Канадійського Русина” і касієр УКГК не має нагляду над сими фондами”.

3. Збори УКГК ухвалили резолюцію ще 17 січня, щоб “Кан. Русин” віддав всі сколектовані ним фонди на делегацію, але він їх не віддав.

4. “Ми не знаємо, — каже комітет, — на яку ціль будуть зужиті фонди, зібрані “Канадійським Русиним”.

5. Складайте обильно жертви на делегацію.

Підогріті патріотизмом люди, яким обіцяно “самостійну”, “соборну”, яких запевнювано Лойд Джорджем та “демократичними” урядами аліянтів, Вилсоновими 14-ма точками, що майже спеціально для вирішення української справи написані — люди гроші таки справді щедро складали.

Робітничої української організації, ні преси, що поставила б цьому опір — не було. Це були повоєнні часи реакції, це були часи, коли ухвалено було 98-му секцію карного закону. Українську Соціал-Демократичну Партію й “Робочий Народ” було заборонено, нічого не вільно було писати українською мовою. Навіть

українські жовтоблакітні газети, діставши спеціальний привілей на своє існування, друкувалися двома мовами: українською, а рядом в другій колумні те саме й англійською мовою. Полонених з таборів, яких було підозрівано у звязку з робітничим рухом — депортовано.

Коли в березні 1919 року й почали виходити “Укр. Роб. Вісти”, то їх робота була обмежена, по перше — через терор, по друге — через те, що також треба було писати все двома мовами. Та й самі “Укр. Роб. Вісти” виходили той перший рік з перервами — через генеральний вінніпегський страйк, через наїзди поліції на друкарню і т. ін.

Зрештою — хоч був це час революційного підйому робітництва з одного боку, то з другого — значна маса українських робітників і фермерів захопилися були націоналістичними гаслами, не розуміючи й не добачаючи, що за ними криється.

Жовтоблакітні лідери “воювали” перед людьми іменами: Грушевським, Винниченком та десятками інших, українськими полками Богдана Хмельницького, полуботківцями, дорошенківцями, усусусами. Вся історія націоналістичної романтики аж до “оселедців” включно пущена була в рух. Нею пани до певної міри прикривали й внутрішні сварки на місци.

А тут на місци самі вони між собою таки завзято сварилися довкола збирання доларів. Якщо в часі війни єпископ Будка та Сушко випередили табор “Укр. Голосу” з повоєнним фондом, та зате тепер “народовці” випередили Будку і же з ним — з фондом на делегацію до

Парижу. Напочатку вони спіймали й їх були у своє сілце, але ті швидко опам'яталися й відірвалися. Зразу будківці постановили використати той самий клич і проголосили в “Кан. Русині”, щоб гроші на делегацію до Парижу засылати не до касієра УКГК, а до “Кан. Русина”. А потім, побачивши, що більшість грошей пливе мимо їхніх рук, наплювали на УКГК, проголосили його “нелегальним”, а самі сформували “Українську Народну Раду” та почали збирати з людей “чверть мільйоновий фонд на сироту Івася”.

В кожному числі “Кан. Русина” й “Укр. Голосу” читали ми різні заяви то Укр. Кан. Горож. Комітету, то тих, що від него відкололися греко-католиків. В “Кан. Русині” з 26 лютого 1919 року читаємо ми, наприклад, заяву трох членів екзекутиви УКГК (заява Рути, Стефаника і Слюзаря), в якій вони кажуть, що “ні Арсенич, ні Боянівський, ні Войценко не мають права робити заяв в імени Українсько-Канадійського Горожанського Комітету без відома і одобрення сього Комітету”.

А в “Укр. Голосі” з 5 березня 1919 р. (тиждень пізніше), ці знову їм відповідають, що “заяви ч. 2 і ч. 5, зроблені Стефаником, Рутою і Слюзаром є чистою брехнею сих джентлменів”. Взагалі в цій заяві повно таких епітетів на адресу “джентлменів”, як “брехня”, “груба брехня”, джентлмени “позичили свої назвиска на такі фальшиві заяви” і т. ін.

Вилаявши джентлменів брехунами, заява екзекутиви УКГК каже, що ці джентлмени, “з хвилею” як стали членами Народньої Ради епі-

скопа Будки, вони зірвали зносини з УКГК, і проте не дивлячись на це, наші справи в Парижі стоять добре, бо —

“Після каблеграми, одержаної від професора Теодора Савченка, президента Української Національної Ради в Парижі УКГ Комітетом, п.п. Петрушевич і Мегас мали приїхати до Парижа в минувшу суботу. Професор Савченко рівнож повідомляє, що українські політичні вигляди є дуже добрі”.

Далі в заяві потішається, що “бритійські як рівнож американські стейтсмени включаючи і президента Валсона (певно Вилсона) знова вертають до Парижа”, що “справи на мировій конференції будуть інтересні”, бо “конференція зі своїми справами дійшла до сеї точки, де питання поневолених народів зачнеь обговорювати”.

Одним словом все йде, як по маслі, тільки жертвуйте “широ й обильно”.

В “Укр. Голосі” з 19 березня 1919 року екутива УКГК повідомляє вже знову, що делегація, полагадивши всі справи в Лондоні, прибула 14 березня до Парижу. В часі перебування в Лондоні “наша українська делегація була в тіснім контакті з Гон. Борденом і українськими урядовими репрезентантами”. А далі дослівно:

“Як говорить звіт (делегації?), то Україна мала заключити союз з аліянтами проти російських большевиків, а незалежність України мав попере аліянтів, особливо Великої Британії і Злучених Держав”.

УКР. ДЕЛЕГАЦІЯ ПОТРЕБУЄ ФОНДІВ.

“В протягу слідуєчих двох тижнів на Мировій Конференції поршуться справи величезної ваги. В

сім наша делегація мусить мати попере фондами, бо се в ПОСЛІДНЯ НАГОДА, яку маємо, аби помогти нашим братам в старім краю...

Тут же говориться, що поляки, чехи, югославяни “видають великі суми гроша”, “аби тільки піддержати свої народні бажання”, а тому й “ми, українці Канади, мусимо дати зараз, бо кожна хвиля дорога”.

В “Кан Русині” з 19 березня 1919 року знову появляється заява, в якій говориться, що УКГК розв'язався, що делегати, які виїхали до Парижа взяли 7,000 доларів і що Укр. Народна Рада, що її зорганізував єпископ Будка із своїми прибічниками, висилає зібрані нею гроші впрост до Парижа до Укр. Народної Ради.

А УКГК в “Укр. Голосі” з 26 березня 1919 року у своїй заяві, у відповідь “Кан. Русинові” й Укр. Нар. Раді, каже, що все це брехня, що навіть саме УНРаду сформовано тільки “в цілі затримання зібраних грошей”, щоб “перешкаджати роботі” Комітету, що УКГК виключив “панів Руту, Слюзаря і других, як також всіх членів Атабаска Земельної Ко... спиняючи їх від роблення інтриг в самім Комітеті”.

Далі в заяві говориться, що правдою є, що касієр УКГК “відмовився показати п. Боднарові книжки Комітету”, бо пан Боднар “немав пхати носа в не свої справи”, бо —

“Кан. Русин” був навіть настільки чемним, що проголосив, що делегати дістали вже 7,000 дол. Се показує, що ці гроші були зужиті на ту ціль, на яку вони були зібрані, з тою різницею, що сих 7,000 дол. не дістали самі делегати до свого приватного вжитку, але СІ ГРОШІ ВИСЛАНО ДО ФРАНЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МІСП”.

Ми зокрема підкреслили кінцеве речення в повищому цитаті, бо пізніше ми побачимо, чи справді ці гроші були вислані “до Франції для української місії” чи ні. Ми до цього ще дійдемо таки в самому “Укр. Голосі”, побачимо це із звіту тих самих, які написали повищу заяву. Зараз же ми не хочемо переривати й забігати наперед.

УКГК в цій заяві каже також, що “Кан. Русин” “намагається застрашити загал, що 7,000 дол. — се страшенно велика сума”, однак Комітет є іншої думки, що “на таку ціль се мало-значна сума”, бо... “поляки видають мільйони доларів для рятування їх народної справи”. Закликаючи на цій підставі “наш загал попитати українську справу”, щоб “потроїти сю суму”, УКГК зажадав звіту від Укр. Нар. Ради з тих грошей, які вона збрала, але та “народна зрада”, як її робітники назвали, ніякого звіту із зібраних нею грошей не давала.

ДЕЛЕГАЦІЯ ВЖЕ В ПАРИЖІ.

Отак, сварючись між собою, жовтоблакитні пани — кожний табір на власну руку — апелювали до людей за фондами.

В “Укр. Голосі” з 9 квітня 1919 року вже й сама делегація з Парижу допомагає апелювати за фондами. В тому числі бачимо “слівце” УКГК за підписом одинацяти “найбільших народніх діячів” до “дорогих земляків”, в якому є вже й слівце й делегації з Парижу. Ось як УКГК цитує поклик делегації:

—“Ми робимо понад наші сили. Нас українців

мало тут в порівнянню хоч би з поляками, чехами, юго-слав'янами.

Поляки і інші мають з собою мільйонові фонди, а ми клопочемося, де б віднайти такі реставранти.

Найтанше прожите одного дня коштує тут поверх 200 франків. Шліть більше конечних фондів...”

А за делегацією й підписані одинацять діячів апелюють:

“Даваймо всі! Фармери, робітники, учителі, бізнесмени і кожда українська душа — повинна сейчас поспішити зі щедрими датками. Даваймо всі і даваймо сейчас, бо завтра може буде запізно!”

Тринацять літ минає від того часу, а бачимс, що й ще не запізно давати. І від того часу не було ані одного року, щоб не повторялося оте “даваймо сейчас, бо завтра може бути запізно”.

Тиждень пізніше (16 квітня 1919) читаємо в “Укр. Голосі” “Україна в Парижі” — “комунікат до УКГК з Парижа”, що “наші справи стоять добре”, що українська делегація в Парижі зовсім не така мала, як повідомлялося в попередньому числі “Укр. Голосу”, бачимо там навіть спис делегації. Ось він:

“Гр. Сидоренко, голова; Вас. Панейко, заст. голови; Петро Дідушок, Борис Матюшенко, Олекс. Шульгин, Сергія Зархія (від укр Жидів), Никола Левницький, О. Севрюк, Дмитро Каєвич, Сергія Шелухін, Вол. Тимошенко, В. Колосовський, Стефан Тимошевський, Осип Мегас, Іван Петрушевнич, др. Білик і сенатор Гемель”.

В оригіналі до кожного з них додано титули: сенатори, міністри, полковники, голови та секретарі різних організацій, штабів і т. д. Ми це оминули для збереження місця. По полі-

тичному складі, каже “комунікат”, “делегати представляють відтинки різних політичних партій” й то майже цілковито “соціалістичних”.

В тому самому числі “Укр. Голосу” (з 16 квітня 1919) бачимо касовий звіт Укр. Кан. Горж. Комітету. Ось він:

На делегацію до Парижу від 11 грудня 1918 року вплину- ло на руки УКГК	\$11,939.40
Видано	10,717.81
<hr/>	
Остає	\$ 1,221.59
Оставало в касі до 11 грудня 1918 року	37.12
<hr/>	
Разом є в касі	\$ 1,258.71

З повищого звіту бачимо, що за чотири місяці УКГК зібрав на делегацію до Парижа \$11,939.40.

Не забуваймо, що “Кан. Українець теж збирав. Це показує, як панкам вдалося підігріти людей патріотизмом. Тільки ви не подумайте, що повищих близько 12 тисяч доларів — це все, що зібрав Укр. Кан. Горожанський Комітет. Ні, це далеко не все — ми до остаточного рахунку ще прийдемо.

“ЧУДЕСА” УКРАЇНСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ В ПАРИЖІ.

В “Укр. Голосі” з 30 квітня 1919 року читаємо редакційну статтю “Українська делегація в Парижі” — від власного кореспондента. Читаємо там, що українська делегація доказує в Па-

рижі просто чудеса, вона рятує не тільки “українську справу”, але просто цілу Європу перед більшовизмом. Той “власний кореспондент” скаржиться, що “делегати західних держав все ще займають горде хочай непрактичне становище”... а це “роздуває ще більший вогонь большевизму”, це довело вже до злуки “угорських советів з російськими большевиками” й тепер Україні прийдеться битися на два фронти, щоб спасти Європу.

“Українські делегати тут се самі вибрані одиниці. Се поважні і серіозно думаючі люди” — каже той власний кореспондент, дуже вони цікавляться заморськими українцями, а полковник Колосовський дуже сподобав собі “Укр. Голос” і каже, “що до величини і змісту... “Укр. Голос” перевищує усі другі часописи навіть на самій Україні”.

Далі там говориться, що “делегация наша міститься тепер в просторих апартаментах”, що життя тут “коштує 100 франків денно” (три тижні перед тим, коли апелювали за доларами, то казали, що найтанше життя в Парижі коштує 200 франків денно — як воно могло за три тижні зменшитися у двоє?).

Що тоді “українська справа” стояла в Парижі краще, як цього року в Женеві “пацифікація”, свідчить хоч би така тарабанщина в “Укр. Голосі” з 30 квітня 1919 року:

“Як заявив недавно один з визначних американських представників в Парижі д. Мегасові, що АМЕРИКАНЦІ НІКОЛИ НЕ ДОПУСТЯТЬ ДО СЕГО, ЩОБИ УКРАЇНІ, ЯКО ДЕРЖАВІ І ЯКО НАРОДОВІ СТАЛАСЯ ЯКА КРИВДА (підкреслення “Укр. Голосу”).

“Запевніть від мене всіх ваших товаришів в Парижі, що без огляду на се, які комбінації роблять Польща або Румунія, або другі держави, ми ніколи не позволимо на се, щоби один нарід гарбау землю від другого. Вас інтересує Галицька Україна саме тепер найбільше. **ВАШІ ПРОВІДНИКИ В ГАЛИЧИНІ ЗРОБИЛИ ДОБРЕ, ЩО ПЕРЕСТАЛИ БИТИСЬ З ПОЛЯКАМИ І ПОЧАЛИ ВЕСТИ МИРОВІ ПЕРЕГОВОРИ.** Чи Львів був би здобутий поляками чи українцями, то для мирової конференції се не робить найменшої різниці... Для нас, американців ні велика Польща, ні велика Румунія, ні велика Литва не існує, хотя́й би які великі політичні мапи вони собі малювали; керуємося лише **ЕТНОГРАФІЧНИМИ ФАКТАМИ МІЖ НАРОДАМИ**, як проголосив давніше президент Вілсон”.

Ну й чого ж ще після цього треба? “Наша делегація” горою — самі вибрані одиниці, американці за “нашою справою” теж горою (добре, що провідники в Галичині перестали битися та почали миритися з поляками), одним словом “американці ніколи не допустять до сего, щоби Україні, яко державі і яко народові сталася яка кривда”. Щось там ще про бориславську нафту згадував цей “добрий” американець, але голі тут все цитувати.

Так “наші справи” в Парижі “стояли добре” аж до 16 липня 1919 року. Два й пів місяця пізніше після цього телячого захоплення — що самі американці готові положити “душу й тіло за нашу свободу” — прочитали ми в редакційній статті “Укр. Голосу” (16 липня 1919), що “Мирова конференція, себто Рада Пятьох, таки признає цілу Галичину, значиться й **СХІДНУ-УКРАЇНСЬКУ, шляхетській Польщі**”.

І розсердився ж тоді “Укр. Голос”!

“Де поділися заяви, де пішла справедливість?...”

“Де є заяви Лойд Джорджа і інших британських представителів, що ся війна велась о свободу для поневолених народів?”

“Де є ці приславні Вілсонові 14 точок, які прийняли аліанти?”

“Де поділася Вілсонова точка про самоозначене народів?”

“Що се за справедливість?...”

“Яким правом мають версальські пани віддавати кілька мільонів українців в польське ярмо, а рівночасно говорити про справедливість?”

Таким вибухом гніву відповів тоді “Укр. Голос” цим “версальським панам”. Цей гнів тиждень пізніше перетворився на звичайне скавуління (редакційна — “Бють і плакати не дають”). А ще пізніше — знову вся надія тільки на тих самих версальських панів, які сидять тепер в Лідзі Націй.

Вчорашні “демократи” “люди справедливості”, “спасителі України” попали у велику немилість “Укр. Голосу”. Жовтоблакітні пани зі шкіри лізли та вдавали перед людьми, що вони справді вірили Лойд Джорджові, Клемансові, не говорячи вже про президента Вілсона, якого в часі війни зробили були навіть “архикнязем Рудольфом” у вишиваній сорочці.

Та це тільки початок. Це тільки квітки — ягідки будуть ще впереді.

Залишимо ми “Укр. Голос” та отой Укр. Кан. Горож. Комітет, нехай ягідки дозрівають, а перейдемо до інших жерел та заглянемо ми до тої української делегації в Парижі, до цих найкращих “вибраних одиниць”.

БЮРОКРАТИ, ДОН-КІХОТИ, ЩО В ПАНСЬКИХ ГОТЕЛЯХ МРІЮТЬ СОЛОДКІ МРІІ.

Ми вже бачили попередньо, що “українська делегація в Парижі складалася з найкращих і найдібніших людей” коли не на цілому світі, то в кожному разі на цілій Україні, включаючи сюди й канадсько-українських делегатів. Так переконував нас “Укр. Голос”, УКГК та вся жовтоблакитна преса. От хіба ще були кращі та трішки здібніші люди за “нашу делегацію”—це Лойд Джордж, Клемансо й Вилсон, але й то тільки до часу, поки не віддали Галичини польській шляхті. Потім вони стали не добрі... Згодом знову подобрили — все залежало від політичного вітру і від того, якого підходу треба було вживати для збирання доларів від робітників і фермерів.

Та ось в липні 1919 року знайшовся між тою “найкращою” українською делегацією в Парижі якийсь Кіндрат Саваринський, який з цього розмаху гепнув каменякою в заплісніле жовтоблакитне багно тої української делегації в Парижі.

З липня 1919 року Кіндрат Саваринський написав з Парижу до д-ра Сіменовича в Чикаго листа, а той повністю вмістив того листа в чикаговській газеті “Україна” з 19 липня 1919 р. Лист надто довгий, щоб його тут наводити повністю, тому ми наведемо в коротці його зміст:

1. З того листа ми вперше довідуємося, що **О. Мегас виступив вже з делегації** (про що, розуміється, УКГК знав і мовчав, бо це перешкодило б збиранню грошей);

2. “Справа наша в Парижі пропала” — Галичину віддано Польщі.

3. “Велика вина за нашу програму спадає так на саму нашу делегацію, яка своїм цілим складом і поведінням дала багато доказів глупої некомпетенції, браку гармонії, браку совокупної роботи і спільної посвяти для рідної справи. Українське правительство, на жаль, вислало до Парижа людей з грубим незнанням політики і браком всеукраїнської орієнтації. Члени делегації се переважно українці бюрократи, які поза Росію та Галичину світа більше не бачили”. (Дослівний цитат з листа.)

4. Сидоренко й Панейко, голова й його заступник, цілих чотири місяці грали в Парижі скандальну трагі-комедію.

5. Всі члени делегації заробили добрі гроші, які так обильно прислало до Парижа українське правительство.

6. “В Парижі сидить собі спокійно понад 30 делегатів у вигідних панських готелях, мріючи солодкі мрії не про український народ, але про теплі міністерські посади та міністерську грандіозність”.

7. В делегації самій нема найменшої згоди ні гармонії і кожний з членів все капарив на власну руку, чим найбільше відзначився др. Панейко, добр. Сидоренко і професор (?) Савченко, голова Укр. Н. Ради і “директор пресового бюро” (на його адресу жовтоблакитники послали з Канади долари).

8. “Так українці Канади, як і Америки не повинні даліше посилати грошей ні Біликам, ні Савченкам і Сидоренкам, які нашу справу за-

гирили”, бо навіть не видали ще до цього часу меморіялу делегації, який вже 3 місяці, як виготовлений й давно був вже надрукований в американській укр. пресі.

Такий був зміст першого листа Кіндрата Саваринського з Парижу, члена делегації, до Сіменовича в Чікаго.

Читаючи таку характеристику тої делегації, мимоволі приходиться на гадку вірш Валентіна з “Емігрантської перезви”:

Скільки політиків різних пород!
Скільки політиків! бідний народ!
Кожний отаман, або кандидат!
Чуха потилицю бідний наш сват...
Ось-де недоленька, ось-де біда,
Преться в політики миша руда!
Тільки “аз-буки” хто-небудь утне,
Духом Жореса від його вже тхне;
Каже: “спасу, доведу тільки я”...
Глянеш — нікчемне, дурне, як теля.

За цим першим листом появилася в чікаговській “Україні” (була це жовтоблакитна газета) другий лист Кіндрата Саваринського з Парижа до д-ра Сіменовича в Чікаго. В другому листі підтверджувалося все написане в попередньому листі з такими ще додатками:

1. Українські делегати в Парижі грають політику наслідування російського бюрократизму, донкіхотерії, гороїження, і в Парижі ніхто на ту делегацію не звертає уваги.

2. Це не представники України, але представники кандидатів на міністрів і всякі экс-міністри.

3. Панейко своєю амбіцією, глупими мінами

і примхами та сваркою із Сидоренком скомпромітував делегацію перед чужими.

4. Коли в часі офіційної дискусії голова комісії для польсько-українського перемир'я запитав Панейка, чи галицькі українці згодні б на приналежність радше до Польщі, як до Росії, то **ПАНЕЙКО ВИРАЗНО ЗАЗНАЧИВ, ЩО УКРАЇНЦІ ГОДЯТЬСЯ БУТИ РАДШЕ ПІД ПОЛЬЩЕЮ, Й ЦЕГО ФАКТУ УЖИВАЮТЬ ТЕПЕР ПОЛЬСЬКІ ДЕЛЕГАТИ В ПАРИЖІ.**

5. Через особисті сварки й конкуренцію між Сидоренком і Панейком всяка реальна робота делегації мусіла бути спараліжована.

6. Повисші причини, це лише маленька частина з великого числа промахів, пороблених українською делегацією в Парижі, через що **“українська справа в Парижі майже пропала”.**

Такий був зміст другого листа Кіндрата Саваринського з Парижу про оту ославлену жовтоблакитниками делегацію.

“Вже цвітуть квітки в лугах,
Вже щебече соловейко,
Ти ж сидиш, як в печінках,
У Парижі, наш Панейко” —

Писав Валентин у своїй **“Емігранській презві”** тоді ж таки 1919 року про того славного Панейка.

Порівняйте ж ви тепер те, що писав **“Укр. Голос”** та Укр. Кан. Горож. Комітет — давайте гроші, бо наша делегація бідна, ходить по дешевих ресторанах їсти, а польська та інші делегації сиплять мільйонами, а тут Саваринський каже, що понад 30 делегатів вилежуються у

вигідних панських готелях та заробили добрі гроші, які так обильно прислало до Парижу українське правительство.

“Укр. Голос” пише, що делегати, то найкращі вибрані одиниці, а Саваринський пише, що це бюрократи, донкіхоти, амбітні, надуті й дурні в політиці типи, які мріють тільки про міністерські посади.

Таких порівнянь можна наводити багато, та ми обмежимося покищо й на цьому.

ДУМАЛОСЯ ЛИШЕ ПРО АВТОНОМІЮ, А ТУТ НАКИНУЛИ САМОСТІЙНІСТЬ.

Коли повище цитовані листи Саваринського було оголошено в українській пресі в Сполучених Державах і в “Укр. Роб. Вістях”, які того року почали виходити, то годі було вже “Укр. Голосові” довше замовчувати цю справу, а тому він 13 серюня 1919 р. відповів на ці листи довжезною на цілу сторону редакційною. В тій статті він перш всего признався, що ВІН ЗНАВ, що “серед української делегації були деякі непорозуміння”, але мовчав про них і дурив людей.

“Укр. Голос” дуже налякався, що “в людей мало свідомих, недосвідчених, в людей мало думаючих готова зродитися крайна зневіра”, а тоді “good by” фонди. Він всіма силами взявся рятувати людей від зневіри, мовляв:

1. Хоч делегація погана, то треба знати, в яких умовах її вислалося, свідомих українців було небагато й на самій Україні, тому й вислали до Парижу таку погань. (А місяць тому були це “найкращі вибрані одиниці”.)

2. Події “заскочили українців зовсім несподівано. Думалося заледво про сяку таку автономію, яку можна би вибороти за кілька чи кільканацят, літ, а тут нараз склалося, що треба організувати власну державу”. (От кара господня звалилася на нашу голову --- ми хотіли тільки сякої такої автономії й то за кілька чи за кільканацять літ, а вони нам власну державу — й на що нам того клопоту?)

3. Поляки мали своїх графів, а “український політик міг хіба знати на ім'я якогось там французького чи іншого графа”. (От лишенько, як ти його можеш будувати власну державу, коли нема українських графів? А граф Тишкевич, панове з “Укр. Голосу”? — він же також був тоді в Парижі!).

4. Що ж до непорозумінь між делегацією, то так і повинно бути, бо й “між вишколеними політиками державними є непорозуміння; між світовими дипломатами; між людьми науки; між провідниками робітництва; між паризькими конферентами і т. д.” (Значить, якраз так і треба було, щоб українська делегація сварилася між собою, бо цим показала свої великі політичні здібности.)

5. Що ж до того, що делегація пила й гуляла — каже “Укр. Голос” — та капарила, і що кожний з неї робив на власну руку й один другому шкодив, то це якраз свідчить, “що вона робила таки щонебудь, хоч і капарно виходила та робота”... “Правда, сих суперечок і непорозумінь було опісля забагато і д. Мегас з делегації виступив”. (От коли ми довідалися від “Укр. Голосу”, що Мегас з делегації виступив — то-

ді, коли всі газети про це вже написали. “Укр. Голос” знав про це найскорше, але мовчав.

6. У відповідь Саваринському на те, щоб з Канади й Америки ні Савченкам, ні Біликам, ні Сидоренкам грошей не посилати, “Укр. Голос” каже, що “ми їм не давали нічого, ми їм не можемо перестати давати”. (А Укр. Кан. Гор. Комітет у своїй заяві в “Укр. Голосі” з 26 березня 1919 року, тобто три й пів місяця передтим писав: 7,000 доларів “вислано до Франції для української місії”.)

7. Головно благав “Укр. Голос”, що “нам ніпощо горячитися, ні злоститися, ні грозити, ні жалувати тої помочи, яку ми дали. Що сталося, те мусіло статися”.

Одним словом — дурниця, впав батько згори — чорт його бери, хай би був не ліз так високо. Зрештою ми ще почекаємо, що Грушевський нам скаже про делегацію, закликає далі “Укр. Голос”. Що там якийсь Саваринський! Або хоч би й Мегас, якого сам “Укр. Голос” фаворитував і який, ми не сумніваємося, мав писати про ці “непорозуміння” й до “Укр. Голосу” й до УКГК — але вони вперто все це промовчували, щоб не перешкаджати збиранню з людей доларів на делегацію до Парижу.

Після того першого скандалу, якого ці пани таки не спромоглися затушкувати, бо й “Укр. Роб. Вісти” тоді вже в кожному числі почали пекти їх розпеченим залізом, Укр. Кан. Гор. Комітет вмістив в “Укр. Голосі” з 27 серпня 1919 р. короткий заклик, щоб жертвувати на “народний фонд”. Ані слова згадки про делегацію в Парижі. Отак просто — не подобається.

ся вам делегація—давайте на “народний фонд”, “на підмогу діяльності тих народніх організацій на Україні, що боряться за національну й політичну свободу українського народу”.

Спитаєте: як же це так? То до Парижа могли з України висилати для делегації десятки мільйонів карбованців, гривнів, марок, корон, а тут нараз ми з Канади будемо допомагати доларами на Україні?

Певна річ, що ніколи ніхто на Україні тих доларів не тільки не бачив, а навіть не чув про те, що їх тут збирають, але люди проте жертвували. Люди жертвували, бо хотіли, щоб їх назвиско попало в “золоту книгу жертводавців”, якою потішав “Укр. Голос” (26 листопада 1919 р.) людей, мовляв, “золота книга” говорить “хто коли на що дав і кілька. По літах можна переглянути й бачити наскільки хто був жертволюбивий”. І як же ж тут не дати?

А проте треба погодитися з “Укр. Голосом”, що українська делегація “таки робила щонебудь” й то не дуже капарно. Ось послухайте, що писав граф Тишкевич у французькій газеті “Petit Parisien”:

“Якщо Ви (французи) забезпечите нашу (графську) волю, ми Вам відкриємо багатства нашої країни. Будьте нашими вихователями... Ми згодні визнати з нашого боку 30 процент російського боргу перед Францією. Се не може не зацікавити людей, що мають російські коштовно папери”.

Таку то пісеньку співав граф Тишкевич у французькій пресі — обіцяючи французам і довги сплатити царські і всі багатства України

відкрити. Тож не можна казати, що укр. делегація нічого не робила в Парижі.

**КОМУ Й СКІЛЬКИ ВИСЛАНО ГРОШЕЙ,
А СКІЛЬКИ НЕ ВИСЛАНО.**

Переходимо до тісніших цифр, нехай вони говорять самі за себе. В "Укр. Голосі" з 20-го серпня 1919 року Укр. Кан. Горож. Комітет вмістив "касовий звіт". Ось він:

Загальний прихід до 18 серпня с. р. вносить \$17,292.19
Загальний розхід 15,403.72

Лишаєсь готівки в касі на суму \$1,888.47

ПОДРІБНИЙ РОЗХІД:

Ввєднання пашпортів, каблеграми до
Масарика, Клемансо і Бордена \$ 734.56
Правна поміч в Отаві 40.00

\$ 774.56

ВИСЛАНО ДЕЛЕГАТАМ:

а) на руки Мегаса \$7,194.71
б на руки Петрушевича 2,927.78

\$10,122.49

УТРИМАННЯ РОДИНИ ДЕЛЕГАТІВ:

Пані Мегас \$ 600.00
Пані Петрушевич 500 00

\$ 1,100.00

Меморіяли, Протести, Телеграми в Канаді, до
Лондону, Парижа і Вашингтону \$ 1,650.91

На видавництво на руки проф. Савченка
в Парижі 505.10

Платня секретаря за 8 місяців 510.00

Машина до писання в 2 мовах до Парижа
(і порто) 160 23

Розходи канцелярійні, стемплі, друки англ.
книжки і організація 502.43

КОШТА РЕГІСТРАЦІ У ВІННІПЕГУ:

Платня Харамбурі	\$ 60.00	
Платня панні Янишевській	18.00	78 00
<hr/>		
Разом розходу	\$15,403.72	
В касі остає	1,888.47	
<hr/>		
		\$17,292.10

Заряд У.К.Г. Комітету в Вінніпегу.

Ми вмисно навели звіт цей повністю, щоб потім, коли робитимем до него свої замітки, нам не закинули, що одно подали, другого . . . ні, а тим викривили чи натягнули на своє копито цілу справу.

♦♦

Перш всего, відповідаючи "Кан. Русиніві", Укр. Кан. Горож. Комітет писав в "Укр. Голосі" з 20 березня 1919 р., що "гроші вислано до Франції для української місії".

Коли Кіндрат Саваринський написав, щоб не висилати грошей до Парижа взагалі, а до Біликів, Савченків та Сидоренків зокрема, бо тут є грошей, а грошей, то "Укр. Голос" в редакційній з 13 серпня 1919 р. вже писав:

"Він (Саваринський) говорить про людей, яких ми не вислали, НЕ ПІДПОМАГАЛИ... МИ ЇМ НЕ ДАВАЛИ НІЧОГО, ми їм не можемо перестати давати".

Кожна людина певно питає: три й пів місяця тому заявляли, що гроші вислали до української місії, а не особам, а тепер заявляють, що **"ми їм не давали нічого"**.

Коли глянемо на повищий звіт УКГК, то побачимо, що і в першому і в другому випадку УКГК і "Укр. Голос" брехали. Бо — вислали

вони гроші і особисто делегатам — Мегасові й Петрушевичові й проф. Савченкові на видавництво, який не спромігся навіть видати меморіалів. Грошей же він на видавництво мав досить і без тих, що йому заслав УКГК.

Та й це ще не все.

Укр. Народна Рада, що гуртувалася коло “Кан. Русина”, яка також збирала гроші на делегацію до Парижа, у своєму спізненому звіті (“Кан. Українець” з 3 березня 1920 р.) каже, що й вона вислала тому самому проф. Савченкові в Парижі на делегацію \$1,365.00.

І про те ніхто інший, а сам “сенатор” Сергій Шелухин, відомий й до нині петлюрівець надіслав до “Укр. Газети”, що виходила в Нью Йорку, за своїм підписом і за підписом Зархія, також члена делегації (Шелухин був головою “Фінансової Комісії Паризької Делегації УНР”), листа і в тому листі писав виразно:

“З Канади, хоч в “Українськiм Голосi” друкується про спеціальні збірки грошей на Делегацію і подано вісти, скільки тих грошей зібрано в Канаді для Делегації, ніяких грошей до Делегації не доходило і не поступало”.

Так писав голова фінансової комісії, через руки якого повинні б всі фонди делегації переходити. Скажемо: гроші, які УКГК вислав впрост до канадських делегатів — до тої каси не належали. Але де поділися ті \$1,365.00, що їх вислала Укр. Народ. Рада, та \$505.10, що їх вислав УКГК на руки “професора” Савченка? Як це так сталося, що вони розминулися з касою делегації? Та взагалі всі вислані з Канади до Парижа гроші — а вислано їх на основі зві-

тів Укр. Нар. Ради та УКГК \$11,992.59 — цілком-вито розминулися з касою делегації, про них нічого не знають ті, що завідували касою, Сергій Шелухин та Сергій Зархій.

Розуміється, вивід з цього можна робити подвійний: або цих грошей до Парижу не вислано, або ті, до кого їх вислано, в касу місії цих грошей не передавали.

Але ж бо в тому самому листі Шелухин і Зархій пишуть, що всім делегатам, включаючи канадських і американських, “призначено було з асигновки Уряду Української Народної Республіки на утримання по 4,000 франків кожному що місяця”.

Ті самі сенатори пишуть, що Мегас виступив з делегації, тому від 1 травня йому з каси делегації вже нічого не виплачувалося. Сенатор Гаміль (американець) відмовився від платні. А Петрушевич і Білик “одержують платню з скарбниці Української Делегації в сказаній кількості що місяця і працюють”.

От як малася справа. О. Мегас був короткий час в делегації. Петрушевич --- був довго. Зрештою це канадські делегати. Але є ще “професор” Савченко, щасливець — брав по 4,000 франків що місяця з каси делегації та ще з Канади дістав близько дві тисячі доларів — солодко пани пожили та погуляли за “народну справу”, чи за справу УНР.

Так то вони рятували ту УНР (Українська Народна Республіка).

“Чи не мати для нас і для всіх У.Н.Р.?

Монархіст ти, чи лівий ес-ер,

Друг чи ворог ти — міра одна...

І стоїть У.Н.Р., як корова дурна” — писав згадуваний вже нами вище не раз Валентин.

КОМУ І ЗА ЩО ВИДАВАЛИСЯ ГРОШІ В КАНАДІ.

Ми до цього часу наводили цитати з самих жовтоблакитних газет, переважно з “Укр. Голосу”. Майже зовсім не цитували ми нашої преси, хоч “Укр. Роб. Вісти” тоді дуже багато писали, викривали та домагалися вияснення від тих панів за гроші, що їх зібрали на делегацію до Парижу. Та зараз ми заглянемо до “Укр. Роб. Вістей”, бо те, що вони тоді писали -- варто знати і новій українській іміграції в Канаді та взагалі всім тим, що знали та призабули, або що тоді “Укр. Роб. Вістей” не читали. А знати це не тільки цікаво, але й потрібно. Бо це ж клаптик нашої історії, розкиданої на сторінках газети. Хто зна, чи буде кому за неї взятися, щоб зібрати її до купи та показати людям, як канадські жовтоблакитники “допомагали будувати власну державу”.

Коли Укр. Кан. Горож. Комітет під натиском головно “Укр. Роб. Вістей” та після отих “разоблачень” Кіндрата Саваринського примушений був вмістити фінансове справоздання, то “Укр. Роб. Вісти” з 11 вересня 1919 року вмістили редакційну статтю п. н. “Рятування “народної справи” чи натягання людей”, в якій, з приводу того фінансового справоздання УКГК, запитували:

Чому паспорти і каблеграми до Масарика, Клеманса й Бордена коштували аж \$734,56? Варто б знати, скільки заплачено за каблеграми,

а скільки за в'єднання паспортів і кому? Чому помішано горох з капустою? Може “в'єднання” коштує, кажім, \$600.00, а каблеграми \$134,56? Чому цього так і не написати? Та й хто взяв стільки грошей за це “в'єднання”? Чи не могло воно (те в'єднання) коштувати лише десяту частину того? В чийй кишені опинилися гроші за “в'єднання”? Все це треба перед людьми сказати, бо кожний цент зароблений чорноробом, кровавий.

Ніколи ніхто на ці запитання не відповів.

Далі “Укр. Роб. Вости” запитували, чому меморіяли, протести, телеграми в Канаді, до Лондону, Парижу й Вашингтону коштували аж \$1,650.91? Що означають слова меморіяли і протести? Чи то заплачено стільки за їх вислання, чи й за написання? Коли заплачено за написання, то скільки й кому? Люди думають, що ви пишете меморіяли й протести з патріотизму? Коли ж берете за це гроші, то скажіть скільки і котрий з вас — не встидайтеся. То дівчині, що працювала при реєстрації можна було написати, що взяла \$18.00 і подати її імя, а як пан “адвокат”, чи підадвокат написав який меморіял або протест і казав собі за це заплатити, то людям про це не треба знати?... Може за ті меморіяли та протести варто було заплатити пару десятків доларів. Хто зна? Тисячу і шістьсот п'ятьдесят доларів — це не дрібниця.

Так запитували “Укр. Роб. Вісти”. А у відповідь від “Укр. Голосу” діставали: “жидівські наймити”, “московські запроданці”, “лейби”, “срулики”, “червоні кацапи” і т. ін.

І коли ви приглянетесь тому справозданню,

то справді побачите: чомусь до “в'єднання” пашпортів додано ще “каблеграми до Масарика, Клеманса і Бордена” і до “меморіялів і протестів” додано “телеграми в Канаді, до Лондону, Парижу і Вашингтону”. Чому б було вже не об'єднати ті телеграми з каблеграмами, а “в'єднання” та “меморіяли” подати кожні зокрема й сказати, хто їх написав і скільки за це взяв? Чому “в'єднання” так дорого коштували, а “меморіяли” — то аж “сумно” згадати — які вони були коштовні. Ну, скажемо телеграми коштували \$150, а тоді “меморіяли” коштували \$1,500?

Дівчині, якій заплатили \$18 за роботу, то подали це у звіті ще й назвисько її поставили (яка точність!), а кому видали поверх \$2,000 — то не сказали.

Та коли ці пани тоді, 13 літ тому, не відповіли на ці запитання, то що вже говорити тепер? Ми й не вимагаємо. Ми тільки кажемо, як то 13 літ тому “рятували” жовтоблакитників “українську справу” й далі її так рятують. Кажуть, що тепер вже на Зелений Клин з нею збираються й курячого генерала вже на “мобілізацію” по Канаді висилають.

Та ми вернемо ще до Парижу — щоб останній раз глянути на ту українську делегацію, глянути на неї очима одного з її делегатів. Ми кличемо кожного українського робітника, зокрема тих робітників, що боролися в УГА на різних фронтах, куди гонили їх — Петрушевич, Назарук, Павленко, Греков, Тарнавський, Кравс і ін., глянути, що робила тоді та українська делегація в Парижі.

Бо коли українська армія під Львовом могла була не раз захопити Львів, але в критичну хвилину провідники казали заперестати боротьбу й розпочинали переговори з польською шляхтою, то все це робилося на розказ Панейка з Парижу, який постійно переговорював коли не з польською шляхтою, то з царськими міністрами. Всю боротьбу, всі жертви, що їх клали українські вояки на полі бою, Панейко в Парижі а Назаруки та Левицькі на полі бою зводили на нівець.

В “Укр. Роб. Вістях” з 18 лютого 1920 року є вміщений лист М. Макаренка. М. Макаренко — це псевдонім одного з делегатів в Парижі, який все бачив, що в тій делегації робилося. Він не тільки підтвердив все те, що писав К. Саваринський, але написав ще багато іншого. Ми віримо, що одинокий документ з “роботи” тої “славної делегації” в Парижі — це лист М. Макаренка з Парижу до “Укр. Роб. Вістей”. Ми подаємо цього листа тут дослівно так, як його було написано й як його вмістили “Укр. Роб. Вісти”. Ми вважаємо, що коли нині жовтоблакить збирається на Зелений Клип, то це тим більше варто українським робітникам знати породу цих жовтоблакитних сотворінь.

Ось цей лист, як він був вміщений в “УРВ” 18 лютого 1920 р.:

УКРАЇНСЬКА КОМЕДІЯ В ПАРИЖІ.

(Стаття М. Макаренка, надіслана з Парюжа до “Українських Робітничих Вістей”.)

“Послідний акт української комедії в Паризі”

жі саме тепер кінчиться. Цікавим буде для канадійського і американського загалу знати цілу генезу тої комедії. Початок її зачався від часу, як правительство Петлюри рішило вислати за кордон, ще в грудні 1918 року свої місії дипломатичні, до усіх більших столиць Європи. На фінансування місій були обильні фонди, кольосальні фонди в банку австро-угорським у Відні і в державнім банку німецьким в Берліні. Фонди ці представляли разом понад один мільярд корон і були депоновані правительствами Австрії і Німеччини ще 1918 р. на кредит укр. правительства гетьмана Скоропадського за продукти і на conto продуктів, які Німеччина і Австрія вивозили в той час з України. Після обопільної умови Австрія зложила тоді у Віденським банку на кредит українського правительства 500,000,000 (пятьсот мільйонів) корон, а німецьке правительство в Берліні зложило на кредит правительства Скоропадського 800,000,000 (вісімсот мільйонів) марок. Коли в грудні 1918 року правительство Скоропадського упало — керму правління українського заняли тоді повстанці з Петлюрою на чолі і зачалась між українськими героями, як Сергій Шелухін, Сидоренко, Матюшенко, оба Дідушки, др. Зархій, графом Тишкевичем, Панейком, Севрюком, Ковалевським, Левицьким, Супруном і иншими погоня за тими грішми, за мільйонами. Тому то так звану ревалізацію між Панейком, Сидоренком, Тишкевичем, сенатором Шелухіном, Марголіном в Парижі треба собі тулкувати на тлі не яких там принципів, а чисто на ґрунті захоплення наживи, захоплення тих

мільонів в банках Австрії і Німеччини. Тому то повисші ривалі (суперники — В—ць.), коли приїхали до Парижа, зачали між собою колотнечу і особисту борбу хто має мати доступ до тих мільонів. Савченко, теперішній директор пресового бюро в Парижі, маючи добрий нюх давнього російського шлягуна, лестився до одних і других, помпуючи від одних і других сотки тисяч франків на свої "проекти" пресові. Те що приходило з Америки і Канади яко жертви від "заморських братів" для Савченка і його "визволення" України це була "мелкая помощь" і мізерна данина во виду крупних фондів, які привозив з Відня через Швайцарію Петро Дідушок, Панейко і другі.

Перші засідання укр. дипломатичної місії в Парижі це довгі сварки на тему грошей, які українські патріоти забрали зі собою з Києва, з Відня, зі Швайцарії в сумах від 100,000 до 500,000 франків і викручувалися на всі способи, щоб не віддати їх Сидоренкові. Нині ці патріоти мільонери і "чхають" на Україну, сидять собі в прецишних вилях в Швайцарії, в Бевліні та Відні, а жінки їх та метреси чваняються прецишними брилянтами та чудовими сукнями. Проститутки Відня та власники віденських кабаретів залюбки згадують ті золоті часи, коли то "українські дипломати" за одну вечеру платили по 100,000 корон а кельнери діставали по 1,000 корон трінгельду.

З початком листопада 1919 р. банки австро-угорський і державний німецький на превелике здивування розгулявшихся українських дипломатів віденських і паризьких заперли дальшу

виплату фондів. Упадок правительства Петлюри 17 новембра в Кам'янці подільським запечатав дальшу оргію українських діячів. Що тогди роблять наші мученики за рідну справу? Висилають хитрого Василька з Берна до Берліна і сей по довгих торгах дістає ще 20 міліонів марок на "місії". Часть захоплених на борзі фондів дістає і граф Тишкевич в Парижі, але разом дістає телеграму від міністра закордонних справ Левицького, щоби розпустив місію і дибрав собі кількох нових членів. Цілком зрозумілим, що Панейко попадає в люті, "резигнує", кличе до себе дра Білика, Томашівського, писаря Кульчицького, сина диктатора Петрушевича і давай закладають собі в Парижі "Національну Раду", в якій Панейко фігурує яко голова а др. Білик з Америки (за те, що обіцяв надати "Народний Комітет в Нью Йорку на 20,000 доларів для нової Національної Ради в Парижі) стає секретарем. Заосмотрений в нові повновласти і міліон франків граф Тишкевич організує собі нову місію, так що тепер в Парижі грає комедії дві українські театральні групи. На чолі одної стоїть граф Тишкевич, на чолі другої стоїть найбільший комедіант Панейко. Один дістає рештки фондів з Варшави а Панейко знова їде до Відня і там з диктатором Петрушевичем і послом Сінгалевичем виторгував на дальшу комедію в Парижі два міліони корон. Щоби позбутись людей, які Панейкові ні Петрушевичові не на руку, усувають з місії п. Лозинського, так що поле до акції цілком чисте. Граф Тишкевич, щоби собі заощадити на старість дещо фондів і заплатити собі за страту маєтків в Київщині,

які забрали більшовики й селяни, відмовляється виплачувати по 5,000 фр. місячно таким заслуженим крикунам, як Сергій Шелухін, Кушнірам, Ісаєвичам, Зархіям, Галіпам і т. д. а держить ціпко фонди у своїм кармані, а виплачує лише Савченкові для особистого афишування і реклями по 20,000 франків місячно.

Що Панейко робить лучші інтреси від графа на українській політиці видно з того, що взяв собі до своєї "Національної Ради" славного російського шпігуна п. Моркотуна, з яким ходить тепер разом до денікінського амбасадора Маклакова та Сазонова, від яких дістають оба великі грошеві пособія на конто будучої Федерації Панейкової України з Росією.

Решта делегатів чекає тепер в Парижі ангажовання залежно від того, хто дасть більше. Сенатор Шелухін власне тепер стоїть перед ділемою: чи їхати на Україну, чи вступати в Сазонову службу, як робив це за часів царського режиму і ставши знова судовим прокуратором вішати українських революціонерів. Розв'язання цієї ділеми залежатиме від висоти пенсії, яка для Шелухіна була все рішаючим принципом так за часів царя Миколи, як і за часів "Ради" і Петлюри, коли то він вкручувався на різні теплі посади.

Другі знова думають закладати свої "союзи" та висилати в Америку делегатів своїх, бо курс долара американського стоїть тепер дуже високо. Інші чекають нових повновастей від нових правительств, яких тепер на Україні щось аж десять. Отже жаден з делегатів надії не тратить, тимбільше, що кожний має в кар-

мані по 50,000 франків найменше. Їхати на Україну та працювати між народом якось страшно та й непоплатно, тимбільше, що валюта російська майже нічого не вартує. Отсе парафраза посліднього акту довгої комедії, в якій виступало в Парижі понад 30 українських акторів і грали її понад 10 місяців.

Актором був майже кожний з них, бо український народ ні український пролетар не був тут репрезентований. Звати графа Тишкевича, або царського сенатора Шелухіна, або такого півголовка, як Панейко народними репрезентантами було би образою цілого українського народу. Колективно парижські комедіянти не грали своїх роль суцільно лише кожний грав свою роль з'осібна після вимог фамілійних інтересів тих груп, які вони заступали, як приміром Панейко групу фамілії Петрушевича і Сінгалевича, Шулицький групу фамілійну Петлюри, Ісаевич групу проф. Грушевського, Кушнір фамілію Шелухіна, сенатор Шелухін групу укр. чиновників, ну а граф Тишкевич групу великих польських землевласників на Україні а попри це польських католиків гр. кат. обряду з групи графа Шептицького та других графів з укр. земель, др. Зархій групу жидів-капіталістів і т. д. і т. д. — 90% укр. народу це селяни-хлібороби і пролетарі і вони не мали ні одного представника свого в Парижі — тому то й місії в Парижі не можна назвати инакше, лише самозванчою авантурою — а ще влучніше чистою комедією.

М. Макаренко.

Вміщуючи повище наведену статтю на своїх

сторінках з 18 лютого 1920 року, редакція "Укр. Роб. Вістей" дала до неї від себе таку замітку:

"Статтю М. Макаренка містимо дослівно так, як вона була нам надіслана. Всі підчеркнення пороблені самим автором статті, як також слова в знаках наведення подав сам автор. Від себе ми нічого не змінювали ані не додавали.

Стаття була вислана з Парижа, як свідчить поштова печатка, дня 30 січня ц. р. (1920 р.).

Чи можна й чи потрібно до цього документу щось додавати, щоб краще схарактеризувати цю "самозванчу авантуру" "української делегації" в Парижі? Можна хіба не погодитися з автором, що він цю авантуру називає комедією. Надто бо вона коштовна була для українського народу, як комедія. Але для тих, хто її обсервував в Парижі, це справді була комедія, яку водили за ніс російські білогвардійці й польська шляхта.

Тоді, коли робітники й селяни Західньої України кривавилися в боях з армією Галера, жовтоблакитна контрреволюція гуляла в Парижі, розтринькувала сотки мільйонів награбованих з селянської кривавиці грошей. Так ті Шелухіни, Тишкевичі, Панейки і інші залишилися й до нині в Парижі. (Тишкевич вже згинув.) Добре попаслися! Робітники й фермері, на заклики українських панків в Канаді, складали для них ще гроші із своїх заробітків.

Та ми залишимо ту скандальну авантуру в Парижі, щоб більше до неї вже й не вертати. Ми вернемо до наших "рідних" канадських справ, заглянемо, що сталося "з нашою" канадською делегацією.

ПОВОРОТ О. МЕГАСА ДО КАНАДИ, ЙОГО ЗВІТ І ДУРІЯКА ЖОВТОБЛАКИТНИКІВ.

Ми вже бачили, що "Укр. Голос" після перших скандальних "разоблачений" почав відпекуватися, що, мовляв, ми за вислану з України делегацію не відповідаємо, "ми її нічого не давали й не можемо перестати давати". Зате "Укр. Голос" і Укр. Кан. Горож. Комітет не відпекувалися канадської делегації. Цих людей вони відпекатися не могли, бо самі ж вони їх вибирали, самі розхвалювали, як найкращих і найздібніших.

Що ж, чекаємо, що ці люди скажуть нам. Зразу дуже часто О. Меґас писав з Парижу до "Укр. Голосу" й навіть після того, як "Укр. Голос" повідомив вже, що Меґас виступив з делегації, то проте, каже "Укр. Голос", він робить в Парижі дуже корисну для "української справи" роботу.

Та проте після цих скандалів ми побачили на шпальтах "Укр. Голосу" цілковите розгублення. Зникла хвальба не тільки на адресу загальної делегації, але й на адресу тих делегатів, що їх Укр. Кан. Горож. Комітет вислав з Канади.

Зникли зі шпальт "Укр. Голосу" поклики складати далі гроші на делегацію. Вони перемінилися в якийсь фонд на рятування "української справи", а потім раптом замінилися на "Укр. Червоний Хрест".

В редакційних статтях "Укр. Голосу" почувалася повна зневіра. Видно було, що пани загубили не тільки орієнтацію, але й голови. Політику Панейка раптом почали називати раб-

ською, а в редакційній статті з 30 червня 1920 р. (“куд вітер віє”) пішли аж до коня по розум та розвели конячу філософію про те, що коли вони запитали коня, які йому віжки ліпші — шовкові чи звичайні, то він їм відповів, що йому однаково.

І не дивлячись на таку зневіру в рабську роботу старокраєвих політиків, пани з Укр. Кан. Горож. Комітету й “Укр. Голосу” далі кликали складати гроші на допомогу цій рабській політиці.

Пару тижнів пізніше після того, як стаття М. Макаренка появилася в “Укр. Роб. Вістях”, вернув до Канади Осип Мегас, один з двох канадських делегатів, що їх вислав до Парижу Укр. Кан. Горож. Комітет. “Добродії”, що вислали Мегаса, чомусь не дуже то раділи його повороті. В “Укр. Голосі” не висловлювали радості, не обіцяли людям звітів з того, що делегація в Парижі зробила. Нічого не згадували, чому вислали вони двох делегатів, а вернув назад тільки один, хоч люди вправі були знати. Бо ж вони складала на делегацію гроші.

В неділю, 14 березня 1920 року здавав О. Мегас публичний звіт з роботи делегації в Парижі і з загального положення на землях України, бо як показалося з його звіту, то був він в Кам'янці Подільській, тодішній республіці Петлюри, обіхав землі Західньої України, був у Відні, стрічався в Кам'янці, Відні й, розуміється, в Парижі з різними українськими “дипльоматами”, включаючи Петлюру.

На той звіт Мегаса до Укр. Народного Дому пішло багато й українських робітників та пред-

ставник “Укр. Роб. Вістей” і в наслідок цього в “УРВ” з 17 березня 1920 року вміщений був досить широкий звіт про те, що говорив О. Мегас із своїх вражіннь. На самому початку автор того огляду застерігається, що буде старатися “передати слова Мегаса як найвірніше”.

Що сказав Мегас на тому звіті — мало чим різниться від того, що писав у своїх листах К. Саваринський чи Макаренко. Треба знати, що Мегас давав звіт в оточенні тих, які його вислали.

Перш всього він підтвердив, на велике нездоволення аранжерів того мітінгу, що в Парижі сиділо 30 членів петлюрівської місії, що вся приїхала з Швайцарії вже по приїзді канадської делегації. В Парижі канадська делегація застала вже Сидоренка, Савченка й Петрушевича, “диктаторового” сина. Одні з тих делегатів ходили до соціялістів, а другі до капіталістів просити, щоб визнали Україну, але ні перші, ні другі не хотіли з тою делегацією числитися.

Про Панейка говорив Мегас, як про зарозумілу, самолюбну, просто ідіотичну людину. Панейко на засіданнях делегації казав до членів делегації: ви всі дурні, ви москалі і т. ін. Делегація не знала, яку вести політику, яку мати орієнтацію.

Вернувши з Камянця Подільського, куди він їздив на припоручення Тишкевича до Петлюри “за орієнтацією”, Мегас дістав від Укр. Кан. Горж. Комітету інструкції поїхати до Галичини й він обїхав майже цілу Галичину, Львів, Станиславів. У Львові був Мегас на засіданні “Національної Ради” та “Горожанського Комітету”

(було це 14 січня 1920 р.) і від них довідався, що ніякої допомоги з Сполучених Держав, ні з Канади у Львові не отримано — з тих грошей, що їх і в Канаді і в Сполучених Державах збирали жовтоблакитники на допомогу зруйнованому старому краю.

Ми вже писали, що в Канаді ті люди, що гуртувалися коло “Кан. Русина” й “Укр. Голосу” зібрали кілька тисяч доларів “повоєнного фонду”, крім того “Кан. Русин” зібрав ще кілька тисяч на галицького повоєнного “сироту Івася” — і ось Мегас публично на вічу жовтоблакитників стверджує, що львівські жовтоблакитники заявили йому, що ніяких фондів ні з Канади, ні з Сполучених Держав вони не отримали.

В Сполучених Державах греко-католицькі попи зібрали таких фондів поперх 114 тисяч доларів і з них ані старий край, ані делегація нічого не дістали.

Ми про них напишемо на закінчення цієї дії жовтоблакитної доларохапної презви..

Ірїли жовтоблакитники, слухаючи такий звіт Мегаса. Голова того мітінгу, оскільки собі пригадуємо, нинішній посол Бачинський, вертівся на своєму кріслі, як на голках. А вже надто душно панам стало, коли почали ставити Мегасові запитання, на які він, як було видно, з охотою відповідав. Коли хто з робітників не з їхнього табору ставив запитання, то пани перебивали, не давали спростоги Мегасові на ці питання відповісти. А один з панків просто встав і заявив, щоб Мегас не відповідав, бо він “необзнайомлений з справою” — тобто із справою

у Вінніпегу, хоч питання були про старий край, а не про Вінніпег.

На Мегасові відповіді дивилися українські вінніпегські панки, як на більшовицькі. Коли на запитання Мегас відповів, що “селяни в Галичині моляться день і ніч, щоби прийшли більшовики” й люди в салі заплескали, то голова скочив, як опарений й крикнув на людей.

Репортер “Укр. Роб. Вістей” на закінчення огляду Мегасового звіту писав:

“Коли б не деякі люди, що не хотіли почути з уст Мегаса бодай частину правди, і самого председателя зібрання, котрий часами стримував Мегаса від говорення та збував того, що запитував своєю власно відповіддю, то можна було б почути ще дещо більше цікавого від Мегаса. Та покищо українські робітники вдоволені й цим. Ми певні, що правди не можна ніколи закрити”.

Ці “пророкування” репортера таки справдилися. Правда вийшла на верх і про саму делегацію, хоч трохи з запізненням, але ліпше пізно, ніж ніколи — каже приповідка. Чого не сказав, бо не дали, Мегас на мітингу 14 березня 1920 р. в Укр. Народному Домі у Вінніпегу, те сказав на робітничому мітингу 7 серпня 1921 року в Укр. Роб. Домі в Едмонтоні. Але ми не будемо забігати наперед. Йтимемо так, як події відбувалися.

Ми не знаємо, що відбувалося тоді в тісному гуртку “довірених” осіб, лідерів тої жовтоблакитної перезви, між тими, що завідували фондами, висилали делегацію й гроші до Парижу, а між самими делегатами, з яких один повернуз

до Канади, а другий залишився в Європі на якийсь час.

На нашу думку хтось з людей, що були в тому таборі, повинен для історії вияснити все те. Ми тільки з чуток, які підтверджувалися потім знаємо, що після того Мегасового звіту в Укр. Народнім Домі, почалася боротьба й сварка в тому самому тісному колі танцюристів жовтоблакитної презви. Проти Мегаса створився об'єднаний фронт жовтоблакиті. Чоловіка, якого пани висилали до Парижу, а висилаючи вихваляли, як найкращого представника канадських українців — почали виклинати. Дійшло до того, що не помістили Мегасового звіту в “Укр. Голосі”, не захотіли надрукувати тих матеріялів, що їх Мегас зібрав в Галичині з воєнних часів — страшних описів знущань з українського народу. Цю книжку видав потім Доячек.

**

В червні 1921 року розпочали українські жовтоблакитники з тої доларохапної презви нову кампанію за грішми — за позичкою одного мільйона доларів для уряду Петрушевича. На чолі тої кампанії стояв якийсь монреальський шифкартовий агент Боєр, єврей, спекулянт. Як його найшли жовтоблакитники до цієї “народньої” роботи, чи він їх найшов — нам не відомо.

Це якраз показує, хто саме є “жидівськими наймитами”, чи робітники, що їх жовтоблакитники так називали за те, що вони лучилися з робітниками всіх національностей, в тому й з єврейськими робітниками, чи лідери жовтоблакитті, які у своїй “патріотичній” роботі й кро-

ку не могли ступити без якогось жидівсько-буржуазного спекулянта. Так вони за ініціативою й проводом того Боєра хотіли здерти обманним способом, під назвою "Позички Свободи" з українських робітників і фермерів в Канаді не більше й не менше, лише один мільйон доларів. В Сполучених Державах проголосили "позичку" на сто тисяч доларів, а в Канаді на один мільйон доларів.

Ми про це поговоримо подрібніше в іншій дії цієї жовтоблакитної презви в Канаді. На цьому ж місці ми про неї згадали тільки тому, що ця нова форма наступу на тяжко запрацьовані центи робітників і фермерів в Канаді дала привід самому делегатові Укр. Кан. Горож. Комітету до Парижу О. Мегасові виступити публично проти цього нового обману трудящих мас.

Коли почалася ця нова доларохапна шопка, "Укр. Роб. Вісти" вдарили на тревогу. В кожному числі писали вони й закликали українських робітників і фермерів не дати ані цента торговцям так званою "українською справою". Всюди по Канаді почалися масові робітничі мітинги, на яких робітники протестували й мобілізувалися до опору цьому наступові.

В неділю, 7 серпня відбулося масове віче в Укр. Роб. Домі в Едмонтоні, на якому побіч інших промовців виступив О. Мегас, який відкрито схарактеризував "політику" Петрушевича, Панейка, Костя Левицького і ін., як зрадничу, продажну, спекулянтську. Ось що він сказав на тому мітингу (цитуємо за "Укр. Роб. Вістями" з 17 серпня 1921 р.):

“Я ЗНАЮ ОСОБИСТО ТИХ ЛЮДЕЙ, БАЧИВ ІХ ЗРАДНИЧУ РОБОТУ І ВЗИВАЮ ВСІХ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ Й АМЕРИЦІ НЕ ДАТИ ІМ АНІ ОДНОГО ЦЕНТА, БО ЦІ ГРОШІ БУДУТЬ УЖИТІ НЕ НА БУДОВУ ТАК ЗВАНОЇ “ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ”, АЛЕ БУДУТЬ ВЖИТІ У ВІДНІ НА ПРОСТИТУЦІЮ.

Я не хочу розказувати подрібно про розпусне життя тих людей у Відні, де **ВОНИ БЕЗКОНТРОЛЬНО РОЗТРАТИЛИ СОТКИ МІЛЬЙОНІВ ДЕРЖАВНИХ ГРОШЕЙ**, бо тих людей нема тут присутних на салі, а говорити поза очи, то можуть посудити мене о особисту до них ненависть. Я особисто жальної ненависти до них не маю, бо коли я був у Відні, у Львові, Кам'янці і інших місцевостях, то вони обходилися зі мною по “джент’лменськи” і все просили мене, щоби я, повернувши до Канади, **РОЗПОЧАВ ТУТ КАМПАНІЮ ЗБИРАННЯ ГРОШЕЙ ДЛЯ НИХ.**

Коли на спільнім засіданні я спитав, хто буде відповідати за ці гроші, які я мав би збирати в Канаді й Америці і чи в дійсності ці гроші підуть голодуючому населенню в Галичині, то Кость Левицький мені сказав: **“ТАЖ ВИ БАЧИТЕ, ЩО НАМ ТРЕБА ОПЛАЧУВАТИ НАШИХ ПОСЛІВ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ В ПАРИЖІ, ВІДНІ І ІНШИХ МІСТАХ.**

Але я бачив життя тих послів, я бачив, що галицькі селяни й робітники їх не попирають, що вони їм не вірять..., тому ніякої акції в справі фінансової їм помочи я тут не тільки не розпочинав, але згорн заявляю, що **ВСІ ГРОШІ, ЯКІ ТІЛЬКИ ТУТ ЗБИРАЛИСЯ, БУЛИ ВИСЛАНІ НЕ НА ТУ ЦІЛЬ, НА ЯКУ ПРОГОЛОШУВАЛОСЯ, А ВИСЛАНІ ПРИВАТНИМ ОСОБАМ, ЯКИХ НІХТО НЕ КОНТРОЛЮЄ Й ЯКІ НІ ПЕРЕД КИМ ЖАДНИХ ЗВІТІВ НЕ ЗДАЮТЬ”.**

Таке було поміщене із слів О. Мегаса в “Укр. Роб Вістях” 17 серпня 1921 р.

Це було велике обвинувачення, кинене на адресу самих творців тої скандальної політики,

що її провадили жовтоблакитні “народні діячі” не тільки в старому краю, але й по цей бік океану, — сказане одним з тих, кого також було втягнуто в ту політику — не як побічного чоловіка, але як одного з того самого табору, якому Укр. Кан. Горож Комітет довіряв, якого хвалив “Укр. Голос”, за якого брали вони відповідальність, якого, висилаючи до Парижа, представляли людям, як “президента Українського Інституту Могили й через довші роки інспектора шкіль в Саскечевані”, а про обох делегатів писали, що “оба делегати є зовсім компетентні в українським питанню” (“Укр. Голос” з 12 лютого 1919 р.). Коли вже делегати були в Парижі, то імя О. Мегаса не сходило зі шпальт “Укр. Голосу”, він самий писав до “Укр. Голосу” майже постійно, а “Укр. Голос” писав про него, як про найбільшого діяча, що робить добру роботу в Європі на користь “української справи”.

Коли ж, вернувши до Канади, Мегас почав казати правду про те, що він бачив в тій Європі й що знав про роботу жовтоблакитників, нани з “Укр. Голосу” почали трактувати його не тільки, як людину, що з нею не слід навіть поважно числитися, але й як людину нечесну. Про це може найкраще посвідчити виступ “Укр. Голосу” з приводу промови О. Мегаса на робітничому вічу в Едмонтоні.

Вдаючи, неначе б то він виступу О. Мегаса не бере серйозно, редактор “Укр. Голосу” у своїх замітках “Мимоходом” з 24 серпня 1931 року, тобто тиждень після того, як в “Укр. Роб. Вістях” вміщено було кореспонденцію про ви-

ступ Мегаса, написав таке:

“В Едмонтоні, в Алберті, відбулося 7 серпня українське большевицьке віче і на вічу виступав головним бесідником — знаєте хто?

Не можете вгадати?

Мегас. Осип Мегасі

Той самий Мегас, що їздив до Парижа, на свою подорож дістав від Укр. Кан. Горожанського Комітету 7,000 доларів, але комітетові справоздання не дав, а матеріяли, які привіз з собою з Європи, продав Доячечові, хоч і від Комітету дістав за них 500 доларів, відтак виїхав до Каліфорнії, і звідтам вернув аж на вибори в Саскачевані, аби агітувати за ліберальними кандидатами а проти українських і накінець виринув в Алберті підчас тамошніх виборів.

Гратулюємо большевикам з цілого серця з нагоди їх свіжого набутку”. (“Укр. Голос” 24 вересня 1921 р.)

Так, ціляючи в Мегаса, “Укр. Голос” плюнув в очі і сам собі й тому “славному” Укр. Кан. Горож. Комітетові, що вислав Мегаса до Парижу. З тої писанини виходить: “Мегас, що їздив до Парижа”. Неначе б то він сам їздив на власну руку, а не вислав його Укр. Кан. Горож. Комітет разом з “Укр. Голосом” з ріжними вихвалюваннями його титулів і заслуг та здатностей. УКГК і “Укр. Голос” заявили, що якраз Шкварка не вислали тому, що мовляв він не дав запевнення, що боронитиме “українську справу”, а не католицьку, не папу римського.

Друге — Мегас, каже “Укр. Голос”, на свою подорож дістав від Укр. Кан. Горожанського Комітету 7,000 доларів”. Як то дістав? Заліз до УКГК та дістав? Не самий комітет ці гроші йому дав?

Далі: Звіту Мегас не дав і за матеріял 500 доларів від УКГК взяв, а потім той матеріял До-ячекові продав.

З цього логічні висновки такі: чому УКГК вислав такого “непевного” чоловіка, як О. Мегас до Парижу на таку відповідальну роботу, знаючи, що йому не можна вірити? Коли ж правда тому, що О. Мегас був найкращим і найвідповіднішим чоловіком, то що вже говорити про всіх інших людей, що ту політику робили, що гроші збирали та іншим таким самим вислали? Це нагадує нам байку — розмову між чоловіком і жінкою на тему, що бог створив жінку з Адамового ребра: чоловік каже:

— Виняв бог ребро з чоловіка й створив з него таку погань, як жінка.

— Уявляю, скільки тої погані є в цілому чоловікові, коли було її стільки в одному лише ребрі — відповіла жінка.

Якщо в одному з найкращих людей, що його найшов між собою УКГК, в Мегасові, було стільки погані, то скільки її було в цілому комітетові?

Та тут ще інші питання стають перед нами:

1. Якщо О. Мегас так нечесно повівся з грішми й з політикою, то чому У. К. Горож. Комітет і “Укр. Голос” про це цілий рік мовчали, чому вони про це сказали аж тоді, коли Мегас виступив активно проти нової доларохапної політики якогось спекулянта Боера, яку так широко проголошував і підтримував “Укр. Голос”? Чому ці панки, коли Мегас так нечесно поступив, зразу не виступили перед людьми публично й не здемаскували його? Чому більше, як рік

мовчали? Адже ж тим самим дали вони свідоцтво про цілу господарку того комітету — чи не так? Кожний чесний чоловік може з цього зробити таке заключення.

2. Коли хтось робить таке, що бере в людей гроші за якусь річ, а потім ту саму річ продає іншому, то на це є такий вихід, як суд — чому пани з УКГК не потягнули Мегаса на суд за те, що він взяв від них 500 дол. на матеріяли, а потім продав їх Доячечкові? Знову ж таки з того люди могли робити подвійні висновки на користь панів з УКГК: або неправда тому, що писав “Укр. Голос” про Мегаса, або пани не хотіли тягатися з Мегасом тому, щоб не викрилося на суді ціле багню тої жовтоблакитної презви?

3. Чому Мегасові відповідав “Укр. Голос” і то тільки “мимоходом”, а пани з УКГК, що відповідали перед тисячами жертводавців, набрали води в рот і не обізвалися?

Все це залишилося тайною для українців в Канаді.

Чи дізнається про все це колись історія, чи все це загинуло на віки-вічні в жовтоблакитній доларохапній презві?

Та цьої “мимохідної” писанини “Укр. Голосу”, що хоч як вона була гірка самому редакторові й якій він проте пнявся надати гумористичного змісту — так сміється людина, якій рвуть зуби — Мегас мовчанкою не пропустив і відповів на неї в “Укр. Роб. Вістях” з 21 вересня 1921 року статтю п. н.: “Мегас, бонди й “большевизм”.. Ось перша половина цієї статті:

МЕГАС, БОНДИ Й “БОЛЬШЕВИЗМ”.

“В інтересі правди і на опрокинення закидів роблених мені (моїм недавнім приятелем) “Укр. Голосом” з нагоди мого негативного виступу проти т. зв. бондів Петрушевича і Спілки, хочу коротко сказати:

1. Так політичне як і фінансове справоздання з мого побуту і роботи в Європі за 1919 і 1920 р. я здав Укр. Гор. Комітетові у Вінніпегу ще минулого року. Політичний звіт здав я на спеціальнім засіданню Укр. Гор. Комітету сейчас по повероті з Європи в квітні 1920 р., а фінансове справоздання в кілька місяців пізніше, якого однак “Укр. Голос” до цієї пори не оголосив, хочай, яко орган сего комітету повинен був це зробити. Крім сего здавав я справоздання на різних публичних зборах (Монреал, Вінніпег, Оттава, Брендон і т. д. і т. д.).

2. Друкування привезених мною матеріалів до “Трагедії Галицької України” я в першій мірі передав був “Укр. Голосови”, а коли цей отягався довший час з друкуванням а вкінці й заявив, що не зможе задля браку часу видати цих матеріалів, я в півтора місяця опісля передав їх “Руській Книгарні” до видрукування у формі книжки.

3. Після мого фінансового рахунку з “Укр. Гор. Комітетом” — ця блаженої пам'яті доларо-хапна організація (О. Мегас є автором слова “доларо-хапна” — В -ць.) завинила мені понад 3,000 дол., які я доложив зі своєї кишені на покриття коштів моєї подорожі й побуту в Європі, як також на удержання моєї родини підчас

моєї неприсутности в Канаді. Цих грошей ні Укр. Гор. Комітет ні його Екзекутива до цієї пори мені не звернули — хочай самі ухвалювали, а опісля не виплачували ухваленої комітетом місячної суми на удержання моєї родини за час 1919 і час 1920 року.

4. Сім тисяч доларів (за якими так плаче “Укр. Гол.”), висланих мені до Європи, я не дістав у формі доларів, лише у формі фр. франків, які після спадаючого біржевого курсу в 1919 р. представляли перемінну вартість в доларах — всього 3,500 доларів. Хто цікавий нехай перевірить сам цей курс за часописами за 1919 р. Мимоходом кажучи, я до цієї пори не бачив в “Укр. Голосі” звіту з тих 800 дол., що екс-посол Ферлей взяв з комітету — нібито на роздобуття пашпортів в Оттаві”.

**

Ця публична заява О. Мегаса була вже звернена директно на адресу Укр. Кан. Горож Комітету й “Укр. Голосу”. Вона говорила цим панам до очей, що:

1. Фінансове справоздання Мегас здав і в УКГК і для його органу “Укр. Голосу”, але цього справоздання світ не побачив, бо ані УКГК його не опублікував, ані “Укр. Голос” не вмістив. Чому? Бо воно було, певно, панам не на руку.

2. Матеріяли до “Трагедії Галицької України” Мегас здав “Укр. Голосові”, але “Укр. Голос” не хотів їх містити. Чому? Бо Мегас по повороті з Європи дивився вже інакшими очима на скандальну політику жовтоблакітників, як “Укр. Голос”, а тому, після “Укр. Голосу”

люди не повинні були дізнатися про ті страхиття, що їх пережило населення Галичини в часі війни.

Замість відповіді на ці два головні закиди, УЖГК набрав води в рот. Ані слова ніхто не чув від него. А редактор "Укр. Голосу", граючи ролю блазня, почав дурницями "момоходом" збувати закиди Мегаса, мовляв — "шанібна редакція ("УРВ") дала ще місце на лист від шанібного п. Мегаса" ("Укр. Голос" з 23 вересня 1921 р.).

“Як би Комітет був післав шанібному п. Мегасові не 7 тисяч а 21 тисяч доларів, то мабуть був би через зміну доларів на франки завинив т. Мегасові ще 9,000 доларів.

Бідний товариш Мегас. За зміну долара платив французам по 50 центів.

А тут люди дивуються, чому він нічого не доказав у Франції. Треба дивуватися, що французи його як барана не продали, коли він був між ними такий безрадий. ("Укр. Голос" з 28 вересня 1921 р.)

Так писав "Укр. Голос" про одного із своїх однодумців, про одного з тих, якого найбільше вихваляв, якого величав, як президента інституту в Саскатуні, як інспектора шкіл в Саскечевані. Але ані слова не сказав, чому він не вмістив Мегасового фінансового справоздання, чому він не хотів друкувати матеріялів про трагедію українського населення в Галичині. Коли люди уникають прямої відповіді на прямі закиди, коли вони виляють, як собака хвостом, щоб відвернути увагу людей від головного, то тим самим вони дають доказ, що їх совість не чиста.

Коли “Укр. Роб. Вісти” почали пекти редакторів “Укр. Голосу”, чому він не вмістив ні політичного, ні фінансового справоздання О. Мегаса, то він на своїх шпальтах з 5 жовтня 1921 р. відослав “УРВ” до “Публичної заяви” М. Мігайчука з Оттави, в якій цей “шанібний” пан каже, що він в Оттаві не чув, щоб Мегас давав справоздання. Отже — “ішов Стецько льодом, свиня огородом — подай мені моя мила свою білу ручку”. Чому то аж Мігайчук з Оттави має відповідати на те, чого Мегас директно вимагає від УКГК і від “Укр. Голосу”? Мігайчук не був ані в УКГК, ані в “Укр. Голосі”, ані навіть у Вінніпегу.

А 26 жовтня 1921 р. “Укр. Голос” назвав ще “мимоходом” Мегаса “заблудною овечкою”, “прихильником большевицького пролетаріату” й на тому закінчив “політичне й фінансове справоздання” цілої діяльності тієї доларохапної презви Укр. Кан. Горож. Комітету з делегацією до Парижу. Зрештою — не було часу. Тоді в повному русі була вже Боєрова “позичка свободи” на один мільйон доларів. Тоді вже всі пани — православно-петлюрівські й греко-католицько-петрушевичівські обєдналися під проводом якогось агента-спекулянта Боєра на монреальському смітнику й спільно голосили:

“Українці галичане та буковинці: купуйте бонди Позички Свободи... Забезпека позички: все майно та всі доходи Західно-Української (Галицької) Республіки (землі, ліси, залізниця, податки, мита, монополі). Се перша позичка Західно-Української Республіки: Головна Агенція Продажи сеї позички: Ф. А. Боєр 604 Дру-

монд Билдінг, Монтреал". (З оголошень та "маніфестів" в "Укр. Голосі" й "Кан. Українці").

Це вже накльовувалася перезва не яканебудь, а на цілий мільйон доларів! І де ж там було думати про таку дурницю, як звіт — політичний і фінансовий з делегації до Парижу, на яку зібрано було заледво \$19,000 (дев'ятнацять тисяч доларів).

Це починалася така доларохапна перезва, що вона, коли б вдалася, то цілковито затьмила б собою всі попередні. Бо взявся за неї вже якийсь там недосвідчений петлюрівський "дипломат", але пан Боєр. А "Укр. Голос", не дивлячись на своє жидоїдство, не раз писав: "нам треба вчитися від жидів". Тому він так сердився на О. Мегаса, що той публично виступив проти цьої нової доларохапної перезви.

Однак перезва з делегацією до Парижу на тому не закінчилася. Поїхало ж до Парижа двох делегатів, а вернув тільки один. Отже треба було шукати десь другого делегата, Івана Петрушевича.

ДЕ Ж ПОДІВСЯ ІВАН ПЕТРУШЕВИЧ І ЩО З НИМ СТАЛОСЯ?

Ми вже бачили з листів К. Саваринського та самого сенатора Шелухіна, що після того, як О. Мегас виступив з делегації, то Іван Петрушевич залишився в делегації, хоч Укр. Кан. Горж. Комітет чомусь дуже скривдив цього свого першого делегата. Бо коли, як він казав у своєму звіті в "Укр. Голосі" з 20 серпня 1919 року — О. Мегасові вислав він \$7,194.71, то І. Петрушевичові лише \$2,927.78, отже менше, як

половину. Чому така була тоді симпатія УКГК по боці О. Мегаса — також нікому не відомо. “Укр. Роб. Вісти” пояснювали цю справу тим, що О. Мегас багато писав до “Укр. Голосу”, тому пани певно виплачували йому більше, як “власному кореспондентові з Парижу.”

Як би там не було, але фактом є, що Мегас швидко виступив з делегації, але УКГК більше йому вислав грошей. Знаємо з листа Шелухіна, що І. Петрушевич, залишаючись в складі делегації, брав з її каси по 4,000 франків місячної платні. Але ж бо за тою жовтоблакитною делегацією в Парижі вже й місце застигло, а про Івана Петрушевича не було й чутки. Де подівся чоловік? Що з ним сталося? Мали ж право ті тисячі українських робітників і фермерів в Канаді, що склали на ту делегацію поверх \$19,000, почути де подівся другий делегат?

Скажемо: один делегат не виправдав надій і приречень Укр. Кан. Горож. Комітету — то залишився ще один, про роботу якого ці пани повинні були щось сказати людям, або повідсмити, де він обертається. Ані слова ніхто не почув — ні від “Укр. Голосу”, ані від УКГК де подівся, що з ним сталося, що він де робить — той другий делегат.

Ми вперше почули про Івана Петрушевича з уст самого Осипа Назарука, “диктаторового” “амбасадора” в Канаді, коли він прийшов до Укр. Роб. Дому у Вінніпегу 5 вересня 1922 р. Він, розмовляючи з представниками “Укр. Роб. Вістей” в присутності й автора цих рядків”, на запитання, “чи правда тому, що уряд Петруше-

вича складається з Петрушевичових фаміліянтів” — відповів:

“Що ж зробимо? У нас так небагато відповідних людей, що мусимо з цим числитися. Фінансами уряду завідує братанич Петрушевича, Лев Петрушевич, чесна людина; воєнними справами завідує сестриниць Петрушевича, Селезінка, проти якого є велике незадоволення в петрушевичівських кругах; головою місії в Парижі є син Петрушевича, бо він знає французьку мову; В ЛОНДОНІ Є ДАЛЕКИЙ РОДИЧ ПЕТРУШЕВИЧА, ІВАН ПЕТРУШЕВИЧ, ЯКИЙ МАЄ ТАМ СВІЙ ПРИВАТНИЙ БИЗНЕС, ЙОМУ Я ПОРУЧЕНО ПРЕДСТАВНИЦТВО (“Укр. Роб. Вісти” з 16 вересня 1921 р.).

Цей останній Петрушевич якраз і є той Іван Петрушевич, якого УКГК та “Укр. Голос” висилали, як делегата до Парижу. Що за “приватний бизнес” мав він в Лондоні — ми не знаємо.

Ми аж лекше зітхнули, почувши, що “наш” делегат живе й побіч якогось “приватного бізнесу”, виконує “велику державну місію” в Лондоні. Після цього знову проминуло багато часу, аж ось в “Укр. Голосі” з 24 жовтня 1923 року появилася відповідь Комітетові Укр. Народного Дому в Келгарі, яку ми нище повністю наводимо — “клясична” це відповідь “Укр. Голосу” про Івана Петрушевича, делегата УКГК до Парижу:

“КОМІТЕТ У. Н. ДОМУ В КЕЛГАРІ. — Питаєте, хто є п. Петрушевич, який з п. Мегасом їздив на мирову конференцію до Парижа, а тепер з’явився в Келгарі і обминаючи Український Н. Дім, заходить до большевиків, виступає в них на платформі і обкидає нашу інтелігенцію болотом. Також за чий гроші він їздив до Європи та в якій цілі, чи на те, аби прилучувати Україну до Москви, чи на те; аби

ї відлучувати. — Думаємо що Ваше питання в значній мірі само подає вже й відповідь. П. І. Петрушевич, який від повороту з Європи називається Е. Pedro Savidge і теперішня його адреса є 206 Burns Bldg., Calgary, Alta., є той самий добродій, що разом з паном Мегасом був висланий на мирову конференцію, щоби помагати там делегації Української Народної Республіки вибороти для України незалежність від Москви і Польщі. Іздали за гроші українського народу в Канаді. Вийшовши з Канади, п. Петрушевич не дав тим, що його до Європи послали, ані найменшої вістки по нинішній день. Коли п. Петрушевич кидає болотом на українську інтелігенцію, то се знак, що не вся інтелігенція така, як п. Петрушевич” (“Укр. Голос” з 24 жовтня 1923 р.).

От що сталося з другим делегатом Укр. Кан. Горож. Комітету до Парижу. Жовтоблакитники з “Укр. Голосу”, що були речниками Укр. Кан. Горож. Комітету, викляли його так саме, як і Мегаса, хоч висилаючи І. Петрушевича до Парижу, представляли його людям, як людину поважну, надійну, як “українського журналіста”, члена Рутенської Елеваторської Спілки, одним словом, найкращого чоловіка, якого могли з між себе вибрати.

Та тут справа не тільки в тім, щоб виректися свого чоловіка поневчасі. Річ в тім, що за цього чоловіка УКГК брав відповідальність перед тисячами тих людей, від яких взяв \$19,000 на делегацію до Парижу. Якщо ні “Укр. Голос”, ні УКГК комітет “не знали”, що робить І. Петрушевич в Європі, то вони дуже добре знали, коли він вернув з Європи, як він називається й де він мешкає. Адже ж відповідаючи Комітетові Укр. Нар. Дому в Келгарі “Укр. Го-

лос” подав не тільки назвиско, перекрутивши його, але навіть адресу, де Петрушевич в Келгарі мешкає.

Чому ні УКГК ні “Укр. Голос” не повідомили своїх людей, що Петрушевич вернув вже до Канади? А їм добре було відомо, коли Петрушевич прибув до Канади, бо в дорозі на захід він виступив в т-ві ім. Драгоманова в Монтреалі й говорив там про політику жовтоблакитників в Європі. Зараз по його виступі в жовтоблакитному т-ві ім. Драгоманова в Монтреалі в керівних жовтоблакитних колах у Вінніпегу стався переляк. Осип Назарук написав негайно аж до Евгена Петрушевича (“диктатора”) до Відня, бо від т-ва ім. Драгоманова він довідався, що Іван Петрушевич їде відбирати у него, в Назарука, “дипльоматичний мандат” і має заняти його місце: Ось що писав тоді Назарук до “диктатора” Петрушевича до Відня: (Д. Б.)

“Бо я кричав про те (про скандальну політику — В —ць.) не тільки на засіданнях Ради Уповноважених, але й на засіданнях Національної Ради й за те дждався тільки того, що — як тепер реферує по Канаді п. Іван Петрушевич, Ваш свояк і довгий час довірений муж, член Уряду: “раді, що Назарука позбулися з Відня” (з листу Виділу Тов. ім. М. Драгоманова в Монтреалі до проф. Боберського 28 липня 1923). На зборах в Монтреалі пан Іван Петрушевич заявив, що “Президент цілком нездібний виконувати свій уряд” і що “члени не уміють взагалі провадити української справи”. (З листа О. Назарука з Вінніпегу 1 серпня 1923 р. до Евгена Петрушевича, “президента” у Відні.)

З того Назарукового “таємного” листа довідуємося, що Іван Петрушевич, делегат з Ка-

нади, був довіреним мужем Євгена Петрушевича навіть членом “уряду”, з чого повинні б гордитися пани з УКГК та “Укр. Голосу”. Але вони навіть ані слова не сказали про це людям. І от цей “довірений муж” і член уряду, тільки ступивши на канадську землю в Монреалі, почав свій звіт з того, що здемаскував “диктатора” Петрушевича та цілу ту склоку у Відні, як також доларохапників в Канаді. Т-во ім. Драгоманова перестерегло жовтоблакитних лідерів у Вінніпегу, а Назарук заальярмував до Відня, що й другий канадський делегат “збільшовичився”.

От, головонько ж ти наша бідна. Йі що ти з такими “зрадниками української справи” зробиш? Жовтоблакитники постановили бойкотувати їх. Ані слова в пресі про поворот Петрушевича. Аж коли інші місцевости почали натискати, як от Укр. Нар. Дім в Келгарі, тоді з-за плота камінюкою кинули пани з “Укр. Голосу” на того, кого попередньо підносили під небеса, вихваляючи перед народом його заслуги та здатности.

Навіть Валаамова ослиця (орган) єпископа Будки “Канадійський Українець”, прочитавши в “Укр. Голосі” таку характеристику Івана Петрушевича, не втерпіла й заговорила в довгій редакційній статті п. н. “Проч з непоправними торговцями народом і його святощами”. Зазначивши, що цілу справу з делегацією до Парижу видумано тільки, щоб збирати доларі, назвавши вислання делегації до Парижу “нон-сенсом”, та пригадавши “Укр. Голосові”, як він цих делегатів вихвалював та рекомендував, “Кан. Українець” з 5 грудня 1923 р. каже:

“Другий наш делегат, т. в. п. Ів. Петрушевич лишився в Лондоні, і там брав казочні суми від уряду Петрушевича так довго, як довго були гроші. Коли ж “відобрав” Галичину від поляків і “відлучив” від Москви, значить, коли dokonав свого дипломатичного і політичного діла, вернув назад до Канади і місто загостити назад до Вінніпегу до тих “поступовців”, від котрих дістав такі великі суми народного гроша, заїхав до Келгарі... певно через помилку...

А нині “Укр. Голос” відважився давати людям ПОДІБНЕ вяснення. Нині ті самі люди ще хочуть робити якусь роботу серед нас”.

Греко-католицькі попи, пани й підпанки не мають чого нарікати на “Укр. Голос”. Вони також зібрали багато тисяч доларів і на повоєнний фонд і на “сироту Івася” й на “чверть мільйоновий фонд”, збирали вони долари і з Боєром і з Назаруком, і спільно й поодинці збирали, сварилися, ділилися, знову мирилися — а все через долари. Отже, яке їхало, такого й здібало. Повищий цитат з “КУ” ми взяли тільки тому, щоб показати, як за ті долари пані жерлися й між собою. І саме тоді, як “Кан. Українець” це писав, саме тоді, як тих жовто-блакитних “поступовців” називав він “мінй-лами”, сам він одночасно разом з ними під проводом спекулянта Боєра проголошував і збирав “позичку свободи” на один мільйон доларів, його редактори разом з редакторами “Укр. Голосу” підписували власноручно листи та розсилали до організацій, закликаючи, щоб всі гуртувалися під прапор Боєрової мільйон-доларової позички, яку Боєр “забезпечував” лісами, землями, залізницями та всіма багатствами

Галичини. Та ми до цього прийдемо в свій час.

Ми цю дію жовтоблакитної доларохапної презви з делегацією до Парижу будемо закінчувати, а перейдемо до розглянення інших справ. Ми й так задовго на ній спинилися, зовсім всього не описавши. Наприклад, ми оминули багато таких зразків писанини жовтоблакитників, як те, що сам “Канадійський Українець” вислав гроші на делегацію до Парижу (“професорові” Савченкові) й сам потім 5 грудня 1923 року писав, що ті делегати “билися палицями по улицах Парижа і гарненько розпускали наші жертви на явствіє і питіє”.

Однак коли “Кан. Українець” написав, що УКГК дав делегатам 7,000 доларів до Парижу, то “Укр. Голос” йому відповів, що це тільки підтверджує, що гроші йдуть на ту ціль, на яку збиралися. Та ми з самого “Укр. Голосу” знаємо, що до 20 грудня 1919 року зібрано було на делегацію до Парижу поверх \$19,000. З тих грошей на делегацію пішла заледви половина. Решта залишилася в Канаді, мовляв, меморіяли, протести та телеграми їх злопали. Як вони стільки злопали й не вдавилися — ніхто про це не знає.

Та багато дечого іншого не було поміщено, ні вияснено ні в “Укр. Голосі” і в ніякій іншій жовтоблакитній газеті в Канаді. В американських газетах про це багато більше писалося. Писалося там і про Канаду й про Сполучені Держави. Навіть “Укр. Голос”, який так “спритно” відповідав О. Мегасові та так

“шанібно” характеризував Івана Петрушевича, викривав одну, тільки значно на ширшу скалку, доларохапну лерезву греко-католицького попа Підгорецького в Сполучених Державах.

У вінніпегському “Укр. Голосі” з 3 і 10 березня 1920 року, за підписами Мир. Січинського й Н. Репена, голови й секретаря Екзекутиви Федерації Українців в Сполучених Державах, вміщено “Важний документ Народного Комітету”. Є це урядовий звіт екзекутиви Федерації Українців, виданий у Вашингтоні 11 лютого 1920 р. В нему до подробиць оповідається, як українські робітники в Сполучених Державах, заагітовані “патріотизмом”, “народньою справою”, “рятуванням старого краю” “сиротами та вдовами”, “українськими воєнними бранцями” й іншими кличами, склали пошівській зграї під проводом попа Підгорецького \$114,635.69.

Всі ці гроші Підгорецький так пустив, що й слід за ними пропав. Про це наприклад найкраще говорить такий уступ з того “важного документу народного комітету” (так називався той комітет під проводом попа Підгорецького), що його видала згадана екзекутива Федерації Українців в Спол. Державах:

“Ну, слава тобі господи, — подумає не один з тих, що зложили Підгорецькому 114 тисяч 635 доларів і 69 центів — всеж таки наш касієр не змарнував всіх грошей. Остало повних 60 тисяч доларів і ще на могорич. Але передчасна радість. В білянсі в товста рубрика:

БІЛИК НЕ БАГАТО КОШТУЄ — ЛИШЕ 34 ТИСЯЧІ.

Паризьким делегатам \$33,986.62 — коротенько сказано в рубриці розходів.

Ви чули, що Підгорецький був вислав до Па-

рюка Кирила Білика виробляти йому ріжні концесії, особливо концесію на банк. З Біликом поїхав Геміл. Підгорецький все чванився, що мусить удержувати в Парижі Білика і Геміла. Геміл вернув до Злуч. Держав, а Білик остався в Парижі сам. Підгорецький збирав гроші дальше ніби на удержання Білика. Тимчасом від члена Української Мирової делегації Шелухіна прийшов літом минушого року до Америки лист. Той лист був відчитаний редактором “Народної Волі” Мирославом Стечишином на Загальнім З’їзді Федерації Українців в Нью Йорку, 24 серпня, 1919 року і поміщений в українських часописах в Злуч. Державах. Шелухин повідомив, що Підгорецький не то що жадних грошей до української делегації в Парижі не прислав, але ще й його Білик удержується на кошт Української Народньої Республіки, побираючи 4000 франків місячної платні. Кому і на що Підгорецький вислав до Парижа 34 тисячі доларів не довідається мабуть ніколи український загал”. (“Укр. Голос” з 10 березня 1920 р.).

Так писала ексекутива Федерації Українців 11 лютого 1920 року за підписом свого голови й секретаря, а нинішній редактор “Укр. Голосу”, тодішній редактор “Народної Волі” в Скрентоні, Сполучених Державах, сам читав листа “сенатора” Шелухіна на з’їзді Федерації Українців про те, що ніяких грошей українська делегація в Парижі не отримала ані з Канади, ані із Сполучених Держав. Американські газети того листа надрукували, але та газета, яку нині Мирослав Стечишин редагує, того листа не надрукувала. А коли “Укр. Роб. Вісти” почали її пекти тим та іншими листами, то вона написала, що “ми нічого тій делегації не давали й не можемо перестати давати”. Здалося б, щоб

нинішній редактор "Укр. Голосу" прочитав ще того Шелухінового листа своїм новим хлібодавцям, які також збирали гроші на делегацію до Парижу й за які потім "Укр. Голос" вже під його редагуванням виправдував УКГК, а лаяв Мегаса й Петрушевича.

В "Укр. Голосі" з 10 березня 1920 року в тому звіті езекутиви Федерації Українців є ще така квіточка жовтоблакитної доларохапної презви:

"КІНЕЦЬ КІНЦЕМ, СВІТ ДОВІДАВСЯ, ЩО ПРОПАЛО БЕЗПОВОРОТНО 90 ТИСЯЧ, 690 ДОЛАРИВ І 14 ЦЕНТІВ ФОНДУ ОБОРОНИ ГАЛИЧНИНИ І 23 ТИСЯЧІ 945 ДОЛАРИВ 55 ЦЕНТІВ ФОНДУ УКРАЇНСЬКОГО ДНЯ. З ТАК ВЕЛИКИХ СУМ ПІДГОРЕЦЬКИЙ ДАВ ДЛЯ ВОЄННИХ БРАНЦІВ ЗАЛЕДВИ 300 ДОЛАРИВ. І ТО ЩЕ ПИТАННЯ ЯКИМ БРАНЦЯМ І ДЕ? ЧИ В ПОЛЬЩІ, ЧИ В ІТАЛІІ, ЧИ МОЖЕ ЯКОМУ АВСТРИЙСЬКОМУ БРАНЦЕВІ, ПОЛОНЕНОМУ ТАКИ ТУТ, В ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАХ?"

От як "рятували" жовтоблакитні лідери вдів і сиріт в старому краю та як вони "обороняли" Галичину. Ми вернемо ще до тих справ, коли говоритимем спеціально про "вдів і сиріт" для яких в Сполучених Державах і Канаді зібрано дуже багато тисяч доларів, але яких ніякі вдови ні сироти в старому краю ніколи й не бачили. Не бачили тих грошей і полонені українські жовніри в Італії. Ми віримо, що в Канаді є багато бувших українських жовнірів, що були в полоні в Італії й вони можуть сказати, чи дістали вони щонебудь з Канади та Сполучених Держав з тих тисячів доларів, що їм тут збирали.

Всі ці жертви злопали “сироти” по Віднях, Парижах, Прагах і таки тут, в Канаді та Сполучених Державах, такі сироти, як митрополит Шептицький.

34 тисячі доларів, каже піп Підгорецький, вислав делегації до Парижу і ані цента там делегація не отримала. І “Укр. Голос” це викриває. Чому? Бо це зробив греко-католицький піп та комітет, що складався з того попівського табору. А чому “Укр. Голос” не розповів того самого про той табір, який він сам презентував? Може 19 тисяч доларів менша сума, як 34 тисячі, але 19 тисяч також досить велика сума.

Так та українська жовтоблакитна делегація злопала 19 тисяч доларів канадських та 34 тисячі американських — але то, як писав Макаренко, була лише “мелкая помощь” в порівнянні до того, що злопала вона в Парижі народньої кривавиці, зграбованої з українського трудового народу на Україні.

Зібрали десятки тисяч доларів з трудового народу різні пани й підпанки — й ще поки гроші збирали, то цілувалися, єдналися, одні других вихваляли. Мир. Січинський, Репень та інші допомагали Підгорецькому збирати ці гроші з “українського дня”. А потім самі обібралися “народніми оборонцями” й почали викривати шахрайства Підгорецького і Ко.

Укр. Кан. Горож. Комітет і “Укр. Голос” в Канаді тримали об'єднаний фронт з О. Мегасом, Іваном Петрушевичом, самі їх висилали до Па-

рижу “відлучувати Галичину від Москви”, а не від Польщі, а потім викляли та виреклися їх Та чи тільки те?

На закінчення цієї дії жовтоблакитної доларохапної презви так і проситься знову Валентін із своїм віршем із “Емігрантської презви:

“Вони зійшлися, небораки,
В імя найвищої мети,
Щоб всім єдиним фронтом йти,
І перегризлись, як собаки,
Пересварились, як коти,
І розповзлись знов, як раки.

А ви, товариші робітники й фармері мотайти це на вус і коли знову приходять пани до вас за грішми “на українську справу”, то замість давати їм гроші, пригадайте їм оту доларохапну презву.

“УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РАДА”.

“Ой, коли збиралась народитись “Рада”
Била себе в груди, плакала громада:
“Ой звідки ж лихо, ой, що ж то буде!
Будуть із нас кпити і сміятись люде”.

Ой, як народилась у хатині вбогій,
Затремтіли руки, затрусилась ноги,
Голова схилилась до землі, до долу,
Очі не дивились на дитину кволу.

Щоб дитина людське око не жахала
Узяли до неї в няньки генерала...
Та не замінив він дійної корови,
Йї не було в дитини ні краплини крови”.

* * *

Ми знову вернулися до Валентінової “Емі-

грантської Презви" та зацитували з неї уривок з вірша "Національній Раді". Він спеціально написав цього вірша "Національній Раді". Котрій? Віденській? Паризькій? Київській? Канадській? Яка різниця — всі вони були на одно копито зроблені.

А було ж тих "центральных" та "національних" рад в той час "національного відродження". За почином "Центральної Ради" — пішли "ради" і в Кам'янці і у Відні (Петрушевичева) і у Парижі Савченкова і в Канаді Будкова — Кремарова.

У Відні Петрушевичова—Назарукова "Українська Національна Рада", в Парижі Савченкова "Українська Національна Рада", а в Канаді Будкова—Кремарова "Українська Народна Рада". Слово "національна" було ще тоді за гостре, за революційне для греко-католицького табору. Ці пани в ті часи щойно пройшли еволюцію від рутенців до українців — це вже був великий поступ. Навіть коли організували "Українську Народну Раду", то їхній орган називався ще "Канадійський Русин" ("Canadian Ruthenian").

Отже тоді нас перед англійською публікою греко-католицькі егомосці й ті, що тримали з ними, представляли, як рутенців — *Ruthenians*. Тож коли народилася в Канаді ця "Українська Народна Рада", то... не біла себе в груди й не плакала канадська громада за нею. Зате, коли вмерла канадська "Українська Народна Рада", то тоді "біла себе в груди, плакала громада" — не за "радою", але за тими тисяча-

ми доларів, що вона їх на її руки склала для “сироти Івася”, на “чверть мільйоновий фонд”, “на поміч старокраєвій пресі” і т. ін. Значить, Валентін цілив на Відень, а поцілив у Вінніпег на посмертне.

Не було тоді в Канаді українських генералів, щоб взяти хоч одного за няньку для “Української Народної Ради”, але за те для няньчення її обєднався єпископ з соціялістом, ще й з яким! Тож не було страху, щоб тій раді зробив хтось “киднепинг”, хоч гроші вона мала. І коли, як каже Валентін, для віденської ради навіть генерал “не замінив дійної корови й не було в дитини ні краплини крові”, то канадська “Українська Народна Рада” під проводом єпископа й соціяліста була повнокровна, бо за дійну корову для неї були українські робітники й фермері, головно ті, що гуртувалися коло церков та церковних товариств. А лідери тої “народної ради” вміли дойти.

Вже на що здатні політикери були в Укр. Кан. Горож: Комітеті (“сінь української інтелігенції в Канаді!”), а не збороли вони “народної ради”, навпаки, самі багато потерпіли через неї в доларохапній політиці, бо від самої екзекутиви УКГК відійшло трох членів, які прилучилися до “народної ради” й які потім поборювали УКГК — так поборювали, що потім вийшов з цього цілий скандал — харамбурщиною він називається.

Укр. Кан. Горож. Комітет випередив “народну раду”. Пани з “ради” спізналися. Зразу якось несподівано попалися вони на сілце УКГК, але швидко отямилися й вже першу відозву за

доларами того УКГК “пофалшували”, як писав “Укр. Голос”, бо сказали слати гроші не на адресу секретаря УКГК, але на адресу “Канадійського Русина”. З того й почалося. За перші долари, які ще мали прийти — посварилися. І мали рацію діячі з “народної ради”. Бо вони справді мали за собою дійну корову, куди дійнішу, як оті всі на купу з УКГК. Панки з УКГК мали широку пельку, багато націоналістичної демагогії, але людей не мали. Будка й інші з ним — мали людей. Бо в той час величезна робітнича та фермерська маса стояла при греко-католицькій церкві. А через гріхи до доларів дуже простий і легкий шлях.

Тільки ми зовсім не хочемо тут давати заслуг єпископові Будці за його здібности, бо у него їх ніколи не було. Будка — це собі справжня будка, в яку заховувалися спритні політики й з неї устами Будки робили політику, а ще більше політику доларохапну.

В перших роках війни був у Будки “доктор” Сушко, який винайшов лік для зруйнованого війною “старого краю” в “повоєнному фонді”, що його було зібрано кілька тисяч і ніхто не знає де він подівся. Пізніше, власне за часів тої “народної ради” редактором “Канадійського Русина” був “соціяліст”, знаний на заході Канади соціяліст з атабаського ріл-естейтського бізнесу.

Ми певні, що єписком Будка здібнішого суфлера ніколи перед тим не мав.

“Укр. Народна Рада” працювала одночасно з Укр. Кан. Горож. Комітетом. Отже тут “не

можна сказати, що делегація до Парижу була перша дія доларохапної презви, а “народна рада” з своїми “сиротами Івасями” — була друга дія. Ні, це була одна дія, яка, кожна з інакшими акторами відбувалася одночасно на перегородженій на двоє сцені. “Народна рада” кликала складати жертви й на делегацію до Парижу й на “рятування старого краю” й на “сироту Івася”. Вона стала УКГК вперек дороги. Бо коли “Укр. Голос” і Укр. Кан. Горож. Комітет, звивалися, як вюни, щоб дістатися до людей із своїми кличами, то “народна рада” дала наказ попам і старшим братчикам, а ці з церковних амбон вдарили по гріхах, по “ближніх своїх”, мовляв, “хто дає тому воздасться сторицею” — й поплили зелені до “народної ради”.

Як не кричав, як не лаявся, як не пятнував “зрадою народної справи” такої роботи “Укр. Голос”, то “рада” трималася свого й через “Кан. Русина” та через церкви й мітинги казала гроші давати тільки до “народної ради”, а не до Укр. Кан. Горож. Комітету, якого вона прозвала нелегальним, самозванчим і т. д.

Якщо “Укр. Голос” і Укр. Кан. Горож. Комітет воювали кличами на “широку скалю” — про “рятування цілої вітчизни від Польщі й Москви”, то греко-католицька “народна рада” більше дбала про вдів і сиріт Івасів в тій “вітчині”, тобто не про її визволення, але про “відбудову руїни”. Даремно переконував цих конкурентів “Укр. Голос”, що краще збирати гроші на визвіл краю, а тоді, як матимем державу, то нам не потрібно буде сушити собі голови сир-

тами та вдовами, бо про них подбає держава, але він цими аргументами доларохапних політикерів з “народної ради” не переконав. Вони знали: вдовами й сиротами краще апелювати за доларами, як цілим краєм. А розходилося ж тут тільки про долари — то хіба не все одно, чим за ними апелювати.

Будка почав по вічах (в Едмонтоні) проголошувати, щоб люди жертвували навіть збіжжя, одяг, різні речі, а він “зафрактує шифу” й повезе нею все те до Галичини сиротам.

Багато тисяч доларів зібрала та “народна рада” й всі вони, за дуже малим винятком, залишилися канадським сиротам й то вусатим, які війни й не бачили, які керували тою другою відміною жовтоблакитної презви.

* * *

Ми вже, починаючи цей опис, зазначували, що не будемо голословними, що будемо покликатися на ті документи, що їх, збираючи долари, друкували різні ті жовтоблакитні доларохапні комітети у своїх органах. Тому, коли ми писали про “українську делегацію в Парижі” чи до Парижу, ми покликалися й цитували “Укр. Голос”, як орган Укр. Кан. Горож. Комітету. Близько до того комітету стояли “Канадійський Фармер” і “Ранок”. Ми на них не покликалися, бо вони були тільки додатками, причепами тої політики, хоч редактор “Кан. Фармера” був членом езекутиви УКТК.

Коли ми зараз беремося до “Укр. Народної Ради” — то беремо перед себе “Канадійського Русина”. Уже в першому його числі з 1919 року бачимо поклик: “Коляда Галицького Сироти

Івася". Послухайте ж, якого "лазаря" зотягнув "Кан. Русин" про того бідного Івася сироту:

Маленький Івась в Канаді буде тішитися орішками, чобітками, теплим одвіням і ласощами, яких мамуня перед ним наставить, підчас коли такий самий другий маленький Івась там далеко в галицькій хатині буде лебедіти, трасучись від зима: Мамо, я голоден. Мамо дай хліба, мамо дай хоч кусочок, бо я дуже їсти хочу. Мамо, чи се нині коляда? Мамо, а коли наш тато вернуть? Мамо, мені зимно, я змерз, змерз дуже... І бідна українська мати, не думайте, що розплачється так, як ми тут в Канаді над її долею плачемо. Но ні. Вона не буде плакати, бо вже всі сльози давно виплакала. Вона візьме свого малого Івасика на руки, стане завивати його посинілі ноги драними онучами і так буде його потішати: "Цить синку, цить Івасику. Хліба нема, але може завтра буде. Тато пішов Львова від поляків відбирати. Як відберуть, то вернеся, хліба принесе... Цить синку, не плач..."

І так через серце, через почуття добиралися попи до людських доларів.

Далі описується, як то тато загинув під Львовом, а маленький Івась буде панщину робити, а тому:

"Канадійський Український Горожанський Комітет у Вінніпегу збирає коляду для маленького галицького Івася сироти. ТРЕБА ЧВЕРТЬ МІЛІОНА, А ТРЕБА СЕРЯЧАС! Ляхи в Америці збирають 10,000,000 доларів на нагайку на Івасові плечі. Хто збере скорше?"

Коляду належить слати на адрес:

Canadian Ruthenian

590 Pritchard Ave.,

Христос Раждається!"

("Канадійський Русин" 1 січня 1919 р.)

Це перші поклики підписував якийсь “Канадійський Український Горожанський Комітет”, який від комітету “Укр. Голосу” різнився тим, що тамтой на перше місце ставив “Український”, а цей на перше місце ставив “Канадійський”. Люди говорили тоді, що ставлячи “Канадійський” перед “Український” — Будка хотів в цей спосіб підреперувати свою пошарпану льяольність до “новоприбраної вітчини”.

В такий спосіб апелювалося за грішми. Такі, або подібні поклики містив “Кан. Русин” в кожному числі. Такий спосіб агітації за доларами більше впливав на звичайного несвідомого чоловіка, як поклик на рятування цілого краю.

В тому самому числі “Кан. Русин” придумав ще таку штуку:

“В ПОСЛІДНІХ ЧАСАХ ДО РЕДАКЦІЇ “КАНАДІЙСЬКОГО РУСИНА” ПРИХОДИТЬ БАГАТО ЛИСТІВ, ЩОБ ЗМІНИТИ НАЗВУ КАНАДІЙСЬКИЙ РУСИН НА КАНАДІЙСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ”.

З цього ми бачимо, що “Кан. Русин” навіть свою назву змінив не самовільно, але під натиском своїх читачів, які почували себе українцями, а не русинами. Але “Кан. Русин” і на цьому постановив заробити доларів, мовляв, ми заряджуємо голосовання над тою справою й кожний голос коштує долара на сироту Івася. Отже: збирайте долари й засилайте голоси разом з ними, щоб вирішити, чи ми є українці чи русини?

В слідуєчому числі “Кан. Русина” вміщені “новорічні желання Преосвященного Епископа всім нашим дорогим вірним з новим роком мир

о господі і архиерейське благословеніє”, а в тому благословенію поклик:

“До діла, братя!... Все, що хто може повинен дати” для сироти Івася.

В тому ж числі “Кан. Русина” з 8 січня 1919 року є довга редакційна стаття під довгим наголовком: “Чому кождий канадійський українець повинен сейчас жертвувати все, що може на чверть мільйонний український фонд”.

В тій статті перш всего вказується на чехів, які то вони жертволюбиві, як вони дають не десятину, а цілу половину на “народний фонд”:

“Коли чех мав на рік 1,000 доларів доходу, то з того лишав собі 500 а давав на чеський народний фонд 500. І так робив кождий чех від зарібника до мільонера”.

А поляки, так ті ще й чехів перегнали у своїй щирости:

“Приміром знаємо, що в старім краю поляки не лиш повіддавали свою готівку на “Польські Скарб Народови”, але повипродували навіть дамашню срібну і золоту посуду, польські жінки повіддавали на “Скарб” свої дорогі прикраси, перстені, ковтки, перли й дорогоцінні камені”.

Ну й як ти після цього встоїш, щоб не дати на “сироту Івася” чи на той “чверть мільйонний фонд”? Тимбільше, що в тій статті далі описувалося, як поляки й чехи здобули собі за гроші самостійність і позволення бити українців:

“Се все гроші роблять. А поляки їх мають і все ще нові мільйонні фонди збирають, тому їх правда всюди. Чи треба ще Канадійським Українцям до-

кладніше пояснювати, на що ми збираємо чверть-мільйонний фонд в Канаді?" ("К.Р." 8 січня 1919 р.)

З цього виходило б, що "чверть-мільйонний фонд" не має нічого спільного з "фондом на сироту Івася", бо цей має за мету допомогу сиротам, а тамтой вже дбає більш про справи цілого краю. І цікаве, що коли під новорічним покликом підписаний "Канадійський Український Горожанський Комітет", то під другим покликом, під "чверть-мільйоновим фондом" нема нікого підписано. Але обидва поклики кажуть, щоб гроші посилати на адресу "Кан. Русина".

"ВШИСТКО ЄДНО".

Та вже в "Кан. Русині" з 15 січня 1919 р. довідуємося, що "чверть-мільйонний фонд"*) і "фонд сироти Івася" — то "вшистко єдно". В тому числі п. н. "На чвертьмільйонний український фонд в Канаді (на делегацію, світову пресу і т. д.) з коляди для Івася з Вінніпегу" — поштовано \$461.

Так то бідний "сирота Івась" забув за маму, за те, що він голодний і холодний, забув про тата під Львовом та розгорнув своїм фондом широку політику. Тут і чверть-мільйонний фонд і "делегація" — не сказано яка, паризька, чи якась інша? — і світова преса та ще "і

*) "Чверть мільйонний", "чвертьмільйонний" чи "чверть-мільйонний"? — "Кан. Русин" сам не однаково писав, бо майже кожного разу інакше. В цитатах ми притримуємося стилістики "Кан. Русина", а самі вважаємо за правильне не "чверть-мільйонний".

т. д.” Що це за світова преса — також не вяснено.

Починаючи з того числа “Кан. Русина” майже в кожному дальшому числі під тим самим наголовком поквітовується на цілу сторону численні жертви організацій і поодиноких осіб на ці різні фонди, включаючи й “світову пресу”, а опікуном над всіма ними є “галицький сирітка Івась”. Ніколи той бідний сирітка не сподівався, що йому прийдеться відогравати в Канаді таку велику роль в жовтоблакитній доларохапній перезві.

В “Кан. Русині” з 29 січня 1919 р. вміщено на першій стороні чорним шрифтом таку заяву:

“В СПРАВІ ЧВЕРТЬ МІЛІОНОВОГО ФОНДУ

На численні запити, які дістаємо в справі “Чверть-Міліонного Фонду” збираного при “Канадійським Русині”, не можучи відповідати на кожний запит зосібна, мусимо зробити слідууючу заяву: — Чверть-Міліонний фонд збираний при Канадійським Русині не має нічого спільного з Фондом збираним при Українським Голосі на імя п. Войценка на Канадійську делегацію до Парижа, як рівнож не має нічого спільного з тою делегацією, АНІ ВЗАГАЛІ З ЖАДНОЮ ИНШОЮ САМОЗВАНЧОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ, О СКІЛЬКИ НЕЮ НЕ БУДЕ ДЕЛЕГАЦІЯ АКРЕДИТОВАНА УКРАЇНСЬКИМ ПРАВИТЕЛЬСТВОМ В КИЇВІ.

За “Чверть-міліонним Фондом СТОІТЬ НАШ ЕПИСКОП І НАША ЦЕРКВА І СЕ Є ПОВНОЮ ЗАПОРУКОЮ, ЩО СЕЯ ФОНД БУДЕ УЖИТИЯ НА ТУ ЦІЛЬ, НА ЯКУ ВІН ПРИЗНАЧЕНИЙ. По мировій конференції, коли доля України буде рішена буде оголошений повний рахунок з кожного центу Фонду”.

Таке загадочне призначення було того фонду. З “сироти Івася” пани й попи почали зсуватися на “чверть-мільйоновий фонд”, на делегацію, на “світову пресу”, а потім сказали, що “ніяка самозванча делегація” нічого з того фонду не дістане без потвердження київського уряду, а тимчасом... тимчасом ми не будемо забігати наперед..., тимчасом великими буквами далі в кожному числі “Кан. Русина” проголошувано:

“Українці! Не забувайте, що Чверть-мільйоновий фонд з Канади мусить бути зібраний! Наші братя за морем вже числять на певно, що цей фонд буде зібраний на час! Не заведім їх!”
 (“Кан. Русин” з 29 січня 1919 р.)

От і “слава тобі, господи”, сказано ясно, що цей фонд збирається для братів за морем. А тамті вже знають, що треба з ним зробити, як втерти сльозу “сироті Івасеві”. Треба зібрати той фонд на час, хоч часу ці доларохапники не визначили.

В “Кан Русині” з 1 січня ми бачимо виразно, що фонд збирається на те, щоб “маленький Івась там далеко в галицькій хатині”, який так жалібно благав в мамі: “мамо дай хліба, мамо дай хоч кусочок, бо я дуже їсти хочу... Мамо, мені зимно, я змерз, змерз дуже”—отже збирається той фонд на те, щоб тому “Івасеві сироті” дати хліба, одежину” і т. д., а 29 днів пізніше бачимо, що аж по мировій конференції довідається куди той фонд пішов, що той фонд може піти навіть на делегацію до Парижу, якщо вона буде “акредитована” урядом з Києва і т. д. Одним словом — будьте люди спокійні,

бо за тим фондом стоїть “наш Єпископ і наша церква”.

Коли побачили ці доларохапні панки, що того фонду назбиралося таки досить багато й що далі він напливає, то почали свататися до него більшим гуртом, який нарешті оформився в так звану “Українську Народну Раду в Канаді”.

ЯК НАРОДИЛАСЯ “УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РАДА В КАНАДІ”.

“Українська Народна Рада в Канаді” народилася тоді, коли вже “сирота Івась” мав таки поважну суму грошей. Сталося так, що не вона народилася для збирання грошей, але самі гроші її народили, або, як то кажуть — пристала у прийми на готові гроші.

І паки рече “Канадійський Русин” з 5 лютого 1919 року:

“Вінніпегський з’їзд скликаний преосвященим мир Никитою став епохальною подією в історії української еміграції в Канаді... З’їзд радив через два дні (29 і 30 січня)... Заснування Української Народньої Ради в Канаді, якого довершено на сім з’їзді, робить сей з’їзд епохальною подією в історії української еміграції в Канаді”.

Так народилася та “народна рада”, за якою потім “била себе в груди й плакала громада”.

З’їзд, каже “Кан. Русин”, був дуже чисельний, бо “цілий Схід був заступлений світлішим о. Д-ром Редкевичем”. Це показує не тільки, який “чисельний” був той з’їзд, але й хто на нему так “чисельно” “заступав 500-тисячну українську еміграцію в Канаді”, що аж зробив його “епохальним”. Були на нему переважно

греко-католицькі попи, які одні других заступали так, як “цілий Схід заступав” піп Редкевич. Був на нему атабаський соціяліст та гурток політиканів, яким трудно було погрітися коло Укр. Кан. Горож. Комітету.

В тому ж числі “К. Р.” подані тісніший й ширший “Народний Комітет” і “Центральний Комітет” тої “Української Народної Ради”, а в кожному з них на першому місци стоїть єпископ Будка, а на третьому згаданий нами вже “соціяліст” з атабаського бізнесу.

Як народилася “Українська Народна Рада в Канаді”, то зразу ж взялася до праці з Івасиковим фондом. Гроші напливали, в кожному числі “Кан. Русина” майже ціла сторона була заповнена списом жертводавців. То ж не дивно, що Укр. Кан. Горож. Комітет дуже сердився, виклинав “зрадників”, що виступили з нього й прилучилися до “народної ради”.

Може декому тепер стане дивно, що в людей тоді були гроші, які вони так щедро жертвували. Так, тоді в людей були гроші. Капіталісти заробляли на війні. Кількасот тисяч робітників з Канади випроваджено було на війну, а тут треба було виробляти амуніцію, поживу, бо треба було цілу ту армію озброїти, одіти, прогодувати. Тоді робітник в Канаді не смів ходити без роботи, тоді була конскрипція робітників і кого спіймали, що не працює, то або забирали на війну, або гостро карали. Кожний мусів працювати.

З другого боку, українців, через австрофільську політику Будки й цілої жовтоблакиті, вважали в Канаді ворожим елементом (“alien ene-

му's')). Їм відобрали горожанські права, а потім поширено було чутки, що сконфіскують їхні маєтки, головно готівку в банках. Українські попи й політикири цього не заперечували, їм було це на руку, вони зарядили різні збір-ки, щоб була людські гроші не пропали в канадських банках. Крім доларохапної презви УКГК і УНР, тобто крім "на делегацію до Парижу" й "для сироти Івася", збирали ще поважні суми на "митрополичу бурсу" в Сейнт Боніфейсі, на інститут "Просвіти" у Вінніпегу, на сиротинець в Йорктоні й на інші ціли.

Побачивши, що гроші так рясно напливають, пани, власне попи з "Кан. Русина" рішили створити в Канаді навіть "український банк".

"Кан. Русин", використовуючи поголоски, що гроші "ворожих чужинців будуть поконфісковані", почав ще їх більше сам роздувати, мовляв, чоловік десять літ гарував, а тепер "він був би дуже щасливий, як би міг спокійно бо-дай ніч переспати, що його весь той гірко за-працьований гріш зовсім не пропаде. Дожилисьмо тої переломової хвилі, де чоловік стає чоловікові вовком" ("Кан. Русин" 12 лютого 1919 р.).

З цьої ж нагоди почав кликати, щоб не чекати аж злодій вкраде коні й тоді стайню замикати, але братися до роботи зараз, бо "наш невтомний Преосвященний Владика поробив старання і заходи серед католицьких англійців, щоби в сій послідній хвилі дістати чартер на українську банкову інституцію в Канаді..." А тоді "скінчиться журба наших людей, що ро-

бити з грішми". ("К. Р." з 12 лютого 1919).

Немає тут спроби зацитувати всього того, що писали, постановляли та плянували тоді ці жовтоблакітні доларохапні комітети в Канаді. В кожному числі "Кан. Русина" були нові пляни, нові поклики, нові заяви, а всі вони тісно були пов'язані з доларохапною перезвою для "сироти Івася", на "світову пресу" та інші фонди.

12 лютого 1919 року "Кан. Русин" закладав "український банк", а 19 лютого ЦК Укр. Нар. Ради проголошував вже під великим наголовком на цілу першу сторону "петицію" до канадського уряду, щоб позволив йому "вислати поживу і переодівок для терплячого населення Східної Галичини".

З цюї петиції виходило б, що ЦК тої "Укр. Нар. Ради" має вже десь на складі ту "поживу та переодівок", треба тільки, щоб канадський уряд позволив все це вислати до Галичини й забезпечив, щоб вона не попала у ворожі аліянтам руки (німцям?).

З "Кан. Русина" з 5 березня довідуємося, що "Укр. Нар. Рада в Канаді" дістала таке позволення. Там же довідуємося, що "ЦК УНР назначив п. Г. А. Мекі, адвоката і посла до домініяльного парламенту з Едмонтону, своїм заступником в Оттаві. Всі комунікати від Канадського Правительства пересилає п. посол Мекі впрост до ЦК УНР у Вінніпегу".

Значить, ЦК УНР встановив "дипльоматичні звязки" з канадським урядом, назначивши до Оттави свого "амбасадора", який має пересила-

ти від “ради” до уряду й від уряду до “ради” різні “комунікати”, “ноти” та взагалі робити різні урядові “пертрактації”.

В тому ж числі посоль Мекі повідомляє “раду” телеграфічно, що канадський уряд повідомив каблеграмою Роберта Бордена, канадського прем'єра в Женеві, щоб уряди аліантів “дали охорону Вашій посилці поживи й одія до Галичини і до українських воєнних плинників в Італії”. (“Кан. Русин” 5 березня 1919.)

Тут же ЦК УНР кличе українське населення Канади “сейчас по усіх усюдах зачати збірку на Чверть Міліонової Фонд... збирати муку, збіжжя і одержу для старого краю”.

В тому покликові говориться, що коли б мали на місцях якусь перешкоду, то щоб негайно дали знати до ЦК УНР, а “ми, в такім разі зараз дамо про се знати до Отави”, тобто до амбасадора Мекі, а цей до уряду...

От, як то “ми” тоді “добре стояли”! В тому ж числі “К.Р” повідомляється, що ту УНР поширено вже на цілу Канаду. “Се є для нас радісна вістка, яка свідчить, що наша народна душа в Канаді стремить всіма шляхами до єдності”... Розуміється, говориться тут про душу, а мається на увазі долари.

Дбаючи отак про “народну душу”, що “всіма шляхами стремить до єднання”, ЦК УНР — (УНР просимо не змішувати з петлюрівською “Українською Народною Республікою” — ця УНР нічого іншого, як “Українська Народна Рада” в Канаді) не забував про Укр. Кан. Горож. Комітет та про українську делегацію до Пари-

жу. Ми ще раз пригадуємо нашим читачам, що читаючи про доларохапні діла УНР, треба пам'ятати, що за “перегородженою стіною” на тій самій сцені одночасно йде друга половина тої самої дії доларохапної перезви, в головних ролях якої виступають члени Укр. Кан. Горож. Комітету з “Укр. Голосу”. Тому то, радуючись, що “народна душа”... “стремить всіма шляхами до єдності”, ЦК УНР не забуває про своїх конкурентів — УКГК і “Укр. Голос” — і от в “Кан. Русині” з 5 березня 1919 року ми читаємо дослівно такий “комунікат” в українській і англійських мовах (тоді чужинецькі газети мусіли друкуватися у двох мовах для цензури):

“ПЕТРУШЕВИЧ І МЕГАС ПОЇХАЛИ НА ВЛАСНУ РУКУ.

КАНАДСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО НЕ ДАЛО ІМ ЖАДНОЇ АВТОРИЗАЦІ.

Всі заяви в пресі се їх власна справа.

Вінніпег, 1 марта. — Центральний Комітет Української Народної Ради в Канаді дістав з Отави слідууючу комунікацію в справі так званої делегації до Парижу.

Отава, Онт. 26 лютого 1919.

До

Української Народної Ради в Канаді

Вінніпег, Ман.

“В справі Юзифа Мегаса і Івана Петрушевича Канадійське правительство не дало сим людям жадного уповноваження і то безуслівно. Вони не є акридитовані. Оба сі люди прийшли до Отави і постаралися о пашпорти. Поза тим Канадійське правительство не зробило нічого більше і навіть відмовило дати їм поручаючого листа. Всяка заяви,

якв появилася в газетах, зроблені ними на власну руку. Я дістав цю інформацію від самих міністрів.
(Підписано) Г. А. Менд, посол до домініанського парламенту.

Такими “всіма шляхами стреміла до єднання народна душа” лідерів доларохапної перезви. Лідери греко-католицизму не тільки раділи всім невдачам греко-православних “в боротьбі за національне визволення”, але вони їм ще й підставляли ногу на кожному кроці. Табор з “Укр. Голосу” не залишався в довгу й відплачувався своїм противникам тою самою міркою. Чому? Бо ця їхня боротьба мірялася тільки доларом. Долар був у них і є тою магнітно-притягаючою силою, що об’єднував їх і роз’єднував, мирив, знову сварив, складав і розкладав. Це побачуть читачі з дальшого опису, а зараз за найкращий приклад може послужити хоч би заява трох членів самого таки Укр. Кан. Горож. Комітету. Цю заяву вмістив “Кан. Русин” з 26 лютого й ми вважаємо, що її слід навести тут повністю, як взірець сварки між тими “патріотами” за те, хто має збирати долари. Ось вона:

ЗАЯВА ВІД ЧЛЕНІВ ЕКЗЕКУТИВИ УКРАЇНСЬКО-КАНАДІЙСЬКОГО ГОРОЖАНСЬКОГО КОМПЕТУ

“З огляду на те, що від останніх кількох тижнів панове Арсенич, Боянівський та Войценко містять в Українськiм Голосі та Канадiйськiм Фармері провокаційні заяви в імені Українсько-Канадiйського Горожанського Комітету, та в імені сегож комітету ведуть шкідливу роботу для Українського народу в Канаді і в старім краю, —

ми, нижше підписані, члени Екзекутиви У. К. Гор. Комітету, заявляємо слідуєче.

**В СПРАВІ ЗАЯВ
У УКР. ГОЛОСІ
І КАН. ФАРМЕРІ:**

1. — Ані п. Арсенич, ані п. Боянівський, ні п. Войценко, не мають ніякого права робити яких небудь заяв в імені Укр. Канадійського Горожанського Комітету без відома і уповажнення сего Комітету.

2. — Всі заяви висше згаданих панів, які появилися в двох послідніх числах У. Голосу і К. Фармера не були заявами Укр. Кан. Горожанського Комітету, бо були поміщені без відомости і згоди Комітету, а навіть без відомости Екзекутиви.

3. — Ми, нижше підписані члени Екзекутиви Укр. Кан. Горожанського Комітету, констатуємо, що заяви панів Арсенича і Боянівського поміщені в У. Голосі і К. Фармері є особистим чином сих панів, обчисленим на те, аби поширити між народом баламуцтво, незгоду і сварчі в тій цілі, аби пошкодити збірці Чверть Міліонового Фонду; — і через те просимо загал уважати заяви згаданих панів як їх особисту справу.

**В СПРАВІ Т. ЗВ.
ДЕЛЕГАЦІІ:**

1. — Ми нижше підписані хотяй і є членами Екзекутиви У. К. Горожанського Комітету, не знаємо нічого про висилку п.п. Ферлея і Мегаса до Оттави в іменні і за гроші сего комітету, ані не знаємо нічого про висилку п.п. Петрушевича і Мегаса до Європи, котрі мали виїхати за гроші зібрані п. Войценком в іменні У. Кан. Горожанського Комітету.

— (Нам як членам Екзекутиви, п. Арсенич не хотів дати ніякого вяснення і про все ми довідувалися аж і часописні).

2. — Ми, нижше підписані члени Екзекутиви У. К. Горожанського Комітету, стверджуємо факт, що п.п. Мегас і Петрушевич поїхали до Європи не як делегати українського народу в Канаді, а навіть не як делегати У.К.Г.К., а як зовсім приватні люди, бо:

а) вони поїхали без ніяких припоручень від українського народу в Канаді, а навіть без припоручень У. К. Горожанського Комітету і над їх акцією ніхто не має найменшої контролю.

б) Вони поїхали без відома У. К. Горожанського Комітету, а навіть без відома нас як членів Екзекутиви сего Комітету

в) Хто і яким правом дав сні панам гроші на дорогу і що сі пани будуть робити в Європі, У. К. Горожанський Комітет не знає, а навіть не знаємо ми, члени Екзекутиви сего Комітету.

3. — Ми не маємо ніч проти виїзду пп. Петрушевича і Мегаса до Європи, як приватних людей, однак довідавшись з англійської преси, що вони поїхали і репрезентують себе як делегати цілого українського народу в Канаді, ми як члени Екзекутиви, ще раз заявляємо, що вони поїхали без відома У. К. Горожанського Комітету і без відома цілої Екзекутиви, тому ми низше підписані, не беремо за їх роботу в Європі в укр. справі найменшої відповідальности на себе.

4. — Ми, низше підписані, стверджуємо сей факт, що п. Арсенич, як председатель У. К. Горожанського Комітету на засіданню Екзекутиви відмовивсь і не хотів нам, як членам Екзекутиви, дати якінебудь пояснення про те, що робиться в імені Комітету.

В СПРАВІ ФОНДІВ.

1. — Ми, низше підписані, стверджуємо факт, що помимо ухвали і виразного бажання зборів У. К. Горожанського Комітету, аби гроші зібрані п. Войценком при У. Голосі і К. Русинном, були передані Комітетом на руки трох людей, і помимо нашого домагання на засіданню Екзекутиви, сего не сповнено, а п. Арсенич, відмовляючися дати якінебудь справоздання, жадав безусловної передачі фондів в руки одного чоловіка, п. Войценка, — Канадійський Русин мав право відмовити сему домаганню.

2. — Ми, низше підписані, члени Екзекутиви У. К. Горожанського Комітету, по розслідженню справи, переконались, що всі фонди зібрані К. Русинном на українську справу, Канадійський Русин передав Українській Народ-

ній Раді, яка зістала вибрана на з'їзді цілої провінції Манітоби.

3. — Ми, нижше підписані, заявляємо, що ми, будучи членами Егзекутиви У. К. Гор. Комітету, не знаємо ні про стан каси, ні про видатки, які поробив пан Войценко, без нашого відома і без відома Комітету, хоча збори Комітету виразно домагалися справоздання з діяльності і видатків Егзекутиви, а в разі спротиву третини членів Егзекутиви, припоручили Егзекутиві вдаватися перед збори цілого Комітету.

Ми уважали за свій обов'язок представити ширшому загалови як справа в дійсности мається, щоби нарід знав і міг про справу виробити собі свій осуд.

Члени Егзекутиви Укр. Кан. Горожанського Комітету,
Петро Рута, Теодор Стефаник, Іван Слюзар.

(“Кан. Русин”, 26 лютого 1919.)

Така “солідарність” була тоді між цими двома таборами жовтоблакитників. Сварилися, що називається, до зубів, “укрнаррада” підставляла ногу Укр. Кан. Горож. Комітетові, а цей її відплачувався тим самим. Так “будували власну державу” українські пани в Канаді. Видумували кожний свої кличі, визначували кожний з них свої лінії, але всі вони вели до одної й тої самої мети — до доларів.

“Кан. Русин” з 19 березня 1919 р., допомагаючи далі цьому “державному будівництву”, вмістив ще редакційну статтю під п'ятьома великими наголовками на три колюмні такого змісту:

**“УКРАЇНСЬКИЙ КАНАДІЯСЬКИЙ ГОРОЖАНСЬКИЙ
КОМІТЕТ У ВІННПЕГУ РОЗБИВСЯ
БІЛЬШІСТЬ ЧЛЕНІВ КОМІТЕТУ РАЗОМ З РЕПРЕЗЕН-
ТАНТАМИ ДВАНАЙЦЯТИ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРИСТВ
У ВІННПЕГУ НЕ ГОДИТЬСЯ З РОБОТОЮ
САМОЗВАНЧОЇ ЕГЗЕКУТИВИ.**

**КАСІЄР КОМІТЕТУ, ВОЙЦЕНКО, НЕ ХОЧЕ ДАТИ
СКОНТРОЛЮВАТИ КНИЖОК КОНТРОЛЬОРОВІ
КОМІТЕТУ П. БОДНАРОВІ.
ТАК ЗВАНІ "ДЕЛЕГАТИ" ПЕТРУШЕВИЧ І МЕГАС ВЗЯ-
ЛИ ВЖЕ ТРИЦЯТЬ ТИСЯЧ ФРАНКІВ (\$7,000,000), А
ВОЙЦЕНКО КРИЧИТЬ, ЩОБ ШЕ ДАВАТИ.
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РАДА В КАНАДІ ПОСИЛАЄ
ГРОШІ ВІПРОСТ ДО ПАРИЖА НА РУКИ УКРАЇН-
СЬКОЇ НАРОДНОЇ РАДИ В ФРАНЦІЇ.**

В самій статті говориться, що були скликані збори Укр. Кан. Горож. Комітету на 11 березня 1919 р., що керівники УКГК повідомили про це представників тільки 3-ох товариств, замість 12-ох товариств (мова мабуть йде про ті товариства, що гуртувалися довкола греко-католицької церкви під проводом еп. Будки), що навіть представників цих 3-ох товариств повідомлено в останній хвилі, але не дивлячись на такий маневр — на збори УКГК прийшли всі представники цих 12-ох товариств "як один муж", каже "Кан. Русин", радіючи, що йому вдалося перехитрити лідерів з УКГК.

Далі в тій редакційній статті "Кан. Русин" оповідає, як

"Того самого дня (як мали відбутися збори УКГК) по полудні п. І. Боднар, касієр звісного англійського банку будучи вибраний контрольором Українського Канадійського Горожанського Комітету вдався до Українського Голосу до п. Войценка і попросив його, щоби сей дав йому до сконтролювання касові книжки з фондів зібраних на імя Войценка. П. Войченко крутився й викручувався як міг, але вкінці припертий до муру п. Боднаром, заявив, що книжки не дасть контролювати, заслоняючись якимись секретами. П. Боднар, почерез руки котрого проходить денно по кількадесят тисяч до-

ларів в банку, зовсім не хотів повірити в потребу секретів в грошових справах, особливо там, де розходиться о народні гроші, і сейчас повідомив про це членів Комітету”.

Коли ж зібралися вечером, говориться далі в тій же статті, члени УКГК на збори, то його провідники зробили великі очі, побачивши, що прийшли й ті, кого вони не повідомляли. Голова УКГК відмовився дати звіт, замкнув збори й заявив, що “більше сих членів на жадні засідання кликати не буде”.

Так, каже далі “Кан. Русин”, ці члени пішли до іншої салі, відбули там засідання й проголосили, що Укр. Кан. Горож. Комітет розбився, хоч він після того довго ще існував та греші збирав — так само як “Укр. Народна Рада”.

Читаючи це, читач готовий подумати, що люди цих двох таборів були найзапеклішими ворогами, що вони одні других, як говориться, обминали десятою вулицею. Ні, так страшно не було. Лідери цих таборів справді пересварили між собою, головно на фармах, людей переважно релігійних — греко-католиків і православних, але самі вони посміхалися з тої презви й на ділі між собою не сварилися так, як на папері.

Бо хоч на зверх вони, як здавалося, були найзапеклішими ворогами, хоч називали вони одні других брехунами, міняйлами і т. ін., то як тільки ці дві формі долларохапної презви почали завмирати, всі вони зараз же обєдналися в так званому “українському червоному хресті” й розпочали з подвійною

енергією спільними силами нову доларохапну перезву.

Не закінчилася ще кампанія за доларами “укр. черв. хреста” — як вони негайно обєдналися під проводом спекулянта Боєра з Монреалу в поході за одним мільйоном доларів, що вони його постановили у формі позички здерти з українських робітників і фермерів в Канаді. Провалилася кампанія боєрівщини (її розбили українські робітники, що почали вже масово єднатися довкола “Укр. Роб. Вістей” й у своїй організації ТУРФДім), вони спровадили до Канади нинішнього чуру єпископа Хомишина, а тодішнього “міністра преси” Петрушевичового “уряду” у Відни — д-ра Осипа Назарука, всі знову — і греко-православні і греко-католики, і пресвітеріяни з “Ранка” й “незалежні” з “Кан. Фермера” — обєдналися під його керівництвом й пішли в наступ обєднаним фронтом за доларами.

Коли почали в березні 1919 року виходити “Укр. Роб. Вісти” й почали викривати цю доларохапну політику, то обидва ці табори як навіджені засичали на них одним голосом і обєднаним фронтом.

Проти свідомих, організованих робітників, проти одинокої тоді української робітничої газети в Канаді — “Укр. Роб. Вістей” вони також пішли обєднаним фронтом, не перебираючи в засобах поборювання їх.

Пішли в рух провокаційні доноси до “власць імущих”, заклики, брехні, очернювання. Про них можна б цілу книгу написати, але ми це лишаємо на боці.

НА СЛУЖБІ СВІТОВОГО КАПІТАЛУ.

Як і керівники їхньої безхребеної орієнтації в Парижі, так і їхні підспівувачі в Канаді всіма силами демонстрували перед капіталістами й їхніми урядами, що вони проти більшовиків, що вони проти країни Рад, що вони готові кожної хвили “душу й тіло положити” в обороні капіталізму перед “більшовицькою навалою зі сходу”. Вони пропонували й закликали французьких, англійських і канадських капіталістів зробити Україну порогом, який спинив би поширювання більшовизму зі сходу на захід, вони обіцяли кинути УГА з під Львова над Збруч, щоб спинити наступ Червоної армії в напрямі Угорщини, доказуючи, яка небезпека грозить капіталістам, коли Червона армія СРСР злучиться з Червоною армією Радянської Угорщини.

Вони з Канади допомагали старокраєвій жовтоблакитній буржуазії переконувати капіталістів, що українці є завзяті вороги більшовизму, покликаючись на Грушевського, Винниченка і ін.; вони, як і Панейко в Парижі, лучилися тут з русотяпами, зі всіма такими елементами, які мали марку заїлих чорносотенців. Так православні з Укр. Кан. Горож. Комітету вклякнули перед попами старого царського православія, перед єпископом Александром, визнали його провід над своєю “національною” церквою.

“Укр. Народна Рада” лучилася з найреакційнішими елементами Канади, маніфестуючи на кожному кроці свою лояльність до капіталістів Канади. “Канадійський Русин”, орган еп. Будки, “католицька помийниця”, як його тоді назива-

ли “Укр. Роб. Вісти”, випишував слиняві чолобитні та славословія канадській “демократії” не тільки тому, щоб виправити пошарпану льояльність свого єпископа, але й тому, щоб відмежувати себе від того революційного настрою трудящих українських мас, що почав тоді швидко між ними зростати. На сторінках тої “католицької помийниці” з 9 квітня 1919 р. бачимо рабську подяку консервативному послові домініяльного парламенту з північного Вінніпегу Блейкові “за оборону єпископа Бюдки в парламенті.”

Ця рабська підлесливість “Укр. Нар. Ради” до канадських капіталістів закінчилася “великою маніфестацією” в салі “Індостріял Бюро”, яка злопала \$2,000 фонду сироти Івася. Але про неї ми скажемо нижче.

МІРЯЮТЬ БАРОМЕТРОМ ГРОШІ ДЛЯ “СИРОТИ ІВАСЯ”.

Щоб скоріш підігріти доларохапний патріотизм серед своїх парохвіян, “укриаррада” придумала “барометр”, для вимірювання того фонду. “Укр. Голос” придумав “золоту книгу” для записування імен і назвиск жертводавців, а “Кан. Русин” придумав “барометр” — для доларохапного змагання.

Перший “барометр” на цілу сторону високий й поділений на 250,000 (“чверть-мільонсвий фонд”) вміщений був в “Кан. Русині” 26 лютого 1919 р. Вгорі над ним великими буквами напис: “Як росте чверть мільоновий фонд”, а під ним підпис-пояснення такого змісту:

“Чорна лінія означає зріст фонду. Поділка має 250 крисок, з яких кожна означає одну тисячу доларів. Перше число на шкалі 10,000 (десять тисяч доларів) ще не osiąгнене, а до 250,000 ще далека дорога. Тому не отягайтеся, а присилайте сейчас жертви та слідіть в кождім числі, як сей фонд буде зростати. Се нарід жервує для себе”.

Однак “в кожному числі” той “барометр” не появлявся. Його бачимо ми ще у двох числах “Кан. Русина” — 12 березня й 2 квітня 1919 р. 12 березня чорна стрілка підтягнулася до 10 тисяч доларів, а 2 квітня підтягнулася до 11 тисяч і в кожному разі доларохапники з “Кан. Русина” скаржилися, що до 250 тисяч доларів “ще далека дорога”.

Не тільки місцеві, канадські єпископи й атабаські соціялісти різними кличами про “сироту Івася” підтягали ту чорну стрілку “барометра” догори в напрямі 250 тисяч, але й “наші брати” з Європи допомагали їм скорочувати ту “далекую дорогу”.

На замовлення з Канади перші почали підтягати ту стрілку “офіцери в італійському полоні”, які вдалися до еп. Будки з розпучливим кличем: “рятуйте”. В “Кан. Русині” з 15 квітня 1919 року бачимо ми того листа — “рятуйте” — за підписом д-ра Оліяна Комаринського, Нестора Смаль-Стоцького і інж. Романа Мейського.

Вмістивши того листа, “Кан. Русин” від себе до него ще додав:

“Отак колись у Скутарі каралися наші славні запорожці в неволі бісурманській і з сльозами нарікали: “Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі із нашої України”.

Сто тисяч наших рідних братів гине в чужій неволі і кличе до нас: "Рятуйте".

Ось "сирота Івась", забувши, що сам голодний й холодний, почав дбати про інших: про полонених в Італії, про "світову пресу", про канадських вусатих сиріт, тільки не про себе. Сам він залишився тільки як доларохапний засіб.

20 липня 1919 року до редактора "Кан. Русина" зголосилися каблеграмою три "сироті" з Парижа: М. Грушевський, Т. Савченко та Ісаєвич. Ось що вони телеграфували, як оповідає нам "Кан. Русин" з 25 липня 1919 р.:

Редактор "Канадійського Українця" п. Роман Кремар одержав 20 липня слідуочий каблеграм з Парижа:

ПАРИЖ, 20 липня 1919.

КРЕМАР,

590 ПРІДЧАРД ЕВІНЮ, ВІННІПЕГ.

"Зі згляду на теперішні серйозні обставини з'організовано комітет оборони незалежної України" в ціли боронення українських інтересів через інформовання французької і англійської преси. Посилайте сейчас літературу і фінансову поміч на адрес" (подано адрес Савченка) і підписно: М. Грушевський, Савченко, Ісаєвич.

Не тяжко відгадати, що й лист полонених офіцерів з Італії до еп. Будки, й повища каблеграма "трох сиріт" з Парижа до Кремара — прийшли на замовлення з Канади. Мусіли ж пани канадські показати людям, що вони мають звязки з "сиротами" в Європі. Люди питали: "яким полоненим ви допомагаєте?" Ось вам і відповідь: "українським полоненим в Італії" — хоч ті полонені ніколи тої допомоги не дістали. Люди питали: "що то за якась світова преса, що

вимагає нашої допомоги?” Ось вам — маєте: “сам Грушевський каже вам, що то за преса”.

А люди починали допитуватися все настирливіше, бо з Парижу наспіли вістки, що у Версалі віддано Сх. Галичину Польщі, що в самій “українській делегації в Парижі стався “переворот”, що граф Тишкевич “повалив” Сидоренка, прогнав Панейка, нагнав Грушевського і т. д. залишивши при собі для власної реклями тільки Савченка.

Ще вмістивши каблеграму до Кремара з Парижу “Кан. Українець” — він до того часу вже “з’українізувався” — сказав, що ЦК “укрнарди” “до тепер все вислав гроші до Парижа на руки добр. Савченка”. А кілька місяців тому назад бачили ми крикливу заяву тої самої доларохапної зграї, що вона ніякій делегації цих грошей не дасть, бо це гроші сирітські, хібл, аж “українське правительство в Києві її (ту делегацію) акредитує”. А зараз бачимо, що гроші висилають Савченкові.

Але положення після рішення Версальської “мирової” конференції почало погіршуватися і коло УКГК та коло “української народної ради”. Барометр шез, кличі хоч появлялися на шпальтах “Кан. Українця” за доларами “на оборону Сх. Галичини” (“сирота Івась” почав хиріти й видно було, що незадовго він і ноги протягне), а слідом за “Укр. Голосом” почав і “Кан. Українець” благодіти людей: “Не падаймо в зневіру” (“Хоч на разі українська справа в Парижі так, як би пропала, то се не значить, щоби вона пропала взагалі... Не тратьмо надії”. — “К. У.” 1 серпня 1919 р.)

Хоч, як писали ми вже вище, “барометр” після 2 квітня 1919 р. на шпальтах “Кан. Русина” (“Українця”) більше не показувався, заявивши останній раз, що від 11 тисяч до 250 тисяч доларів “ще далека дорога”, то проте ми в сімох числах “Кан. Русина” нарахували ще поквітованих поверх 4,330 доларів. Це показує, що ця доларохапна перезва під благословенням еп. Будки зібрала поверх 15 тисяч доларів для галицького “сироти Івася”, з яких він, “сирота Івась” ані цента не бачив.

Гроші збирала — а що “рада” з ними чи ними робила? — ніхто не знав, бо нікому ніякого публичного звіту вона не давала. Жовтоблакитники цього табору, викляли “Укр. Кан. Горож Комітет за те, що він не хотів дати звіту, проте самі пішли за його прикладом і нікому не давали звіту з тих грошей, що самі збирали. Один — одинокий раз написали 25 липня 1919 року, що вислали кількасот доларів Савченкові й на тому скінчилося. Вже й друга коляда наближалася, а ніхто не чув, щоб хоч одного долара вислали до Галичини для “сироти Івася” (мабуть тому, що його тато не відібрав від поляків Львова). Хоч проголошували, що кораблями везимуть поживу й одяг до старого краю, хоч хвалилися, що отримали дозвіл не тільки з Оттави від уряду, але що отримали запевнення з Парижу від аліантів, що вся та пожива буде точно доручена тільки “українському сироті”, то проте не вислали вони до старого краю й пари черевиків за ті тисячі доларів, що вони їх збрали в Канаді. Ніхто не знає, що сталося із зібраними поживою та одягом.

І це не тільки, що ніхто про таке не чув, але потім сама та “рада” призналася, що ані зломаного centa не послала вона до Сх. Галичини для “сироти Івася”, устами якого вона так благала в людей доларів.

Всі ці гроші пішли на контрреволюцію, на протибільшовицьку агітацію, на агітацію проти визвольної боротьби трудящих мас Радянської України, на вибілювання себе, як бувших вірних слуг цісаря Франца Йосифа, перед канадською буржуазією. З тою метою нанято була за ті гроші “амбасадора” в Оттаві, з тою метою й за ті гроші їздили керівники тої “української народної ради” до Оттави, влаштовували різні “патріотичні” комедії у Вінніпегу і т. д.

Щоб не бути голословним, чого зрештою ми уникаємо в цілому цьому описові, ми на цьому місці наведемо, хоч і дуже запізнений, фінансовий звіт тої “Української Народної Ради в Канаді”, чи пак її Центрального Комітету.

В днях 25 і 26 лютого 1920 року відбувся в митрополичій бурсі в Сейнт Боніфейсі другий з’їзд “укрнарради” і на ньому її Центральний Комітет дав фінансовий звіт, який чомусь аж два місяці пізніше — 1 травня 1920 р. був вміщений в “Кан. Українці”. Ми його нище подаємо дослівно так, як вміщено його в тому органі єпископа Будки.

“СИРОТА ІВАСЬ” І ЙОГО ЧВЕРТЬ-МІЛЬЙОНОВИЙ ФОНД.

Зібрано на Чверть мільйоновий фонд

до 25 січня 1920 р. \$13,633.01

З членських вкладок..... 389.00

Разом \$14,022.01

РОЗХОДИ:

Укр. Рада в Парижі на руки проф. Савченка .. \$ 472.90
 Укр. Рада в Парижі на руки проф. Савченка .. 893.00
 Канадська Делегація в Парижі 445.73
 Кошта сталої репрезентації в Оттаві 900.00
 Розповсюдження книжки "Юкраїн"
 • між англійцями в Канаді 500.00
 Процес проти Борду Регістр. чужинців
 у Вінніпегу 500.00
 Спеціальна місія в Оттаві, маї, червень і липень 1,500.00
 Канцелярія і видатки організації 374.50
 Машина до копіювання відозв 166.50
 Телеграми й каблі 831.70
 Українська Маніфестація у Вінніпегу 1,925.41
 Пропаганда в англійській пресі в
 Канаді й Англії 651.83
 Відзнаки Ради 372.75
 Друки 190.75
 Зворот коштів для колекторів 153.50
 Пересилка книжок і літератури для полонених
 в Італії 115.00
 Канадські Бонди Побіди 500.00
 В касі 2,668.00

Разом \$14,022.01

МАРНО:

Готівка в Касі \$2,668.00
 Бонди 500.00

Разом \$3,168.00
 Машинка для копіювання 166.50
 Гардероба справлена для хору в часі
 Маніфестації у Вінніпегу 400.00
 Відзнаки для Ради 372.75

Разом \$4,107.25

Такий звіт бачимо ми в “Кан. Українці” з 1 травня 1920 року з того фонду “сироти Івася” й чверть-мільйонного фонду. Цей звіт тільки підтверджує те, що ми писали, що ані цента не дістав з тих тисяч доларів галицький “сирота Івас”, який так жалібно в різдвяні свята 1919 року, започатковуючи цю доларохапну перезву, благав лицемірними устами греко-католицького єзуїта: “мамо, я хочу їсти, мамо я змерз, дуже змерз” і т. д.

Перегляньте той звіт й переконайтесь — чи дістав, або чи післали сиротам до Галичини греко-католицькі єзуїти хоч одного долара? Не післали, вони самі вам про це кажуть навіть не зачервонившись, що так безлично брехали перед людьми, що так кровавими слізьми українських сиріт і вдів апелювали до людей за тими доларами.

Обіцяли, що одяг та поживу посилатимуть. По цілій Канаді колектували. Дістали дозвіл від канадського уряду на вивіз цього з Канади, дістали запевнення від аліантів, що все це буде доручене тільки українським сиротам і ані за цента нічого не післали — а кому й на що вони ці гроші видали?

Хоч той звіт говорить самий за себе, то проте він вимагає деякого пояснення не тільки для тих робітників і фермерів, що приїхали до Канади по війні, але й для тих, що були в Канаді в часі тої жовтоблакитної доларохапної перезви.

Візьмемо за порядком. Хоч від \$14,022.01 (і один цент! — яка точність?) до 250 тисяч “дорога ще далека”, то проте це є поважна су-

ма грошей. Як же та народна зрада ділила ці гроші й між ким?

Професорові Савченкові до Парижа \$472.90 + \$893.00 = \$1,365.90. Це після того, як та народна зрада запевняла, що ніякій делегації грошей не дасть. Добрий махер був той Савченко — бо й від УКГК він діставав гроші, й з Сполучених Держав діставав гроші, й з Канади діставав гроші, й з каси делегації діставав гроші та ще потім граф Тишкевич солоно платив йому. Мало на світі таких спритних “сиріт”, чи то пак... “професорів”, як той Савченко.

Дальша рубрика звіту каже, що якійсь “канадській делегації в Парижі” дала народна зрада \$445.78. Якій делегації? Мегасові й Петрушевичові вона не дала. Яка ж там в Парижі була ще інша “канадська делегація”? Був канадський прем'єр Роберт Борден та ще дехто з його міністрів — то невже ж та народна зрада підтримувала ту делегацію фінансово? Невже ж Канада так збідніла, що аж “щирі українці” повинні були складати на допомогу її делегації в Парижі? Та як би там не було — паризькі сироти злопали \$1,811.68 з фонду “сироти Івася”.

Кошти сталої репрезентації в Оттаві \$900.00. Досить кругленька сума. Ми вже згадували, що то за “стала репрезентація” від “Укр. Нар. Ради” була в Оттаві. Був адвокат Мекі, посол домініяльного парламенту, якому було поручено вибілювати єпископа Будку з австрійського патріотизму — все отой маніфест на початку війни наробив такого, а потім “Кан. Фармер” та греко-православні все підкидали своїх

пять центів, з чого Будка ніяк не міг викарабкатися, тому треба було аж в парламенті мати своїх людей. Одночасно через канадський парламент і задніми дверима там, де цього “вимагали народні справи”, за ці гроші провадилося агітацію в уряді, а через нього на канадську делегацію в Парижі в дусі — що українці завзяті вороги більшовиків, що альянти повинні допомагати українцям зброєю так, як допомагають полякам, а УГА стане до боротьби проти більшовиків.

Тому, що ми зачепили фонди, витрачені на делегацію в Оттаві, то ми перескакуємо через дві рубрики звіту й беремо ту рубрику, в якій говориться: “Спеціальна місія в Оттаві, май, червень і липень — \$1,500.00”.

Що це була за місія? З кого вона складалася? Яка була її місія побіч сталої “амбасадн”?

Про ту місію ми довідуємося з кількох чисел “Кан. Українця” з місяця липня 1919 року. Там розповідається, як ЦК “Укр. Нар. Ради” вислав до Оттави п. Романа Кремара і як в наслідок його там перебування появилася заява прем’єра Бордена, “Поляки і українці”, який вернув тоді з Версальського ярмарку. “Кан. Українець” з 18 липня 1919 р. вмістив ту заяву повністю з двох мов: в англійській й українській.

З тої заяви ми довідуємося, що: “українці-русини на Угорщині (!) зістали прилучені до Чехо-Словацької Республіки під правлінням, за провадженням альянтами, котре гарантує їм досить широку автономію і повну свободу під зглядом релігійним і просвітним”.

Так потішив прем'єр Борден доларохапників вирішенням “незалежності” Закарпатської України — мовляв “українці-русини на Угорщині”. Про Україну Борден у своїй заяві каже так:

“Щодо російської України, то ця часть проголосила себе незалежною республікою під назвою Українська Республіка з столицею в Києві”, але аліанти її ще не визнали, каже Борден, і годі сказати, чи “репрезентанти п'ятох великих держав в Парижі звагалися б перед таким кроком, котрий би потягав за собою розділ російської імперії і котрий би давав певного рода потвердження на більшовицьку пропаганду”.

Про Західню Україну Борден сказав:

“Місто Львів в Галичині є переважно польське, однак що це польське населення находиться на серед території, в котрій більшість становлять українці”.

Півтори тисячі доларів коштувало дістати такі “точні” інформації про українців від канадського прем'єра. Інформації з кожного боку цікаві. Прем'єр виразно заявив, що аліанти не визнають петлюрівської республіки, бо не хочуть поділу російської імперії — з одного боку, її підтримувати більшовицьку пропаганду — з другого, тобто, аліанти, представники п'ятох держав: Англії, Франції, Італії, Японії й Сполучених Держав вважали тоді петлюрівську республіку більшовицькою. Тому то треба було й через Оттаву робити, щоб доказати, що та республіка, як і петрушевичівська, не є більшовицька. А щоб дати такий доказ, то всі укр. делегації і в Парижі й в Оттаві зі шкіри лізли,

доказуючи, що вони не більшовики та благали в аліантів зброї бити більшовиків. На таку то пропаганду (на “світову пресу”?) йшли гроші “сироти Івася”.

Борден каже, що в Парижі він говорив з двома українськими делегатами з Канади, а крім того “мав я конференцію з Ексцеленцією Сидоренком”, де переконався ось в чому:

З другої сторони Українці протестують, що вони ТАК САМО ПРОТИВНІ БІЛШОВИЗМОВІ, ЯК І ПОЛЯКИ І ЩО ВОНИ ПОВИННІ ДІСТАТИ ВІД АЛІАНТІВ ПОМІЧ ТАК ЯК І ПОЛЯКИ. Підчас моєї розмови з президентом української делегації, він дуже рішучо заявив, що український народ, якого число він подав 35 мільйонів, є переважно народом дрібних рільників, котрих ідеї і впливи є абсолютно і непоколебимо противні більшовизмові”

Просидів Кремар в Оттаві три місяці — травень, червень і липень, і випорожнилося з сирітської каси півтори тисячі доларів. Коли ж додати до цього ще \$900.00 на постійну місію в Оттаві, то побачимо, що оттавські “сироти” злопали \$2,400.00, або більше, як паризькі, фонду галицького “сироти Івася”.

Ах, правда, забули ми ще про одну дуже важливу місію Кремара в Оттаві. Всі газети, головню ті, що приходили із старого краю, переповнені були описами страшних знущань польської воячини над населенням Західньої України. (Українська диктатура повела вже тоді галицьку армію за Збруч бити більшовиків, щоб доказати аліантським дипломатам, що вони не більшовики.) Українська “постійна” й “тимчасова” місія в Оттаві почала “робити впливи” че-

рез канадський уряд, щоб уряд Великої Британії сказав полякам перестати знущатися над українцями. Кремар сказав канадському урядові, канадський — сказав англійському і наслідок був той, каже “Кан. Українець”, що “бритійські влади вглянули в справу польських надужить”, але найшли, що ці закиди були дуже переборшені”, тобто, закинули “українській місії” в Оттаві наклеп на поляків. Ось що ми читаємо про це в “Кан. Українці” 19 серпня 1919 р.:

“До цього краю (до Східної Галичини — В—ць) вислано британських офіцерів, котрі докладно, як лиш було можна, слідили за рухами польських військ і перепроводжували слідства, що до закинутих насильств, жорстокостей і т. п. **ІХ РЕПОРТИ ВИКАЗУЮТЬ, ЩО ПОЛЬСЬКІ ВІЙСЬКА В ЦІЙ ОКОЛИЦІ Є ПІД ЗНАМЕНИТОЮ КОНТРОЛЕЮ І ЗАХОВУЮТЬСЯ З УМІРКОВАННЯМ**”.

Такий то прекрасний атестат дістала польська армія ген. Галера завдяки фундам “сироти Івася”, завдяки “невсипушим” старанням українсько-жовтоблакитних “дипльоматів”. А газети, що наспівали із старого краю, писали про страшні знущання галерчиків над мирним населенням на окупованих польською шляхтою західньо-українських землях.

Переходимо до дальших точок того звіту.

Розповсюдження якоїсь книжки “Юкраїн”, говорить в тому звіті — коштує аж 500 доларів сирітських грошей, а суд проти “борду реєстрації чужинців у Вінніпегу — також 500 доларів. Що то були за суд і книжка—вияснення цього ніде в “Кан. Українці” не бачимо, а тому ставимо над ними хрест і... тисячу доларів

фонду “сироти Івася”. Переходимо повз такі видатки, як організаційні та машинка.

Зате ж телеграми та каблеграми аж \$831.70! З'їли ті телеграми та каблеграми багато фондів УКГК — але й народна зрада також не впала лицем в болото. Куди, до кого й що вона стільки телеграфувала, що аж \$831.70 заплатила? Може поздоровлення до “сироти Івася”?

Але ось перед нами — “Українська Маніфестація у Вінніпегу \$1,925.41”!

На цій “маніфестації” ми трішки спинемося. Був це досить цікавий політичний ярмарок — можете судити по сумі. Чи загрів він змерзлого, та чи нагодував він голодного галицького “сироту Івася” — це вже справа інша, але зграю американських і канадських — англійських і українських політишенів він таки добре підпас на бенкеті в Роял Александра готелі у Вінніпегу.

Отже ми говоримо про ту “маніфестацію”.

“Українська маніфестація у Вінніпегу”, яка коштувала дві тисячі доларів з фонду “сироти Івася”, була вершком тої контрреволюційної діяльності, була складанням поклонів перед капіталістами Канади, перепрошуванням за австрофільство в часі війни.

Цю “маніфестацію” ще за місяць наперед проголошував “Кан. Українець” в кожному числі (а виходив він тоді два рази на тиждень) великим шрифтом на першій стороні.

Проголошуючи це віче-маніфестацію, “Кан. Українець” повідомляв, що “на віче приїдуть делегати від українців зі Злучених Держав. Між іншими виголосять промови, конгресмени Дж. Гаміль з Вашингтону і Кернс з Нью Йорку. Під-

час перерв буде співати хор вінніпегських українців під управою п. П. Юндака.... А в суботу 22 падолиста відбудеться панахида”.

Отже бачимо, що шопка, як її тоді називали українські робітники, заповідалася на широку столу, на неї були запрошені конгресмени із Сполучених Держав, один з яких їздив з Білком аж до Парижу. До Вінніпегу привіз їх згадуваний вже нами філадельфійський піп Підгорецький, той самий, що так спритно просвістив в Америці 114 тисяч доларів, зібраних з людей у формі жертв на допомогу сиротам в старому краю.

На цю маніфестацію були запрошені американські конгресмени, канадські парламентарні посли, українсько-американські попи, “специ” від доларохапної перезви та різна дрібніша політична риба. А в додаток — “хор вінніпегських українців”.

Ніяка контрреволюційна політика жовтоблакитників не може бути успішною без “українського хору”. Факт! Пригадайте хор Кошиця, що його вислав був Петлюра на “дипломатичну” поїздку по Європі! Авраменкові гопаки й зараз роблять в Америці більшу “дипломатичну” роботу, як СУС-и в Женеві. Хто зна, коли б УКГК, замість посилати до Парижу делегацію, вислав був з тузин співаків — то може був би виборів “незалежну”.

“Укр. Нар. Рада”, чи там її ЦК цю “силу впливів української пісні” якраз зрозумів і не пожалів 400 доларів сирітського фонду на самі штани та хвартушки для хористів і хористок. Бо хоч як “велику силу впливу” має українська

пісня на конгресменів та парламентарних послів, проте коли не махнеш ще широчезною матнею перед конгресменським носом — не буде відповідного ефекту.

Лякаючись цької конкуренції, деякі пани з Укр. Кан. Горож. Комітету почали підконувати “маніфестацію” народної зради. В “Кан. Українці” з 12 листопада 1919 р. читаємо ми на першій стороні заяву п. н.: “Вінніпегські хруні”, в якій говориться, що коли саме

“хор робить тепер проби, щоби пісні які будуть співані перед чужинцями випали як найкраще, то знайшлося у Вінніпегу кількох киринників-хрунів.. які стараються, щоб цей хор розбити, щоби не допустити до маніфестації та щоби цей публичний виступ українців перед чужинцями не повівся як слід.

І цю киринну роботу роблять не якісь там не-свідомі простаки, не роблять її наші вороги — поляки та москалі — але самі такі українці, які навіть мають претежії на провідників народа.

Одним з цих киринників-хрунів є ПАН Т. Д. ФЕРЛЕЯ, посол з Гімлі в манітобським парламенті і президент Руської Збіжевої компанії та його жінка. Вони намовляють співаків аби не йшли співати, закликають їх до себе до хати, або телефонуючи до поодиноких співаків і співачок”.

Може скажете, що це побічна справа і ми її так дали її багато місця, але ми якраз хочемо показати, як “щирі українці”, “народні діячі” “солідарно” боролися за визволення Галичини зпід польської окупації. Такої комедії тоді було багато. Одні витрачають 2,000 доларів на маніфестаційну перезву, справляють за 400 доларів, пожертвуваних для “сироти Івася”, штани та хвартушки для співаків і співачок, щоб

задемонструвати перед конгресменами (нанятими політишеними) свою “незалежність”, а другі, такі ж, або ще “щиріші” українці, їм цю роботу перешкаджають, розбивають, а всі вони одні других киринниками-хрунями називають.

Бо коли “Кан. Українець” вмістив повищу “заяву”, то Ферлей також не заставив на себе довго чекати й відпалив “Кан. Українцеві” й народній зраді довжезною заявою в “Укр. Голосі” з 19 листопада 1919 року.

З тої Ферлеєвої відповіді довідуємося, що ту маніфестацію проєктовано було влаштувати від “об'єднаного фронту”, що 15 вересня відбулося таке об'єднане засідання представників 26-ох українських товариств і інституцій”, що всі дальші засідання “кінчилися нічим, бо представителі “Народної Ради” та “Кан. Українця” висували всегда такі справи, які не мали нічого спільного з маніфестацією”, що сам Кремар, редактор “Кан. Українця”, заявив, про ту маніфестацію, що це “дурниця, фіяско — нам треба щось більше зробити і на це треба злучити всі сили” й що “я (Ферлей) дуже радо годився на се і попірав думку п. Крамара”, а потім показалося, що Кремар підвів Ферлея, (посла з Гімлі), бо Ферлей і не стямився, як побачив вже в “Кан. Українці” проголошення маніфестації.

Далі каже Ферлей, що він запитав одного члена тої “Народної Ради”, хто цю маніфестацію влаштовує, адже ж це “мало відбутися заходом всіх українських товариств і інституцій у Вінніпегу”, то почув відповідь: “Сего не устроює “Рада”, се сам. Крамар з..... устроюють собі шопку”.

Каже далі Ферлей, що він розвідував в різних греко-католицьких товариствах і всі вони сказали, що нічого про цю маніфестацію не знають, а “навіть не всі члени “Ради” знають про се, бо як кажуть, сам Крамар ще з одним устроюють собі шопку”.

Раз так, то “валяй Грішка” з Гімлі! Але у своїй довгій “доповіді” Ферлей “доказав” що не тільки він киринник-хрунь, але киринники-хруні є також і ті, що влаштовують ту шопку 21 листопада в Індостріял Бюрі.

Ми, розуміється, не будемо тут суддями, хто з них хрунь, а хто киринник, застосувавши до них людську приповідку — “яке їхало, такого й здибало”. Для нас цікаве тільки те, як “солідарно” протестували ці доларохапні діячі проти окупації Польщею Сх. Галичини. Друге цікаве нам, що коли народна зрада каже, що сама гардероба для хористів коштує аж 400 доларів, то Ферлей каже, що та гардероба була рентована за 50 доларів, що диригент того хору не працював з патріотизму, але був добре плачений, що, нарешті, самі хористи, яких було дуже мало, були дезертири з різних товариств. Одним словом, хоч дуже коштовне, але дуже латане халтурне “мистецтво”.

Ми думаємо, коли ця маніфестація коштувала 2,000 доларів, то в ній не тільки диригент, але взагалі ніхто не працював з “патріотизму”.

Переходимо до самої шопки.

Не дивлячись на “киринну роботу хрунів” — шопка відбулася в призначений день і час і в призначеному місці з конгресменами, послами, з Підгорецьким, Крамаром, з хором і панахи-

дою, з бенкетом в Роял Александра готелі і т. д. і т. п.

Головою шопки був др. Блейк, тодішній консервативний посол домініяльного парламенту, промовляв конгресмен Геміл, який розказав українцям про Україну, промовляв Кернс, який з конгресмена чомусь зробився бувшим американським сенатором, ну й “амбасадор” “ради” в Оттаві Мекі. Голову міста репрезентував алдермен Меклін, який заразом вніс резолюцію, а яку підтримав якийсь Артур Лонг, а зміст якої такий:

“Ми, англійці, зібрані на сім вічу, вислухавши з великим заінтересованням бесід поодиноких прелегентів, віримо, що канадські українці в цілковито оправдані дати поміч Укр. Нар. Республіці, котра зістала проголошена на основі принципу самоозначення народів, тому ухвалюємо як слідує:

щоб альянти визнали Українську Народну Республіку —

щоб стримали війну між поляками а українцями,

щоб уряд дав поміч зорганізуванню Українського Червоного Хреста,

щоб копії тої резолюції вислати всім урядам альянтів”.

Це вам все, що коштує 2,000 доларів, зібраних для “сироти Івася”. Ви мабуть чули оповідання, як один “спец” почав робити леміш, а зійшов на голку і кінець кінцем зробив пшик? А ось вам пшик за 2,000 людських доларів.

В неділю, 23 листопада 1919 р., тобто два дні пізніше, влаштували ще другу “маніфестацію” в Квінс театрі, на Селкирк Евню, вже для українців, як казали. На тому вічу “пописувалися” вже такі американці, як філадельфійський

під Підгорецький, “експерт” з доларохапних рахунків та Слободян з “Українського Народного Комітету” в Америці. (В Канаді була “Укр. Нар. Рада”, а в Сполучених Державах — “Укр. Нар. Комітет”.)

Вечером того ж дня відбувся бенкет в Роял Александра готелі “для американських делегатів”, каже “Кан. Українець” і на цьому бенкеті з маніфестацією було покінчено, а заразом покінчено й з двома тисячами доларів того “сирітки Івася”, який десь в Галичині благав: “мамо їсти, мамо я змерз, дуже змерз”.

Коли рахуватимете, що ця маніфестація коштує 2,000 доларів, то не забудьте до тих двох тисяч додати ще 400 доларів за гардеробу для хору.

На інших точках того фінансового звіту ми спинятися довго не будемо. “Пропаганда в англійській пресі в Канаді й Англії — \$651.83”. Хоче вірте, хоче не вірте, але заплачено тій пресі 650 доларів. Якій саме пресі? За що?

“Відзнаки Ради — \$372.75”. Відзнаки, розуміється, в такій роботі річ просто необхідна. Без відзнаків ніякої “народної роботи” не робиться. Ви думаєте, чому українська галицька армія загинула на Україні? Від тифу? Від продажньої політики? Ні! Тому, що не вистарчило відзнак. Коли не вірите, то загляньте в “Спомини” С. Шухевича, частина III, сторона 28--29. Не хватило, значить відзнак, післали проф. Івана Боберського літаком з Винниці до Відня за відзнаками, сам Шухевич запевнив полковника Шаманенка, “що (Боберський) це зовсім певний і славна людина і коли зобов'язався доставити

відзначення, то з певністю приречення додержить” — а проте

“Відлетів проф. Іван Боберський до Відні по відзнаки “для хоробрих борців”, та залишився у Відні таксамо, як усі його попередники і навіть не повідомив, що в тій справі зробив”. (С. Шухевич, “Спомини, ч. III. стор. 29, видавництво “Червоної Калини”).

Коли ж без відзнак не можна було жовто-блакитної політики робити на Україні, то що вже говорити про Канаду, де тобі стільки різних народів — як ти його між ними розрізниш без відзнаки, котрий з них з “Укр. Нар. Ради”, а котрий з “Укр. Кан. Горож. Комітету”? Або котрий з них хрунь, а котрий киришник? Коли ж причепив відзнаку, то тут вже й знаєш — це активний діяч з доларохапної перезви. Жаль що тепер вони не носять цих відзнак, може б “сирата Івась”, який вже підріс, приїхав до Канади й ходить на “реліф” — впізнав би та склав би щирю подяку за допомогу, за коляду...

* *

А от ще “рятування” полонених в Італії — 115 доларів пересилка книжок і літератури — молитвенників.

“Канадські бонди побіди” — \$500.00 — це щоб бодай по смерті всіх австрійських цісарів доказати канадській буржуазії, що “ми канадські патріоти”.

В касі ще лишилося на 26 лютого 1920 року \$2,668.00 — вічна їм пам'ять. Ніхто вже з них звіту не бачив, а тимбільше не бачив їх “сирітка Івась”.

“Скажім собі правду в очі” — каже “Укр. Голос” з 10 березня 1920 року, говорячи про другий з’їзд тої народної зради й про звіт її долларових функціонерів. А ця “правда в очі” виглядає після “Укр. Голосу” так: викинено делегатів укр. червоного хреста з того з’їзду народньої зради; викинено інших людей, “котрі не провинилися в нічім супроти свого народу”. Коли деякі люди не хотіли таки вийти з салі, то закликано поліцію й вона випровадила їх з салі з’їзду народньої зради. Це тому, щоб вони не чули звіту — такі висновки “Укр. Голосу”.

Проте коли керовники дали фінансовий звіт, каже “Укр. Голос”, то один з ЦК тої “ради” п. Стефаник підносить питання, кільки з того (з \$14,022.01) вислано на сироту Івася, а Кремар пояснив, що під висловом сирота Івась розумілося народну роботу, яку робилося^а.

Коли Стефаникові закинено, що він не приходив на засідання, то він відповів, що його не повідомлювано, а коли він зажадав, щоб на з’їзді дали подробиці з видатків на всі місії в Оттаві, то, каже “Укр. Голос” — “Стефаникові відповіли, що не можна всього пояснювати, бо видавалося на таку ціль, що публичне її вияснення було би ножем в серце для цілої справи”.

Нарешті погодилися на тому, що вибрали “контрольну комісію, до якої були обрані: п.п. Дик, Балешта, о. Крайківський, однак ця контрольна комісія має зложити присягу, що фінансових видатків нікому не вияснить”. (“Укр. Голос” з 10 березня 1920 р.)

На тому й закінчилася ця дія доларохапної презви з "сиротою Івасем", та тому кінчаємо про неї й ми. Контрольна комісія запряглася поховати всі кінці в воду й нема більше про що тут писати.

“УКРАЇНСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ” В КАНАДІ

Приступаємо до 3-ої дії доларохапної презви, до так званого “укр. червоного хреста” в Канаді. Над ним ми не будемо довго розводитися, але все ж таки обминути його не можна, бо він зібрав багато грошей.

Коли цілковито провалилася справа з “власною державою”, жовтоблакить на якийсь час розгубилася й не знала що робити. З доларохапною політикою жаль було розставатися, надто ж бо поплатна це була робота. Тому то Укр. Кан. Горож Комітет, як тільки провалився з делегацією в Парижі, то закрутився, як сміття в ополонці, не знаючи, як йому далі збирати долари, на яку ціль.

В “Укр. Голосі” з 27 серпня 1919 року читаємо його заяву, що він вже проголошує збірку на “народний фонд”: “на підмогу діяльності тих народних організацій на Україні, що боряться... за справу української демократії, селянства й робітництва... на вияснення української справи... на поширення просвіти й горожанської свідомости серед українських імігрантів в Канаді” і т. ін.

Проголосивши отаку саламаху, УКГК не заспокоївся й вдався із своєю слабою головою

до доктора В. Сіменовича в Чикаго, а той, як експерт, порадив канадським доларохапникам створити “укр. черв. хрест”, а навіть приобіцяв приїхати й допомогти (приїздив і допомагав).

19 листопада 1919 р. читаємо ми в “Укр. Голосі” вже відозву п. н. “Український Червоний Хрест в Канаді”. В тій відозві широко “вияснюється”, як то в старому краю “десятки тисяч дітей лишилося без батька матері, на жебранім хлібі”, і “лютий ворог зробить з них яничарів”, а тому —

“Укр. Кан. Горожанський Комітет порішив з’організувати “Український Червоний Хрест” на Канаду з централею в Вінніпегу. Роботу цю думаємо робити в злуці з українцями в Злучених Державах, з комітетом, на чолі якого стоїть др. В. Сіменович”. Підписані під відозвою всі керівники УКГК, отже ті самі люди, тільки змінили форму доларохапництва.

Два тижні пізніше, 3 грудня 1919 р., читаємо в “Укр. Голосі” нову відозву майже тих самих людей, в якій вони повідомляють, що вже зорганізували “Український Запомоговий Комітет”, який має “сейчас взятися до роботи в справі несеєння помочи рідному краю”.

Касієром, звичайно залишається той самий, що й в УКГК. Тиждень пізніше, 10 грудня 1919 року читаємо в тому ж “Укр. Голосі” знову відозву “укр. черв. хреста”, щоб всі гроші посилати до того самого касієра. Один касієр і для УКГК, і для “Укр. Запомогового Комітету” і для “укр. черв. хреста”. Що всі ті комітети мали робити? Кликати людей, щоб складали до-

лари й засилали до касієра від трох комітетів.

**

Перескакуємо через період часу від 10 грудня 1919 р. до 12 травня 1920 р. — п'ять місяців, в якому “укр. черв. хрест” завзято провадив кампанію на “рятування сиріт”, що залишилися без родичів і гинуть з голоду, й нарешті 12 травня 1920 р. з редакційної статті “Укр. Голосу” довідуємося:

“Дотепер в Канаді зібрано мабуть около 25,000 дол., або і більше, на поміч рідним в Європі. Однак зібрані гроші мусять чекати “слушного часу”, коли буде можна їх переслати на призначену ціль”.

Затямте, що, “Укр. Голос”, менаджер якого був касієром “укр. черв. хреста”, заявляє, що до 12 травня 1920 року зібрано коло 25,000 доларів, або і більше (чому така непевна мова?), але клопіт, що цих грошей не можна до старого краю посилати. Є чим сиротів рятувати, але ніяк ти до них не дістанешся.

Чекаємо ще два місяці і в “Укр. Голосі” з 28 липня 1920 р. читаємо заяву “укр. черв хреста” за підписом — “За Гол. Ком. Укр. Черв. Хреста в Канаді — Н. В. Бачинський” (нинішній посол манітобського парламенту). В тій заяві “За Гол. Ком. Н. В. Бачинський” пише так:

“Справа з Укр. Черв. Хрестом мається ось як:

Всіх грошей зібрано дотепер около 25,000 доларів. В руках головного комітету є поверх 15,000”.

Два місяці тому було “около 25,000 доларів, а може й більше”, два місяці збирали ще гро-

ші й проте “всіх грошей зібрано дотепер **около 25,000 доларів**”!

Перескакуємо ми ще період в майже повних п'ять місяців, від 28 липня до 15 грудня 1920 року й в “Укр. Голосі” з тої дати читаємо фінансове справоздання нового вже касієра “укр. черв. хреста”, С. Ковбеля. В тому справозданні говориться, що від дня 27 листопада 1919 р. до 15 листопада 1920 року вплинуло на руки касієра “Укр. Черв. Хреста **\$18,526.11.**

Як це так штудерно могло статися, що сам секретар головного комітету “укр. черв. хреста” ще 28 липня 1920 р. писав що, “всіх грошей зібрано дотепер **около 25,000 доларів**”, два місяці ще передтим “Укр. Голос” писав, що “зібрано **около 25,000 дол.**” — а півроку пізніше новий касієр дає повний звіт, приходи й розходи та заявляє, що від 27 листопада 1919 року, тобто від часу заснування “укр. черв. хреста”, до 15 листопада 1920 року всього зібрано **\$18,526.11.**

От яка “бухгалтерія”! Кажуть, що герой петлюрівщини Симон Петлюра був по фаху бухгалтером, тож певно від него ці “народні діячі” навчилися такої бухгалтерії.

Коли касієр Гол. Ком. С. Ковбель опублікував 15 грудня 1920 р. справоздання, що всіх грошей зібрано лише **\$18,526,11**, тобто коло **\$6,500** менше, як було оголошено п'ять місяців тому назад, то “Укр. Роб. Вісти” з 5 січня 1921 року запитали, що то за рахунок, чому то замість збільшитися, фонди так багато зменшилися? “Укр. Роб. Вісти” поставили запитання руба й зажадали в'яснення.

Касієр Голкому “укр. черв. хреста” С. Ковбель це “недорозуміння” “вияснив” у своїй заяві, яку він опублікував в “Укр. Голосі” з 12 січня, а в “Кан. Фармері” з 14 січня 1921 року. Ось що він “вияснив”:

1. “Передовсім що до рахунків, то за них в першій мірі відповідає не секретар, а касієр. І що в таким разі тільки ту цифру можна брати під суд, яку подає той, хто гроші числить.”

2. “Що секретар У.Ч.Х. Н. Бачинський був оголосив в липні м. р., що зібрано около 25 тисяч дол., то в тім він ПОМИЛИВСЯ, що забагато подав, а в тім, що не подав, де їх зібрано. Він казав що зібрано в Канаді, а се не значить, що їх зібрав віншпегський Черв. Хрест”.

“Ясна” відповідь, правда?

Так відповів на запитання “УРВ” С. Ковбель, якого втягнуто до того “укр. черв. хреста” та ще й на касієра Голкому, щоб ним підреперувати дуже підмочену репутацію тої доларохапної перезви. Тому й вияснення вийшло таке неfortunне. Чому не спростував своєї “помилки” сам Бачинський?

І не сам Бачинський, а цілий Гол. Ком. “укр. черв. хреста”, бо ж то в його імени писав і підписував, як секретар Н. Бачинський, ту ніким не вимушену заяву. І два місяці перед тим в редакційній “Укр. Голос” писав — чи не сам Бачинський, який, якщо не помиляємося, був тоді редактором “Укр. Голосу”, те саме. Але чомусь ніхто тої “помилки” не спростовував, ні сам Ковбель, аж поверх півроку, поки “Укр. Роб. Вісти” не прищпилили.

Отже “помилка” тут дуже загадочна. Так

саме, коли писав Бачинський, то писав виразно **“про стан Укр. Черв. Хреста”**, а не про якісь там різні комітети і говорив від Гол. Ком. як його секретар, і вибілювання його писанини Ковблем таке **“біле”**, як пательня.

Та ми думаємо, що ця справа трішки виясниться, коли вглянемо глибше в роботу того Голкому від 3-ої дії жовтоблакитної доларохапної презви.

Гроші Голком мав. Нікуди їх не вислав, бо казав, що не доходять, що непевний, чи дійдуть, як вишле. Отже **“safety first”** — притримувався Голком засади. Але пощо мають гроші лежати? Якщо небезпечно їх висилати не тільки до Львова, але й до Італії, то чому не спекульнути ними тут у Вінніперу?

“ВЕЛИЧАВИЙ ФЕСТИН-МАНІФЕСТАЦІЯ”.

В жовтоблакитній вінніпегській пресі з 25 серпня 1920 р. появилися великі проголошення **“укр. черв. хреста”** такого змісту:

“ІДИМ ВСІ НА “ЕКСЕБІШЕН”. В СУБОТУ, 28-ГО СЕРПНЯ О 2 ГОДИНІ ПОПОЛУДНИ ВІДБУДЕТЬСЯ НА “Exhibition Grounds” СЕЛКІРК АВЕ.

ВЕЛИЧАВИЙ ФЕСТИН МАНІФЕСТАЦІЯ

В МАНІФЕСТАЦІЇ ВІЗЬМЕ УЧАСТЬ БАГАТО ВИЗНАЧНИХ АНГЛІЯСЬКИХ СПОРТОВИХ ТОВАРИСТВ; УКРАЇНСЬКИЙ ХОР В НАРОДНИХ СТРОЯХ ВІДСПІВАЄ КІЛЬКА ГАРНИХ УКРАЇНСЬКИХ І АНГЛІЯСЬКИХ ПІСЕНЬ; ПРИГРАВАТИ БУДЕ БАНДА ВЕТЕРАНІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ”.

В поясненні до того оголошення говорилося, що **“маніфестацію цю устроює комітет Укра-**

їнського Червоного Хреста в Канаді і цілею його є зібрати фонди на закупню медикаментів для хорого і голодного населення Східної Галичини”.

Коли “укрнаррада” хотіла заапелювати “до серця й розуму” українського населення в Канаді за доларами, то покликала на “жертволюбивість” чехів та поляків. Коли комітет “укр. черв. хреста” постановив влаштувати фестиншопку, то казав:

“Ми бачили, як жида робили щось подібного. Ніхто нічого злого, а противно, все добре про що маніфестацію говорив. Жида своєю солідарністю, безвгладу на політичні чи які там інші особисті справи, показали своїм сусідам, що вони є і що з ними треба числитися.

Нас українців в місті Вінніпегу є багато, багато більше, як жидів. І СЕЮ ВЛАСНЕ МАНІФЕСТАЦІЄЮ МИ ПОКАЖЕМО ХТО МИ, ЩО МИ, ЯКІ І КІЛЬКО НАС Є”.

Найбільша жидоїдська братія отак покликала на жидів, влаштовуючи нову шопку, для якої тут вже об'єдналися і греко-православні і греко-католицькі лідери.

“Народ, що не вміє сам обстояти за свої права, не має права жадати цих прав. Народ без солідарности, це турма” — такими застереженнями згори воювали керівники тієї нової політичної шопки за гроші “укр. черв. хреста”. Це був політичний ярмарок: з “визначними англійцями, з англійськими (буржуазними) спортовими товариствами, з “бандою ветеранів великої війни”, ну й з “українським хором в народних строях”.

Не будемо описувати того “фестивалу-маніфестації”. Його описав добре один з того самого табору (Олекса Гримало) в “Кан. Фармері” з 3 і 10 вересня. Це був такий провал із політичного й фінансового боку, що про него потім в самому комітеті “укр. черв. хреста” говорили тільки пошепки, щоб бува стіни не почувли.

Українське населення Вінніпегу, не дивлячись на те, що в “укр. черв. хресті”, як хвалилися його лідери, були зарепрезентовані “всі товариства й інституції” — цілковито зігнорувало той фестиваль. Прийшло, як каже Гримало, дещо англіїців, але не тому, щоб подивитися на “народні строї українського хору”, але щоб подивитися на перегони моторсайклів і автомобілів, що ними “укр. черв. хрест” хотів продемонструвати перед буржуазними англійськими політишесами “національну солідарність українців”. Ось що пише про ці перегони згаданий нами Олекса Гримало в “Кан. Фармері” з 3 вересня 1920 р.:

“На жаль; превеликий жаль, ті перегони закінчилися страшною трагедією, якої, здається, ніхто з присутніх на фестивалі не забуде до смерті. Ото підчас послідних 15 милевих перегонів оден автомобіль, коли був в найбільшій розгоні, вивернувся до гори колесами кілька разів в наслідок чого два окупанти зістали смертельно покалічені. Непритомних відвезено сейчас до шпиталю ДЕ ОДИН (Гавкі) ВЖЕ ПОМЕР і в четвер зістав похований, а другий (Логан) ще живе, але чи виїде то ще питання... Несчасний (Гавкі) числив 36 літ, і його смерть оплакує його жінка-вдова”.

Це тільки один епізод — “морального”, так би сказати здобутку, чи політичного — кляси-

фікуйте, як хочете.

Не забуваймо ще успіху “матеріального”. Проголошуючи ж цю “фестин-маніфестацію” “укр. черв. хрест” казав, що — “цілею його є зібрати фонди на закупню медикаментів для хорого і голодного населення Східної Галичини”.

Тимчасом в англійській вінніпегській буржуазній газеті “Free Press” з 3 вересня читаємо заяву з уст головного керівника того “фестину-маніфестації” такого змісту:

“Paul J. Borecki, who had charge of the sporting program, stated that the enterprise of the Ukrainian Red Cross Society had been a financial failure. The gate receipts did not exceed \$1,200 and the expenses were \$3,000”.

В перекладі це буде так:

“Павло І. Барицький, який керував спортивною програмою, заявив, що підприємство Українського Червоного Хреста потерпіло фінансову невдачу. Продаж тикетів при вступі не перевищила 1,200 доларів, а розходів було 3,000 доларів.

О. Гримало в “Кан. Фармері” з 10 вересня каже, що зі вступу, який був одиноким джерелом прибутку, “було трошки більше, 1,100 доларів”. (Вступ був по одному доларові.)

Коли взяти на увагу, що на тому “фестині” була частина англійської публики, яка прийшла подивитися на перегони (й “не забуде їх до смерти”), то побачимо, як численне українське населення міста Вінніпегу збойкотувало цю нову жовтоблакитну шопку, до якої доларохалпники доклали поверх \$1,800, сколектова-

них в Канаді з робітників і фермерів для вдів і сиріт в старому краю.

Та це стільки доложено лише за саму невдачу тої шопки. А потім був ще клопіт з убитим чоловіком, що його треба було якось поладити.

Проте керівники тої цілої шопки й “укр. черв. хреста” всю вину за невдачу звалили за українське населення міста Вінніпегу. Секретар “укр. черв. хреста” Н. В. Бачинський писав, що “маніфестація не вдалася тому, що наша публіка не взяла собі до серця справи як стій”... щ., “правда, наші люди жертволюбиві, але не вінніпегські”, що “замість йти через ворота за тикетами, вони перелазили через паркан” і т. д. Одним словом всю вину звалено на “публіку”.

Що ж до Олекси Гримала, дописувача, а може й самого редактора “Кан. Фармера”, то Н. В. Бачинський, секр. “укр. черв. хреста”, назвавши його у двох “спростуваннях” (гляди “Укр. Голос” і “Кан. Українець” з 8 і 15 вересня 1920 року) з півтори копії раз брехуном та іншими епітетами, закінчив погрозою, щоб той перестав писати та викривати —

“Бо коли ви сього не зробите до двох неділь, то так скоро, як лише довідаюся, що за худоба криєся за імя Гримало, розправлюся з ним так, як він собі заслужив”. (“Укр. Голос” і “К. Укр.” з 15 вересня 1920 р.)

Коли пригадаємо, як оголошуючи цього “фестина-маніфестацію” “укр. черв. хрест” писав, що “сею власне маніфестацією ми покажемо хто ми, що ми, які і кілька нас є”, то треба признати, що справді тим “фестином” жовто-

блакитні лідери показали хто вони, що вони, які і кілька їх є.

“Кан. Фармер”, редактора якого чомусь відсунули від цього нового доларохапного комітету, почав “шукати справедливости”, тобто домогатися від “укр. черв. хреста” повного фінансового звіту з того “фестину” та зі всіх зібраних грошей. Редактор “Кан. Фармера” попередньо був членом ексекютиви Укр. Кан. Горож. Комітету, тому він певно дещо знав, як відбуваються видатки цих комітетів. Відповідаючи на заяву “укр. черв. хреста” в “Укр. Голосі” з 29 вересня 1920 р., що Гол. Ком. У.Ч.Х. нічого із зібраних грошей на фестин не дав, “Кан. Фармер” в редакційній з 15 жовтня 1920 р. пише, що коли УЧХ

“з грошей зібраних на поміч старому краю не видав ані цента на покриття коштів маніфестації” — то — “той самий комітет збирав гроші на поміч старому краю і на Укр. Черв. Хрест. Отже з одного фонду не міг дати, а з другого дав... Лише на самі оголошення (фестину) в англійській пресі видано, здогадуємося, 700 до 750 доларів”.

Редактор “Кан. Фармера” каже, що він не для себе, але для людей домагається звіту, а про себе каже, що “він може й знає”, якими грішми заплачено той “фестин”, і я, каже міг би сказати про це людям, але аранжери назвуть тоді мене брехуном, тому треба, щоб сам “укр. черв. хрест” дав повний фінансовий звіт за той “фестин”. “Будьмо отже справедливі панове... І люди будуть мати нас за люди” — благав “Кан. Фармер”.

Та ніколи ніхто не обізвався на ті мольби,

й сам “Кан. Фармер” ще подрягав з пару тижнів, та замовк про цю справу на віки — і не тільки замовк, але прилучився до тих людей для дальшого збирання доларів.

В тих самих числах — “Кан. Українець” з 15 вересня 1920 р. — писав, нарікаючи, що люди збойкотували “фестин”, що “у Вінніпегу є люде, що навіть на таку справу, як поміч старо-краєвим нуждарам не дадуть долара за вступ на фестин, а перелазять через або попід пліт”.

Чому? — бо “тут (у Вінніпегу) загал згангренований і здеморалізований”.

СКІЛЬКИ ГРОШЕЙ ЗІБРАВ УЧХ І ЩО ВІН З НИМИ ЗРОБИВ?

Ми не будемо переходити день за днем і не будемо спинятися на подробицях того, що робив “укр. черв. хрест”, як він гроші збирав, кому їх вислав. Збирав він гроші всіма засобами, різними покликами й до “людського милосерддя” й до патріотизму, вживаючи усіх до того часу випробованих метод. Вислав він збирані гроші, як це він проголошував в місцевій жовтоблакитній пресі, до Львова на адресу Стефана Федака, директора “Дністра”, до Праги петлюрівцеві Смаль-Стоцькому і до Відня також петлюрівцеві проф. Дністряньському.

26 лютого 1921 року в залі Укр. Народ. Дому у Вінніпегу відбулися річні збори “укр. черв. хреста” й 16 березня 1921 року вмішений був в “Укр. Голосі” й інших жовтоблакитних газетах фінансовий звіт за рік.

З того звіту довідуємося, що від дня заснування “укр. червоного хреста” зібрано було

\$32,343.13. З тої суми вислано Ст. Федакові до Львова та взагалі до Галичини \$23,900. До Праги та Чехословаччини взагалі — \$4,413.50. До Відня \$1,000. Значить, всіх грошей вислано \$29,313.50. Загально розходи в Канаді \$2,779.12, а в касі того дня залишалось \$230.51.

В покликах лідери “укр. черв. хреста” казали, що гроші — \$2,000 вони висилають “для укр. вдів і сиріт” (це до Федака у Львові), для голодного українського населення — \$12,900 (це також до Федака у Львові), для потерпілих українських селян — \$4,000 (до Федака), для населення Східної Галичини і Покуття — \$3,000 (також до Федака й частину до Шеке-рик-Донникова.)

Степан Федак — це був дистрибуційний пункт на цілу Галичину з Покуттям і т. д.

В Празі таким дистрибуційним пунктом був петлюрівець Смаль-Стоцький, а у Відні петлюрівець Дністрянський.

Гроші в Канаді збирала ця “добродійна” організація від українських робітників і фермерів для українських вдів і сиріт, для зруйнованих українських селян, і для голодного українського населення. Так бодай казали ці пани й підпанки та їхні причипихвости у своїх покликах. Але не висилали вони цих грошей на руки тих потерпілих, зруйнованих та голодних. Вони висилали ті гроші на руки тих, які нічого спільного з тим голодом та руїною не мали, вони висилали ці гроші на руки визискувачів, контрреволюціонерів, ворогів робітників і селян.

Кожний свідомий український робітник і селянин знає хто є ті пани, на руки яких ви-

силав гроші “укр. черв. хрест” з Канади. Щоб не бути голословним, ми візьмемо для прикладу Степана Федака, на руки якого найбільше вислано грошей, або через руки якого велася майже вся “дистрибуція” на Галичину.

Коли в “Укр. Голосі” з 29 грудня 1920 р. було проголошено, що “укр. черв. хрест” вислав Федакові \$12,900 (а передтим вислав \$2,000), то соціал-демократичний орган “Вперед”, який виходив тоді щоденником у Львові й співпрацював з українською буржуазією, приніс 16 листопада 1920 року вістку, як Федак, як директор асекураційного товариства “Дністер”, по-викидав з роботи українських робітників і робітниць.

“Вперед” з 16 листопада 1920 р. писав, що Ст. Федак викинув 13 листопада з роботи в “Дністрі” 7 жінок-робітниць, з котрих 2 працювали там по 10 літ, одна 7 літ, дві по 5 літ і дві по 3 роки. І викинув їх не тому, щоб зменшити видатки “Дністра” —

“бо управа приняла на місце віддалених старих нові “свіжі” сили з майже такою самою платнею. А між віддаленими є одна КРУГЛА СИРОТА БЕЗ РОДИЧІВ І ОПІКИ, яку патріотична інституція викинула під зиму на вулицю” (“Вперед”, 16 листопада 1920).

Хто може запевнити тих, що жертвували гроші для вдів і сиріт, що такі вовки, як Федак, які викидають сиротів з роботи, надінуть на себе овечу шкіру й роздаватимуть сиротам та вдовам чи голодуючому населенню сколектовані для них в Канаді гроші?

У Львові існувала тоді професійна спілка

українських службовців, яка видавала свою газету “Службовик”. Цю газету, редагував якраз один із службовців “Дністра”. Газета, розуміється, впімнулася за викиненими від праці з “Дністра” робітницями. Коли довідався про це Федак, то за своїм підписом написав до того робітника “Дністра”, редактора “Службовика”, листа такого змісту:

“Наголовок часописи “Службовик” звучить, що це фаховий і становий орган українських приватних урядників. З трох чисел “Службовика”, які досі вийшли, переконаємося, що це виключно станова часопись. Супроти сего, що Ви ведете редакцію сеї часописи, **ВЗИВАЄМО ВАС, ЩОБ ВИ ПРИМІНИЛИСЯ ДО ПОСТАНОВ § 16. службових правил.**

Пежанський і д-р. Федак”.

Навівши того листа, “Вперед” з 27 листопада від себе тільки дав таку замітку: “Чи потреба тут ще якихнебудь коментарів?”

Так, на нашу думку — потреба коментарів. Газета “Службовик” була органом не тільки українських службовців “Дністра”, але українських службовців взагалі. І хто мав впімнутися за викинених Федаком робітниць, коли не їхній орган. І як тільки вона впімнулася, то Федак загрозив її редакторові 16-им параграфом, тобто викиненням з роботи. І то не тільки за те, що газета впімнулася за викиненими з роботи робітницями, але й Федак подиктував тут редакторові, який повинен бути напрямок газети взагалі, бо коли він його не змінить, то... закушає 16-го параграфу (щось на взірць канадської 98-ої секції). Визискувач диктує робітникам, що їхня газета не сміє впоминатися за

робітниками й що вона має писати взагалі.

Такому паразитові “укр. черв. хрест” в Канаді вислав гроші для “допомоги голодуючому населенню”, для “зруйнованих селян”, для “вдів і сиріт”.

Брехня! Гроші ці висилалися на контрреволюцію, висилалися провідникам жовтоблакитно-буржуазних партій до Львова, Праги, Відня. Це був ще гірший глум над українськими жертводавцями в Канаді, як збірка на делегацію до Парижу, бо там виразно говорилося, що гроші збирається на політичну роботу, а тут політику прикрито було “добродійністю” та “миłosердям”.

Чому ніколи ніде не було оголошено, які саме сироти та вдови ці гроші отримали? Чому ніколи ніде не було оголошено, які саме “потерпівші українські селяни” отримали цих чотири тисячі доларів, про які каже “укр. черв. хрест”, що їм вислав? Хоч би назву сіл подали, коли вже не селян. Нарешті \$12,900 (майже тринадцять тисяч доларів — велика сума), каже “укр. черв. хрест”, виславо “для українського голодуючого населення” в Галичині. Хто ці гроші там дістав? В яких селах чи містах їх роздавано? В якій формі ту допомогу давано?

Це є льогічні запитання. Зараз в Канаді є десятки тисяч української повоєнної іміграції, яка в 1920 і 1921 році була в Галичині — то нехай хтось скаже, нехай напише нам, чи роздавано там по селах або містах зруйнованим селянам та голодуючому населенню допомогу з Канади, чи ні? Близько 24,000 доларів висла-

но в самому 1920 році тієї допомоги — хто її дістав?

Зрештою тоді вже починали приїжджати з Галичини до Канади нові імігранти і довідавшись, що тут таку велику суму зібрано й вислано до Львова “для українського голодуючого населення”, здивувалися, бо в Галичині ніхто про цю допомогу нічого не чув. Люди почали тут про це говорити. Це спонукало скарбника “укр. черв. хреста” С. Ковбля до вміщення в “Укр. Голосі” 19 січня 1921 року (та в інших жовтоблакитних часописах) заяви “до всіх тих, котрі кажуть і пишуть, що з жертв Укр. Черв. Хреста їх родина ще нічого не дістала”.

С. Ковбель пнеться у тій заяві когось переконати, що таке говорить лише тому, “щоби знівечити всі поклики” і перешкодити збиранню грошей. Коли б він на тому в заяві й обмежився, то може дехто йняв би віри, але ж бо він далі в ній почав доказувати:

1. **“Найперше — той, хто приїхав сюди, мабуть скорше виїхав з дому, ніж наша поміч туди зайшла, отже проста річ, що не міг нічого дістати, ані чути, що хтось дістав”.**

2. Годі думати, щоб з мізерних сімнацять тисяч всіх обділити; коли б навіть вислати 40 тисяч, то припаде тільки по одному центові на душу.

3. Там всі сироти й каліки допомоги не потребують, бо... “я знаю і таких людей таки в моїм селі, що маєтків подороблялись” — каже Ковбель.

4. Не треба бути самолюбамі і не нарікати,

що наша рідня не дістала тої допомоги, яку ми тут складали.

5. “Чого тут отже кричати?”

6. “За свої гроші ми відповідаємо і знаємо, що пішли вони в певні руки”.

7. “Ми те все зберемо і зложимо в одно велике зеркало, де кожний побачить себе і свого знакомого”.

Такого плутаного самозаперечення наплів касієр “укр. черв. хреста” в тій заяві “нерозумним і безсовісним людям”.

Ці “докази” самі насувають запитання:

Коли вислані до Галичини тисячі доларів розминулися з тими людьми, які тоді приїжджали до Канади, то на тому треба було обмежитися в заяві.

Коли ж далі доказується, що “з мізерних сімнацять тисяч” годі всіх обділити, то тим вже доказується, що гроші в дорозі не розминулися і про них бодай би із старокраєвої преси повинен би був хтось довідатися.

Четверта точка просто каже людям, що коли нічого не дістали й не дістанете, то не нарікайте, бо це самолюбство.

П'яте й шесте — це батогом по воді. Ніхто не сумнівається, що ці гроші не пішли “в певні руки”, але питання в чиї руки? Федакові чи Смаль-Стоцького “руки певні”, а хіба руки робітників і селян, для яких ці гроші збиралися, — “непевні”? Що ж до зеркала — то хоч воно “велике” але малпяче, у нього заглядає “добродійність”, а виглядає контрреволюційна пика.

Ще одно запитання:

Якщо на початку 1921 року ті люди, які

їхали з Галичини до Канади, могли розминутися з грішми в дорозі, а тому не тільки ніякої допомоги не дістали, але й нічого про неї не чули, то від того часу десятки тисяч приїхало до Канади українських робітників і селян і нехай скажуть вони, чи роздавано в 1920 і 21 роках допомогу з Канади українському голодуючому населенню в Галичині?

СКІЛЬКИ Ж ТО ВСІХ ГРОШЕЙ ЗІБРАВ УКР. ЧЕРВ. ХРЕСТ В КАНАДІ?

Не будемо переходити всіх рахунків “укр. черв. хреста” кожного року зокрема, але із звіту третіх річних зборів бачимо, що всіх грошей від початку існування (від 23 березня 1920 р.) до 15 березня 1923 року зібрано \$55,627.42.

Чомусь у тих річних звітах говориться не однаково про саме заснування “укр. черв. хреста”. Так у звітах загальних зборів — гляди “Укр. Голос” з 15 грудня 1920 р. говориться, що “укр. черв. хрест” засновано 27 листопада 1919 року і від того часу подається звіт; потім в “Укр. Голосі” з 16 березня 1921 року подається звіт із других зборів, де також говориться, що “укр. черв. хрест” засновано 27 листопада 1919 року за ініціативою д-ра В. Сіменовича... а розширено і доповнено місяця грудня 1919 р.; потім у звіті із зборів “укр. черв. хреста” з 28 лютого 1922 р. (“Укр. Голос” 8 березня 1922 р.) говориться вже, що “укр. черв. хрест” засновано 23 березня 1920 року, те саме говориться й у звіті загальних річних зборів 29 березня 1932 р.

Значить: на перших двох зборах говориться що “укр. черв. хрест” засновано 27 листопада

1919 р., а на других двох зборах говориться, що його засновано 23 березня 1920 р. Для чого зайшли такі зміни — не пояснено, але ми бачимо із звіту “укр. черв. хреста” в “Укр. Голосі” з 15 березня 1920 р., що від першого до другого заснування тобто від 27 листопада 1919 р. до кінця березня 1920 року “укр. черв. хрест” зібрав поверх \$16,500.

У своєму звіті (“Укр. Голос” з 2 травня 1923 року) “укр. черв. хрест” подає, що він вислав гроші так:

До Галичини	\$36,850.23
До Буковини	1,375.00
До Австрії	2,210.00
До Риму	350.00
До Берліну	100.00
	<hr/>
Разом	\$49,506.78

Розуміється, коли ви вище наведені цифри підрахуєте, то побачите, що загальна сума не буде \$49,506.78, але \$40,855.23. Коли візьмемо на увагу, що ще до 1923 року “укр. черв. хрест” вислав до Чехословаччини, як він каже \$8,101.55, то в цьому рахунку мабуть буде пропущена сума \$8,621.55, що її “укр. черв. хрест” вислав до Чехословаччини.

Буковину чомусь “укр. черв. хрест” найгірше скривдив, бо коли Чехія дістала поверх вісім і пів тисяч доларів, Австрія \$2,210, то Буковина дістала заледво \$1,375.

Зате на долю Галичини припало \$36,850.23. Коли ж взяти на увагу, що на цьому збірці ще не кінець, то Галичина повинна була дістати

\$40,000, тобто ту суму, після якої, як це писав касієр С. Ковбель, припало б по одному центові на душу й тільки ж аж тоді люди були б довідалися про допомогу з Канади. А так то ці гроші, попавши “в певні руки”, не дали про себе чути широкому голодуючому українському населенню Галичини. Закінчилося хіба тим, що “Укр. Голос” вмістив був кілька листів від парохів заохоронків з подякою.

На цьому про “укр. черв. хрест” закінчуємо й ми, бо наспіває велика політична доларохапна перезва — Боєра-Цегельського з одним мільйоном доларів.

“ПЕРША НАРОДНА ПОЗИЧКА СВОБОДИ”

Найбільшим же глуфом над українськими робітниками й фермерами в Канаді була спроба жовтоблакитних доларохапників здерти з українського населення Канади один мільйон доларів у формі позички для уряду Петрушевича — “позичка”, якої сам той “уряд” Петрушевича ніколи не затверджував.

Побачили пани й підпанки, що людей ще можна а можна дурити, порадилися між собою й рішили вступити таку доларохапну презву, від якої й “жертволюбивим чехам” було б встидно. Рішили явно серед білого дня видурити в людей один мільйон доларів.

Цю затію придумав якийсь монтреальський жидівський спекулянт Ф. А. Боєр. Певно ж, наші жовтоблакитники на такий сміливий крок самі не пустилися б.

До Сполучених Держав приїхав в літі 1921 року “амбасадор” уряду Е. Петрушевича — др. Лонгін Цегельський. Ф. А. Боєр порозумівся з д-ром Льоньом Цегельським, потім обидва ці спекулянти підбрали собі спритних агентів, склали хитрого пляна, постановили втягнути в цю аферу всю жовтоблакитну пресу та лідерів жовтоблакитних організацій в Канаді й прого-

лосили, “позичку свободи” на один мільйон доларів.

Вже перед тим жовтоблакитники не раз враховували, що коли в Канаді є між 300 а 400 тисяч українського населення, то коли б кожний дав тільки по одному доларові — то була б це величезна сума. Але що ніяк не можна було всіх переконати, щоб давали гроші у формі жертв, то от пани постановили “переконати” людей, щоб давали гроші у формі позички. Вони ж навіть добрий процент людям обіцяли за цю позичку. А що самі вони знали, що обов'язково, як тільки піchnуть напливати долари, вони між собою пересваряться, то взяли собі за провідника і за фактичного продавця цих бондів спекулянта Ф. А. Боера. Його зробили цілим диктатором тої презви.

Сам доктор Льоньо Цегельський приїхав до Монреалу й там разом з Боєром, як “представник Західно-Української (Галицької) Народної Республіки” склав від імени уряду Євгена Петрушевича величезного маніфеста, якого надрукувала вся жовтоблакитна преса в Канаді на першій стороні (“Кан. Українець” з 3 серпня 1921 р. вмістив його на цілу першу сторону), оповіщаючи “всіх уроженців Галичини і північної Буковини”, що уряд Петрушевича, його представник др. Цегельський, а Боєр, як представник Цегельського і “голова позичкового синдикату” постановили ошчасливити цих “уроженців Галичини й північної Буковини” позичкою на один мільйон доларів.

“Хто є московський чи польський запроданець-наймит, той буде від позички відмовляти других і тим pomoже катови накладати руку на свого брата.

Певно, таких нещирих людей серед нас не знайдеться. Певно, що голосу московських і польських наймитів ніхто слухати не буде”.

(“Кан. Укр.”, 3 серпня 1921)

Так піялося на адресу робітничих організацій і їхньої преси, які вдарили на тревогу перед цим новим наступом доларохапників на нужденні заробітки українських робітників і фермерів.

Хоч самий “маніфест” Цегельського-Боера появився в жовтоблакитній пресі 3 серпня, то проте підготовка “публичної опінії” до тої “позички” почалася в пресі вчасніше, а це якраз свідчить, що в справі тої нової доларохапної презви провадилися позакулісові переговори між лідерами жовтоблакиті та добивалося угоди між жовтоблакитним проводом а Боером.

Наприклад, “Укр. Голос” підготовку почав редакційною 13 липня, 1921 р., 20 днів перед проголошенням “маніфесту”. Агітуючи за потребою такої позички, “Укр. Голос” договорився до того, що признав, що всі зібрані до того часу з трудящих гроші кинено в безодню.

“Як тепер є, то ми кидаємо свої гроші в безодню, якої ніколи не зможемо заповнити” — писав він про всі ті десятки тисяч доларів, що їх до того часу зібрано. Але щоб таки заповнити ту безодню, рішили жовтоблакитники за одним махом зібрати один мільйон доларів.

В редакційній з 10 серпня 1921 р., “Укр. Голос”, вияснюючи “на що є галицька позичка

свободи”, повідомив, що “зі своєї сторони канадське правительство дозволило на збирання сеї позички в Канаді”, тобто, консервативна партія дала свою згоду, розуміється, ціною українських голосів в часі парламентарних виборів, що зближалися.

Проголошуючи в Канаді “позичку” на один мільйон доларів, Цегельський обмежився в Сполучених Державах тільки 100 тисячами доларів “позички”. І коли “Укр. Роб. Вісти” запитали, чому така “нерівність”, чому в країні свого осідку, в країні, де українська іміграція у двоє а може й втроє численніша, як в Канаді, Цегельський проголосив позичку тільки на 100 тисяч доларів, то “Укр. Голос” в згаданій вже нами редакційній з 10 серпня 1921 р. пояснив, що, проголошуючи в Канаді “позичку” в один мільйон доларів, а не в 100 тисяч, — “галицьке правительство зробило їм (українцям в Канаді) велику честь”, бо воно “не дивилося на величину канадійської іміграції, а на її серце і розум”, бо канадські українці маючи “чутливе серце”, “не дадуться збити на бездоріжжя хвилими невдачами” — “тому галицьке правительство виріжило нас, емігрантів в Канаді, понад всіх других українських емігрантів і дало нам признание, якого другі еміграції не дістали”.

От які то ми були в Канаді щасливі!

Нападаючи на робітничі організації, на ТУРФДім, на “Укр. Роб. Вісти”, як на “московських запродавців”, лідери жовтоблакиті проте попробували підсолодитися до Українського Робітничого Дому у Вінніпегу й за власноручними підписами “найвидатнішої” тринадцятки

(нешасливе число!) надіслали до Укр. Роб. Дому у Вінніпегу листа такого змісту (подаємо) повністю дослівно):

ВІННІПЕГ, МАН., 6 СЕРПНЯ, 1921.
ДО ХВАЛЬНОГО ВІДДІЛУ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИ-
ЧОГО ДОМУ В ВІННІПЕГУ.

ЗЕМЛЯКИ!

Як Вам відомо, наша спільна Вітчизна, Галичина, находитися вже від двох літ в тяжкій польській ярмі. Спроба наших братів вибороти собі свободу і незалежність, які одиноко дають спроможу здобути добробут для населення краю, не увінчалися успіхом. Поляки, відвічні вороги і гнобителі українського народу, хочачи і даліше вдержати своє панування над Галичиною, татарською навалою звалилися на наш рідний край і в крові втопили змагання галицького населення. Наші брати вже від двох літ караються по польським тюрмам і таборам, гинуть від голоду і пошестей, терплять від реквізицій і явних рабунків, скитаються вигнанцями поза границями рідного краю, а на тій землиці, що її наші батьки, діди й прадіди віками зрошували своєю кров'ю і потом, польські наїзтники насаджують спроваджених з глибокої Польщі Мазурів. Українське населення Галичини, свідоме того, що під польським урядуванням жде його загибель, добуває послідних зусиль, щоби скинути з себе ненависне ярмо і кладе надію на поміч української еміграції.

При розпаді австрійської монархії всі народи, які входили в склад тої держави, утворили свої правительства. Таксамо населення Галичини й північної Буковини утворило своє правительство, на яке згодилися всі партії краю. І се правительство, хоч виперте наїзником за границю, має досі за собою населення краю а перед світом е воно одиноким правним і фактичним представництвом Галичини й північної Буковини. Наколи б се правительство перестало існувати, не буде кому перед світом в імені Галичини виступати і Галичина остане при Польщі без застережень.

Так старий край як і галицьке правительство дивляться тепер на українську еміграцію в Канаді та Злучених Державах з надією, що ми сповитимо свій обов'язок супроти рідного краю в той сам спосіб, як се зробили еміграції других поневолених народів. На нас лежить обов'язок не завести наших рідних в їх надіях!

Галицьке правительство якраз тепер розписало позичку, яка має послужити для провадження дальшої праці і боротьби за свободу та незалежність Галичини. Відвічальність за успіх отсеї позички спадає на всі українські часописи, організації, партії і групи на еміграції в Канаді. На нас дивиться рідний край, дивляться і другі народи. Успіх отсеї Позички Свободи буде доказом, що доля наших братів, загибаючих в польській неволі, не в нам байдужна та що ми не позволимо робити їм кривди. Рівночасно буде се доказом, що український народ, як народ, що вмів постояти за свої права, є зрілий сам вирішати свою долю.

(Під цим листом були підписані власноручно редактори "Укр. Голосу", "Кан. Українця", "Кан. Фармера", "Ранка", адвокати, доктори, егомосії — разом тринацять осіб.)

В тому маніфесті Цегельський і Боєр запевняли, що Ліга Націй на засіданні 23 лютого 1921 року "заявила одноголосно, що Галичина не належить до Польщі", що як тільки скінчатся в Лідзі Націй справи Шлеску й Вільни, то прийде справа Галичини й тоді за Польщею залишиться тільки дим і нитка, так вона втікатиме з Галичини на розказ Ліги Націй, а це тимбільше, що за Петрушевичом стоїть посол міста Львова Ернест Брайтер і т. д.

Після довжезного маніфесту йшло формальне оповіщення у всіх жовтоблакитних газетах Вінніпегу ("Укр. Голос", "Кан. Українець", "Кан. Фармер" і "Ранок") тої "позички народної свободи". Ми нище наводимо уривки з того оповіщення:

“На основі декрету з 21-червня 1921 року, виданого Президентом Республіки Д-ром Євгеном Петрушевичом,
РОЗПИСУЄТЬСЯ ОТСИМ

ПЕРШУ НАРОДНУ ПОЗИЧКУ

До розпродажу в Домінії Канади серед тутешніх Уроженців Галичини та північної Буковини а то в висоті
1,000,000 ДОЛАРИВ.

Бонди цієї ПОЗИЧКИ НАРОДНОЇ СВОБОДИ будуть звучати на 25, 50, 100 або 500 доларів канадської валюти та мають бути викуплені назад Західно-Українською (Галицькою) Республікою до десяти літ їх видачі, за готівку в канадській валюті. Цему, хто купив ці довжні листи (Бонди) будуть вони приносити 8 процент річно.

Бонди ці будуть носити підписи Президента Д-ра Євгена Петрушевича та представника Західно-Української (Галицької) Республіки на Америку, Д-ра Лонгіна Цегельського, як також витискану печать дипломатичного представництва Галичини у Вашингтоні. Забезпечені ці БОНДИ всім майном Західно-Української (Галицької) Республіки та її майном у землі, будинках, залізницях, лісах, сільнях і її будучими доходами з монополів, податків і граничного мита.

Далі говориться, що уряд Петрушевича до цього часу господарив так ощадно, що не затягнув довгів, отож боятися нема чого, а тому:

“ЗЕМЛЯКИ! Уроженці Галичини і Північної Буковини! — Горожани Західно-Української (Галицької) Республіки!

Як представник Правительства Української Національної Ради Західно-Української (Галицької) Республіки на цім континенті, вживаю Вас оцим СПОВНИТИ ВАШ НАРОДНИЙ І ГОРОЖАНСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК ТА КУПУВАТИ БОНДИ ЦЕЙ ПОЗИЧКИ СВОБОДИ!

ВАШІ РІДНІ В СТАРЦІ КРАЮ ПРИНЕСЛИ В ЖЕРТВУ РІДНОМУ КРАЄВИ ВСЕ: МАЙНО, ЗДОРОВЛЯ, РОДИНУ, КРОВ І ЖИТТЯ! ВИ ДАЙТЕ ЛИШЕ ПОЗИЧКУ В ГРОШИ РІДНОМУ КРАЄВИ.

Думаю, що не треба мені покликуватися на приміри чехів і словаків, аґришів, литовців, лотишів, жидів та поляків...

Потім апелюється до всіх, у кого “бе ще українське серце”, апелюється від рідних сел “Верховини, Покуття, Підгіря, Поділя, Надсяня і з над Буга”, щоб підписували й купували “позичку свободи”, а після тих усіх переконувань та благань йде інформація:

“Для інформації подаю до відома загалу, що головним агентом для розпродажі бондів цієї Позички Свободи я установив синдикат, на чолі котрого стоїть Ф. А. Бойер у Монреалі, 604 Друммонд Білдинг”.

Далі оповідається, що самих бондів ще немає, щоб виробити їх візьме довгий час, а тому за підписом Цегельського будуть видаватися сертифікати.

“Хто купує сертифікат, має заплатити повну вартість закуплених бондів, а то пересилаючи ціну закуплених бондів чеком, долученим з боку до сертифікату, до Сон-Трост Компанії 32 Ст. Джеймс Стріт, Монреал, Квебек.

Ся Компанія є іменована Тростісом Правительства Західно-Української (Галицької) Республіки для цієї Позички Свободи, то є, має переховувати бонди, має приймаєти і переховувати гроші, вплачені за сертифікати, та має по одержанню цих грошей вислати власникові сертифікату належні йому бонди як лише сі будуть готовими.

Монреаль, в провінції Квебек у Канаді

19 липня 1921.

Д-Р ЛОНГІН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ
Представник Західно-Української
(Галицької) Народної Республіки.

Вся дипломатична машина була хитро, хоч як видно, на швидку руку, спрепарована й пущена в рух.

У всіх жовтоблакитних газетах вміщено було “високо-патріотичні” редакційні статті, агенти розсипалися по Канаді, всі лідери всіх жовтоблакитних таборів знову об’єдналися, підписалися під спеціальними маніфестами, що вони їх розсилали всім організаціям. Пробували навіть робітничі організації втягнути до цієї доларохапної авантури, або в крайньому разі неутралізувати їх. Почалися на широку ногу бенкети в першокласних готелях у Вінніпегу місцевих жовтоблакитних провідників з агентами Боєра, які прибули з Монреалу до Вінніпегу, бо, коли Монреал зроблено адміністраційним центром цієї доларохапної авантури, то Вінніпег зроблено центром “духовим”, “патріотичним”, що мав підогрівати “запал народу” до купування цих “бондів”, чи сертифікатів.

“ПОКАЖІМО, ЩО МИ БРАТТЯ” — під таким наголовком вмістив “Кан. Українець” з 3 серпня “високо-патріотичну” редакційну.

“На нашій рідній землі ще не стихли розпучливі зойки... не раз брутальна стопа наїздка тратувала нашу рідну землю... лишилися попалені домівства, поорані гранатами поля, сотки тисяч бездомних, калік, а сиріт круглих як зізд на небі” — і далі в такому тоні.

Брехалося в тій статті, що “Галичини не признано полякам”, тобто, що аліанти признали Галичину самостійною, але треба урядові Петрушевича грошей, щоб якось ту самостійність оформити. “І серце українського народу кровавиться на саму згадку: Що буде з нами? Ось-ось і беріг, а не стає сил...”

Складіть на руки Ф. А. Боєра один мільйон доларів і вже ми на березі. А на закінчення погроза й пятнування тих, хто не стане під дола-рохапний прапор Боєра.

Хто в нас в міністрах не бував, —
 Осли, телята, поросята,
 І жовтодзюбі горобята.
 Тепер же инший час настав:
 Тепер призначують на жах
 І на загибель всього люду
 Іскаріотського Іуду,,
 Що ввів дурних дітей в облуду
 І обезславив по світах.

Так писав про петлюрівських міністрів у своїй “Емігранській Перезві” В. Валентин з віденської доби. Коли можна було “більшим дипломатам” з республіки на колесах призначувати таких міністрів, що “ввели дурних дітей в облуду й обезславили по світах”, то чому канадським жовтоблакитникам не поспробувати було щастя та Ф. А. Боєром не ввести в облуду української іміграції в Канаді? Коли нема відповідного авторитету між собою, то треба його знайти деінде і своїми власноручними підписами ствердити, що він неабищо, а таки

справжній авторитет, борець за “самостійну”, “незалежну” і т. д.

“Кан. Фармер”, після навернення його редактора назад до “об'єднаного фронту”, в кількох числах вмістив навіть фотографію Боєра, а під нею дав такий підпис:

“Запам'ятайте собі ім'я того чоловіка, який не будучи з уродження українцем, працював без впину два довгі роки за визвіл та самостійність української держави, який зносив і зносить чи мало труднощі та фізичного напруження їздячи до Європи кількома наворотами в сій справі... Запам'ятайте, щоб дітям та внукам розказати, що і ми мали чужинців, які по братерськи постояли за нашу свободу”.

Ані згадки — коли, куди й чого їздив Боєр, де він тих “без впину працював два роки за визвіл та самостійність української держави” “Кан. Фармер”, щоб ввести людей в облуду, навіть старався переконати, що Боєр — скачмен. До кого їздив Боєр до Європи? До Петрушевича, щоб дістати від него монополію на тютюн та нафту в Галичині?

Та ми зараз в подробиці тої скандальної облуди входити не будемо, а це тимбільше, що вона цілком провалилася. Погуляли собі Боєрові хлопці здорово в першокласних готелях у Вінніпегу й закінчили тим, що одного з них аж арештувала була поліція, бо щось там накоїв в готелі в Давфін, Ман.

Збанкрутувала ця афера не тому, що Боєрові хлопці гуляли, а тому, що “Укр. Роб. Вісти” й всі робітничо-фермерські організації наробили великого крику, розголосу, перестороги. “Укр. Роб. Вісти” впершу чергу здемаску-

вали Боєрових “консулів”, які, по його вказівкам, гастролювали, як “консулі Західньо-Української Народньої Республіки”, викрили їхнє спекулянтське походження, як також і самого Боєра, якого “народні” (жовтоблакитні) діячі робили великим борцем за волю України.

Робітники всюди в Канаді розбивали віча цих облудників. У Вінніпегу, наприклад, всі жовтоблакитні лідери скликали в цій справі масове віче 7 серпня 1921 р. в Квінс салі, саме в той час, коли в Укр. Роб. Домі відбувалося віче проти тієї “позички”. Вони думали, що в цей спосіб їм вдасться уникнути небажаних людей, які, мовляв, підуть на своє віче до УРД. Але помилилися. Бо хоч саля УРД була переповнена, то проте робітники в Квінс театрі розбили віче жовтоблакитників, де пробували промовляти “найвидатніші лідери” жовтоблакиті, власноручні підписи яких ми вже бачили під Боєровою “позичкою”.

Денікінці! Зрадники! Де поділи гроші з сироти Івася? Як там у Форт Гері готелі? (там перебували Боєрові агенти, які продавали бонди) — такими словами вітали робітники промовців, які насилу того дня зібрали 52 долари.

Коли з Відня до Канади наспів орган “уряду” Петрушевича “Український Прапор” з 3 вересня 1921 р., то в нему, говорячи про стотисячну “позичку” в Сполучених Державах, про канадську “позичку” писалося таке:

“Натомість справи першої “Народньої Позички” в Канаді в сумі одного міліона канадійських доларів ще не предложено Урядові Галицької Республіки до затвердження”.

Це дорешти викрило канадських боєрівсько-жовтоблакитних спекулянтів, бо навіть ті люди, які стояли в жовтоблакитних організаціях, відсахнулися від тої “позички”. “Укр. Роб. Вісти” широко використали цю заяву “урядової” газети, щоб до решти здемаскувати доларохапників, які на власну руку, в порозумінні з Боєром проголосили “позичку”, не повідомивши про це “уряду” Петрушевича.

“Укр. Голос” з 28 вересня 1921 року, в статті “В справі позички для Галичини”, звивався як опарений, щоб якось вийти сухим з тої багнюки, але це йому не пощастило. Ось що він писав:

“Викликає баламуцтво нотатка в “Українськiм Прапорi” лише через те, що вона очевидно скорочена і то невдачно (!?). В ній повинно було ще бути згаданим, чому справа позички мала бути предложена до затвердження і чому в хвилю, як нотатка була написана, Уряд ще не був затвердив сеї справи”.

Потім “Укр. Голос” описує, що “уряд” Петрушевича вислав до Сполучених Держав Мишугу й Березовського, тому там позичка затверджена, а “натомість позичку в Канаді зааранжував др. Цегельський... але ради формальности подробиці позички був обовязаний закомунікувати Урядові до затвердження. **СЕ Ж ЯСНА РІЧ, ЩО УРЯД НЕ МІГ ОДОБРИТИ ПОЗИЧКИ, ЯК ДОВГО ПРО НЮ НЕ ЗНАВ**” (“Укр. Голос” з 28 вересня 1921 р.).

Так виправдуючи діла Боєра, Цегельського й свої власні, “Укр. Голос”, притиснений до стіни “Укр. Роб. Вістями”, визнав, що “уряд”

Петрушевича нічого про канадську позичку не знав, що все це зробили на власну руку Боєр, Цегельський та канадські жовтоблакитні доларохапники. І хоч “уряд” про цю “позичку” не знав, то жовтоблакитна згряя в Канаді далі таки рвалася з тою “позичкою”, проголошувала її у своїх газетах, лаяла більшовиків і “спасала рідний край”.

Та це було її останнє “подриганіє”. В самому таборі жовтоблакитників почалися сварки перше за таку невпляновану підготовку, а потім за те, хто буде контролювати ці гроші, а найгірше, що “уряд” Петрушевича свого потвердження так таки й не прислав — а саме тому, що Бойєр мав поставити Петрушевичові такі умовини, що сам Бойєр мав стати економічним диктатором і “урядом” майбутньої “самостійної української держави”.

Тимчасом наближалися доміняльні вибори в Канаді — перші по війні. Тому, що й жовтоблакитники ділилися не тільки на релігійні табори, але й на політичні партії — греко-католицький табор все сторонив консервативну партію, а греко-православний — ліберальну, то з наближенням дня виборів почався знову розкол і між самими жовтоблакитниками. Потім почало наклеюватися, що ціла та позичка була повязана з голосами українських виборців, що дозвіл на ту “позичку” дав уряд Мієна також через те, що наближалися вибори й консервативна партія хотіла дістати українські голоси.

“Укр. Роб. Вісти” з 3 грудня 1921 року віддаючи останнє подзвінне тій “позичці”, між іншим писали:

“Нарешті ціла та (боєрівсько-цегельського) авантюра стала “притчею во язицх” в політичних партійних кругах консервативної й ліберальної партій Канади. Вінніпегська “Free Press” з 29 листопада (1921 р.) каже, що про цю авантюру говорять в найтісніших партійних кругах і говорять багато такого, чого не можна висловити на папері і що не може бути розказане в деталях, поки не буде розказане в суді, що є дуже можливим”.

Розуміється, справа до суду не дійшла, проголошення позички тихцем зсунулося зі шпальт жовтоблакитної преси, як собака з соломи, головний агент цієї позички чкурнув десь з Канади, поки бодай травкою не заростуть стежки за бондами. “Ліберальний” “Укр. Голос”, щоб дотримати лінії до кінця, став завзятим консерватистом і у виборах тілом і душею підтримував консервативну партію й Мієна, а консервативний “Кан. Українець”, який через цілий час писав, що Мієн — це ангел-хранитель Галичини, що “старі приятелі, найліпші приятелі”, тиждень перед виборами гостро змінив фронт, виступив проти консервативної партії та почав підтримувати лібералів, а навіть фермерських “прогресистів”. Зробив він це не тому, що консерватисти змінили фронт до “української справи”, але що фонди виборчі потекли мимо носа редакторів “Кан. Українця”.

Після цього ніхто більше про “позичку свободи” в Канаді не згадував, хіба Куркуленко у своїх фейлетонах на сторінках “Укр. Роб. Вістей”.

Скільки бондів було продано, хто їх купив

— годі довідатися, бо ніхто ніякого публичного звіту з цього не давав, і якщо хтось може й купив цих бондів, то мовчав, бо встидно було признаватися, що дав себе так “ловко” обдурити.

Ми все ж таки про неї тут написали, бо був це не тільки нечуваний “фрейм-ап” на тяжко запрацьовані центи українських робітників і фермерів в Канаді, але й великий політичний торг Східньою Галичиною, тісно пов'язаний з політикою буржуазних партій в Канаді.

Але помиляєтеся, якщо думаєте, що він був останній.

“ПОЗИЧКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ” Й СВАРКА ДОВКОЛА НЕЇ

ІХАВ, ІХАВ... КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ,
А ПРИІХАВ НАЗРУК.

Щось місяців зо два мовчали жовтоблакитники після перших невдач. Не писали ані слова у своїх часописах, що сталося з тою “позичкою свободи”, що сталося з тими, що її зарядили, де поділися ті спеціально зорганізовані “синдикати”, “трости”, бонди, “консулі” — цілий “державний” позичковий апарат.

Аж ось в “Канадійському Українцеві” з 14 грудня 1921 року читаємо “урядове” оповіщення “В справі позички для Галичини” такого змісту:

“На підставі урядового оповіщення від Президії Галицького Правительства подаємо до відома нашого загалу в Канаді, що Галицький Уряд замінив одноміліонову канадійську ДЕРЖАВНУ позичку на ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ і дотичні акти вислав вже фінансовій комісії до Вашингтону, яка в справі цієї позички приїде небавом до Канади.

В тій самій справі виїжджає цими днями з Лондону до Канади і Америки міністер закордонних справ ДР. КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ, знаючий між нами український галицькою політик.

Коли дотичні комісії розглянуть справу тут на місци та уложать спосіб переведення позички, вдо-

воляючи канадійське право і дяючи певність загалом, що справа є понад сумнівнi безпечна, тоді бонди позички п. др. Л. Цегельського і Боєра будуть перебрані і перемінені на бонди цієї нової Позички Національної Оборони”.

Далі “Кан. Українець” запевняє, що цим разом він буде “слідити справу пильно”, чи ця позичка буде затверджена урядом і просить всі організації “ласкаво щиро прийняти і вислухати” Костя Левицького й допомогти йому таки дістати один мільйон доларів.

Так від “позички свободи” перейшла доларохапна перезва до позички оборони. Тут також бачимо, що Костеві Левицькому прийдеться ще рахуватися, чи “вдоволяти канадійське право”, бо 6 грудня відбулися домініяльні вибори й до влади прийшла ліберальна партія, то ж хто зна, яке її становище буде до “української справи” після коншахтів Боєра з консервативною партією. Одним словом обставини ускладнялися, а люди “нетерпляче” очікували, кому мають “позичати” гроші.

Але —

Ще ми не згнули марно,
Ще ми на пси не зійшли,
Світить нам дивно прегарно
Сонце надій серед мли...

Потішав нас В. Валентин отак і серце раділо. І хоч, правда, др. Кость Левицький, “яснее сонечко” мінзаксправ з Лондону до Канади не приїхав, то зате приїхав з Відня сам “міністер преси й пропаганди” др. Осип Назарук.

Що ж то за радости та втіхи було!

ЖОВТОБЛАКИТНІ СКОРОХОДИ.

Поки ми прийдемо до приїзду й до роботи Осипа Назарука, ми скажемо кілька слів про тих різних “відпоручників”, що почали мандрівку до Канади “за золотим руном”. В. Валентин і для них у своїй “Емігранській перезві” присвятив “поему”, що починається отак:

Ледве чутка донеслася,
Що Америка знайшлася
Без стежок і без дорог,
Що Колумб там — цар і бог,
Разом вирішив народ —
Хай біжить наш скороход.
Хай біжить, часу не гає,
Хай Колумба привітає,
Хай розтелеться, як дим,
Заведе торгівлю з ним,
Привезе людей, майна
(Бо в той час була війна).

Отак почали їхати петрушевичівсько-жовтоблакітні скороходи до Канади “за золотим руном”, за мобілізуванням народньої енергії й доларів на “оборону вітчизни”, для інформації англійської публіки, для “тіснішого встановлення контакту” з канадським урядом, бо він одинокий у світі, що “прихильно ставився до української справи”.

Приїде такий скороход жовтоблакітний, вийдуть йому на зустріч на станцію вінніпегські жовтоблакітні лідери, навіголошують промов бомбастичних, дасть він “інтервю” англійській буржуазній газеті, вона вмістить його фото-

графію (все це робиться за протекцією, через просьбу задніми дверима), скороход той скаже, чого він приїхав, що швидко мусить назад вертати, бо там, в старому краю чекає на него з нетерплячкою понсволений народ — і після кількох смачних обідів та прийнять в жовтоблакитних товариствах скороход береться за роботу.

Найперше він пускається в подорож по Канаді, де на него “чекають і недочекаються”. З подорожі вертає він розчарований, але тільки в особистих листах до своїх друзів пише про це, називаючи українське населення Канади “египетською тьмою”. В пресі ж оповідає, як його всюди радо приймали й що українське населення в Канаді це найсвідоміші національно українці під сонцем, тільки... кляті більшовики його деморалізують. Тому мабуть прийдеться тому державному скороходові залишитися в Канаді надовше, щоб відбити усі підходи більшовицької деморалізації.

Так проходить рік, два, три — сидить наш скороход в Канаді.

Все згнили кістки Колумба,
А посол сидить, як тумба:
Ні сюди, а-ні туди,
Мов жахається води:
Сядь, мовляв, на корабель
І крутись серед скель.

В. Валентін.

Нема, мовляв, дурних бовтатися по воді, щоб кишки тобі вивертало. Народ та “уряд” там в старому краю чекає? Хай чекає. Скороход

‘дипльоматичний’ вирішив, що корисніший буде “українському народові”, як він на віки вічні залишиться в Канаді... ну от хоч би шифкартовим агентом, або натягне на себе рядно греко-православного попа. Чого доброго — згодом можна тут і до парляменту попасти — послали ж тут до парляментів таких типів, що їм той “посольський” обовязок так пасує, як свині сідло — таке тихцем оповідають між собою ці старокраєві скороходи, залишаючись в Канаді “for good”.

Хочете фактів? Візьміть першого скорохода — шифкартового професора Івана Боберського. Приїхав він до Канади, як “відпоручник правительства Петрушевича” — тут його привітали, він вручив “посольські грамоти”, він і на з’їздах і в “червоних хрестах” дає доповіді, звіти, вказівки, накреслює пляни “визволення неньки” і т. д.

Правда, 9 квітня 1921 р. появляється в “Укр. Роб. Вістях” стаття Укр. Січового Стрільця з Відня, в якій широко описуються “зделки” того “професора” з майном Боевої Управи УСС, а потім Центральної Управи УСС, яке нарешті той “професор” перетворив у своє приватне підприємство “Умна”, потім те підприємство продав і чкурнув до Канади.

Ще пізніше довідуємося ми зі “Споминів” Ст. Шухевича про походи УГА, як то цього професора-скорохода вислано було літаком з Відня до Винниці за відзнаками для вояків УГА, як за него там перед вищою командою поручився сам Шухевич, бо... скільки тих “відпоручників” не літало з Винниці, Камянця до Відня за

медикаментами для тифозної армії, за набоями — тільки їх і бачили, навіть чутки не подалк, що з ними сталося. За Боберського Шухевич поручився, мовляв, той як полетить, то назад прилетить — такий бо “надійний”.

Полетів “професор” за відзнаками з Винниці до Відня — тільки його й бачили. Навіть не повідомив, чи щасливо до Відня долетів.

Справивши “державні діла” у Відні, відплив “професор” з Відня до Канади, як “відпоручник уряду” чи то там “правительства” Петрушевича. Приїхав державні діла тут полагодити й вертати та старий край рятувати.

От маєте —

“Вже згнили кістки Колумба,
А посол сидить, як тумба” —

і в інтересі “української справи” продає шифкарти.

Приїхали сюди (до Америки) Цегельський, Мишуга — тут і залишилися. Назарук — не залишився, але це зовсім не його вина. Тут йому було затісно, завузько, не було де розгорнути свого “дипломатичного” хисту — головню після того, як скінчилася доларохапня, що дала йому коло \$41,000, якщо не більше, його тут з’ігнорували всі його бувші допомагачі, а на решті його оскандалив його власний лист до Петрушевича. В Польщі єпископ Хомишин із польська дефензива запропонували йому кращий джаб — от він і вернув “з єгипетської тьми” в багно дефензив.

Генерал, наприклад, приїхав сюди один дуже великий, петлюрівський, з самого Будапешту.

З процесією на станції вітали його сили жовто-блакитні вінніпегські, поклони до стіп йому складали — прийди, мовляв, великий і хоробрий муже та отамануй над нами, бо українська іміграція тут велика, але більшовицька зараза її бунтує.

Поблагословив генерал братію меншу свою і увійшов в приготовані йому чертоги. За пару тижнів, як проминули дні хвилювання та привітань, чуємо, генерал наш курми й яйцями вже торгує, а в його генеральському мундурі сержант Бельський з Ірчанової “Дванацятки” грає роль польського жандарма на сцені Укр. Роб. Дому у Вінніпегу.

Потім почали їхати дрібні скороходи: тут вам і есерівські Мандрики “тьму єгипетську” з фармів розвіювати приїхали, тут і організатори “Ліги Бритійських Українців” появились, тут і шутерські (стрілецько-громадські) на кожний зїзд із старого краю, як “спеціальні делегати” приїзджали й ніколи до того старого краю назад не вертали. Десь і сьогодні найсвіжіші із них шляються по Канаді та морочать людям голови.

Один зі всіх них повністю дотримав свого слова — Володимир Бачинський. Той приїхав як польський відпоручник не щоб рятувати Галичину, але щоб вивезти з Галичини все українське населення до Канади та звільнити західньо-українські землі для кольтонізації їх “героями” армії Пілсудського. Приїхав, попіячив від океану до океану, мало не втопився паний у ванні одного з першокласних готелів у Вінніпегу — витягнули його з ванни, обсушили, подивилися, що шифкарта його заплачена в обид-

ва боки й відіслали назад під догляд і на службу до польської охоранки.

Це наша тільки побіжна, загальникова характеристика цих скороходів. Хто ж з нами не погоджується, то нехай сам перевірить тут таки в Канаді на фактах.

“ОДИН З НАИВИЗНАЧНІШИХ УКРАЇНЦІВ ЯКІ ТЕПЕР ЖИВУТЬ”.

Так схарактеризував “Укр. Голос” д-ра Осипа Назарука, нинішнього слугу єпископа Хомишина й польської дефензиви. Є дуже правдоподібним, що О. Назарук вже й в часі свого приїзду до Канади був на услугах польської дефензиви, бо чим можна пояснити собі, що його лист, якого він вислав до Петрушевича, попав перше польській тайній поліції. Але про це пізніше.

Костя Левицького до Канади ми недочекалися за тим одним мільйоном доларів. Чому? — й до цього часу не в'яснено та жалкувати нема потреби. Зате 2 вересня 1922 року приїхав до Вінніпегу д-р Осип Назарук. Ось що пише про той приїзд “Укр. Голос” з 6 вересня 1922 р.:

“Дня 2 вересня с. р. вечером о 9.30 год. прибув з Європи до Вінніпегу др. Осип Назарук. На двірці привитали його: відпоручник галицького правління проф. Іван Боберський; представники українських організацій; о. П. Олексів, як представник єпископської канцелярії; п. Т. Д. Ферлей, як голова Українського Центрального Комітету; п. М. Гаврилюк, як голова Запomoгoвoгo Брацтва св. о. Миколая; редактори чотирох українських часописів, пп. З. Бичинський, О. Г. Гикавий, Ів. Рудачек і Мир. Стечишин. На двірці зібралoся бльше число визначних україн-

ців. Привіти сказали пп. Боберський, Барилюк, Ферлей і Гаврилюк.

ДР. ОСИП НАЗРУК ПОБУДЕ В КАНАДІ ЯКІЙСЬ ЧАС, ЩОБИ ПОЗНАКОМИТИ КАНАДІЙСЬКИХ УКРАЇНЦІВ З ПОЛОЖЕННЯМ В РІДНІМ КРАЮ.

Потім йде широке славословіє Назарукові, яке починається так: “Др. Назарук є одним з найвизначніших Українців, які тепер живуть”, що “він був на Великій Україні міністром преси у двох кабінетах (Чеховського і Остапенка), тепер є одним з членів галицького уряду” і т. д., а закінчується так: “Канадійські українці будуть мати нагоду довідатися від него не мало цікавого і поучаючого. В імени канадійських українців складаємо дорогому гостеві як найширший привіт”.

Стільки “Укр. Голос”. А “Кан. Українець” — так той розпластався перед Назаруком по єзуїтськи — величаючи його: “наш найбільший”, “наш найславніший”, “наш найкращий бесідник, якому не дорівнає й Лойд Джордж”.

Чого приїхав Назарук до Канади? Невже ж тільки того, щоб “познакомити канадських українців з положенням в ріднім краю? — як писав “Укр. Голос”. Чи виплатиться шкіра за виправу, тимбільше, що ця виправа так дорого коштувала — т и с я ч у доларів місячної платні Назарукові, як “міністрові”, першої класи шифкарта, утримання цілої “дипломатичної місії” (Назарук і Боберський) у Вінніпегу і т. д.

Ні, в приїзді Назарука до Канади робітники вбачали щось інше, як тільки “інформацію”.

“Укр. Роб. Вісти” з 6 вересня 1922 р., тобто в перших днях приїзду Назарука до Вінніпегу, в редакційній статті п. н. “Прилетів ще один пташок” — перестерігали робітників і фермерів перед новим замахом на їхні тяжко запрацьовані центи. Вони запитували Назарука, хто так швидко злопав 110 тисяч доларів “позички”, що її зібрали для Петрушевича Мишуга й Березовський в Сполучених Державах. “Укр. Роб. Вісти”, схарактеризувавши роботу української контрреволюції й її керівника Назарука, кликали. **Не дайте ані цента денікінцям!**

Від 2 до 27 вересня нічого не було чути ні офіційно, ні зі шпальт жовтоблакитної преси що робитиме Назарук в Канаді. Два — тижні мертвої мовчанки. Але... 5 вересня прийшов “сам” Назарук в супроводі Боберського до редакції “Укр. Роб. Вістей” і поставив справу ясно: він приїхав за грішми й просить, щоб “Укр. Роб. Вісти” не перешкаджали йому збирати гроші, які він ще не знає, як буде збирати — чи у формі “позички” чи добровільних жертв.

На поставлені численні запитання, Назарук відповів:

Орієнтуємося на антанту, бо без неї Галичини не відберемо від Польщі.

Відібравши Галичину від Польщі, антанта сформує в Галичині свою комісію, яка скличе парламент.

Земельної програми не маємо — коли матимем землю, тоді будемо думати про програму.

Гроші, які збираємо, йдуть на утримання уряду та місій поза кордонами.

В уряді Петрушевича та в місіях сидять йо-

го фаміліянти, бо у нас брак людей.

Державні гроші розходується необережно й я це критикував на засіданнях віденської ради.

Як буду збирати гроші в Канаді, чи як позичку, чи як добровільні жертви — ще не знаю, перше познайомлюся з положенням на місці, потім має приїхати з Вашингтону до Вінніпегу др. Мишуга й ми порадимося, що маємо робити.

Критикуйте наш уряд, але не перешкаджайте нам збирати гроші.

Такі відповіді дав Назарук на запитання редакторів "Укр. Роб. Вістей" й все це широко було розяснено робітникам в "Укр. Роб. Вістях" з 16 вересня 1922 р. та далі кликано: Не дайте ані цента денікінцям.

А в "Укр. Голосі" з 27 вересня 1932 р. і у всій жовтоблакитній пресі Канади появився широчезний на цілу першу сторону маніфест, яким проголошувалося в Канаді "Позичку Національної Оборони".

Під тим маніфестом були вже підписані: др. Петрушевич, вл. р., президент галицької національної ради, а за ним йшли підписи "міністрів": Костя Левицького, Вол. Сінгалевича, Осипа Назарука, Ст. Витвицького, Р. Перфецького, Селезінки, О. Сироїчковського і Мирона Гаврисевича. Всі вл. р. (власно ручно). Маніфест той був підписаний у Відні 17 серпня 1922 р., тобто один день перед виїздом Назарука до Канади. Отже брехав Назарук, що він не знає ще що буде робити — збирати позичку чи добровільні жертви. Хіба, що є дуже також можливим, він мав в кешені два маніфести: один для "по-

зички”, а другий для добровільних жертв і вже тут на місци мав розвідатися, котрий з них використати.

Всі гроші (“позичку”) мав вже збирати сам Назарук, всі гроші мали пересилатися до него. Висота позички — п'ятдесят тисяч доларів, такий карколомний скок з одного мільйона.

Про Боєрову мільйонову “позичку” ані словом в тому “маніфесті” не згадувалося, ніхто не в тому “маніфесті” не згадувалося, ніхто не знав, чи Назарук за неї відповідає, чи ні, чи дістала вона “потвердження уряду”, чи ні, чия це була “позичка”, — ані словечка не згадувалося, неначе б то її й на світі не існувало.

“Довжні записи” нової “позички” виготовлені на 5, — 10, — 25, — 50, — 100 — доларів”, “позичка” шістьпроцентова, а сплачуватиметься за десять літ якимсь льосованням.

Слід також згадати, що коли запитано було Назарука в редакції “Укр. Роб. Вістей” що сталося з Боєровою “позичкою”, то він, зітхнувши, відповів, що нічого про неї не знає й нічого спільного з нею немає, а Боберський, який був присутній з Назаруком, признався, що вінніпегські “редактори й адвокати не хотіли його втаємничити в цю боєрівську авантуру й він, побачивши, що починається щось недоброго, всіма силами старався цю боєрівську кампанію розбити. Це він сказав в присутності Назарука. Боберський потвердив всі вибрики боєрівських агентів в Вінніпегу, їхні, “вечерниці” в “приличних готелях”, які так завзято обороняв “Укр. Голос”. (“Укр. Роб. Вісти”, 18 жовтня 1922 року.)

Коли запитано було О. Назарука в редакції “Укр. Роб. Вістей”, чи правда тому, що із зібраних в Сполучених Державах 111 тисяч доларів “позички” “уряд” Петрушевича дістав лише 63,500 доларів, то Назарук сказав, що нічого про це не знає. Тимчасом “Укр. Роб. Вісти” дістали були протокол і цілу промову Назарука із “довірного” засідання “національної ради” у Відні, на якій “міністер фінансів” Сінгалевич дав фінансовий звіт, в якому сказав:

З американської позички прийшло лише 63,500 доларів.

З розходів — подорож “наших відпоручників до Америки коштує 7,500 доларів, маніфестація у Вашингтоні 1,500 доларів”, а решта 38,500 доларів не відомо де ділося, або як Сінгалевич каже—“решта розійшлася на кошта в Америці”.

А на закінчення свого звіту Сінгалевич каже, що “уряд ЗУНР переговорював з концерцією Боєра за галицький тютюн, а з другою компанією (канадійсько-американською) за залізниці й нафту”.

Такий звіт дав Сінгалевич на засіданні “національної ради” у Відні 15 червня 1922 р.

А на другому засіданні тої самої “національної ради” у Відні “міністер закордонних справ” Кость Левицький ще додав:

“Др. Березовський був нашим фінансовим делегатом для збирання фондів в Америці. По повороті з Америки купив собі в Стирії віллу”.

Як видно, то не пішли марно ці 38,500 доларів, що їх не отримав Петрушевич із “позички”

Америці, бо Петрушевичові “амбасадори” почали купувати собі вілі.

НАЗРУК В РОЛЯХ: “ХРИСТОС В КАНАДІ” І “УКРАЇНСЬКИЙ ЖИД В КАНАДІ”.

Тимчасом “Representative of Western Ukraine in Canada” — Назарук і його підручний — Боберський почали збирати “позичку” в Канаді. Ми не будемо над нею довго розводитися. Кампанія ця була щось найгідкішого, що можна собі уявити. Назарук написав маленьку книжечку п. н. “Христос в Канаді”, а “Укр. Голос” створив йому на допомогу “Українського Жида в Канаді” — спеціально видану летючку під такою назвою.

Боберський, який виконував обов'язки “діловеда”, розсилав цю книжечку й летючку (“Христа в Канаді” й “Українського Жида в Канаді”) по фармах. Той “український жид” писував також і в “Укр. Голосі”. Та яким було, що ролю “Христа” й “жида” грав тут сам О. Назарук, щоб тільки вициганити від людей долари.

Всі ж місцеві лідери жовтоблакиті, підписи яких ми бачили й під Боєровою позичкою, завзято Назарукові допомагали. Вони всім “ради старатися”, бо це була поплатна перезва.

Назарук зробив Христа підпалювачем. Ось що Христос говорив людям в тій книжечці, що її розсилав Боберський з Назаруком:

“Людина, сину мій, не є на ланцюху у Бога й має серце свободне, як вітрець на полі, — відповів Спаситель Світа (“чоловікові в кожуховій шапці”, що збирав “позичку” для Назарука.)

— А кому післати гроші, які я зібрав? (питає той чоловік).

— Вшануй волю жертводавців, бо жертва річ свята (тобто, вишли гроші Назарукові). А тих п'ять божих кводрів, які так урадували мене, пішли також до старого краю, але при них виразно нап'яши, що вони призначені на сірники.

— На сірники? На які сірники? — запитав чоловік в кожуховій шапці.

— НА ПОЖАР, МІЯ СИНУ! — твердо відповів Спаситель.

Чоловік в “кожуховій шапці” — також сприятний був спекулянт. Він перше післав із старого краю до Канади жінку заробляти гроші. Вона тут добре доробилася не тільки грошей, але й дітей, післала чоловікові шифкарту до старого краю, спровадила його до Канади й от він, шукаючи своєї жінки по степах Саскечевану, стрінувся на інструкцію Назарука з Ісусом Христом, а той, знову ж таки за намовою Назарука, післав його збирати “позичку національної оборони”.

Багаті фермері давали тому чоловікові “в кожуховій шапці” по 5 доларів, а до бідних він і не хотів заходити. Коли ж побачив, що багаті не дуже то розщедрюються, “тоді постановив вступати вже до менше заможних. У них діставав вже більше: по 10, 20 і навіть по 50 доларів” — розповідає Назарук.

В якогось бідного робітника дістав той чоловік одного долара, а в ще біднішої вдови дістав “кводра”. Це й були ті 5 кводрів “на сірники” на воєнний пожар в Галичині.

Хитрого дипломата зробив Назарук з Хри-

ста. Зробив його не тільки підпалювачем, але намовив його, щоб дав чоловікові “в кожуховій шапці” такі інструкції: кводри (25-центівки) можуть люди посилати навіть впрост до старого краю “на сірники”. А пятки, десятки, двацятки та пятьдесять-доларівки — засилати тільки до Назарука.

Послухайте но далі, що то Назарук тим “Христом в Канаді” виробляв.

“Тоді чоловік в кожуховій шапці запитав:

— Чому Ти, Господи, не поразив уже гнобителів народу мого, аби він не терпів так страшенно від них?

— Сину мій! — відповів Спаситель. — Вір мені, що терпіння не в таке зле, як страшне. Воно очистить вас і зробить благородними й сильними, як сталь. Адже, краеш, синаму деревину, коли щипиш її. Потім болю вона принесе кращий овоч. А на гнобителів прийде також час і пора. Ні вухо людське не чуло, ні око не бачило ще того, що я приготую їм за кривду вашу. Пішлю вам мужів сильних, які попровадять марід ваш. І в силі великій осядете на землях ворогів своїх. І будете тверді, як караючий меч в руці Господній. Бо справедлива є вага, яку я держу в окриваленій руці своїй і до смого покоління відімшу кривду вашу тим, що гноблять вас”.

Це є маленький взірець тої пропаганди, що з нею Назарук з Боберським йшли між людей за доларами. В цій пропаганді “спасителеві” допомагав ще в такий же спосіб “український жид в Канаді” — і в окремій летючці й на шпальтах “Укр. Голосу”.

Кампанія за “позичкою” провадилася цілий рік. Тяжко приходилося Назарукові, хоч його

повною силою підтримувала вся жовтоблакитна преса, церковні товариства і ін. Але в той час вже міцно стала на ноги робітничо-фермерська організація — ТУРФДім та “Укр. Роб. Вісти” виходили два рази на тиждень й молотили здорово доларохапників. Та й люди, памятаючи паризьку делегацію та “сироту Івася”, не дуже то вже довіряли й “самим міністрам”. Тому то прийшлося Назарукові йти за кличем: “голота хитра на вигадки” й вигадувати “Христа в Канаді” та “українського жида”.

Назарук і вся його зграя дурили ще людей, що справа Сх. Галичини ще не вирішена, що треба грошей на втримування місій в Парижі, Женеві, Відні та й самого уряду, бо вони роблять дуже важливу роботу. Так дурили вони людей до 14 березня 1923 року, коли остаточно рада амбасадорів в Парижі вирішила справу Сх. Галичини. Це рішення дуже пошкодило дальшій збірці, але Назарук не піддавався. Лаяв більшовиків, дурив людей, вживав брехонь і найгідкішої демаґогії. В “дипломатичних колах” поговорювали, що є також якийсь нелад між Назаруком і Петрушевичем, головно ж між Назаруком і Костем Левицьким. Навіть між Назаруком і місцевими жовтоблакитними доларохапниками почалося тертя, але... на шпальти газет воно не виходило, бо обидві сторони були зацікавлені в збиранні доларів.

Аж ось в “Укр. Голосі” й “Кан. Українцеві” з 15 серпня 1923 р. прочитали ми —

“ЗАМКНЕННЯ ПОЗИЧКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

Ч. 21/ПРЕЗ.
1923.

А

Отримавши записку з днем 15 серпня 1923 розписану на основі розпорядку з дня 10 серпня 1922 ч 386 (През. Д. І. 21. 1922) Позичку Національної Оборони в Канаді.

Б

Замкнення позички прошу оголосити в спосіб на місці прийнятий в дні замкнення.

Берлін, Дня 10 липня 1923

Др. Евген Петрушевич вр.”

З великим сумом оповістив це “замкнення” Назарук “до відома Світлого Громадянства” та закликав, щоб до 31 грудня 1923 року сплатили заяви (деклярації) тих, що до цього часу ще не зробили.

У своїй же заяві скаржився Назарук на посуху, на тяжкі часи, а навіть на “чужих банкирів”, що “кинули жереб за окровавлений одяг українського народу”.

Тут же було проголошено зібрану суму:

Готівки зібрано	\$34,281.64
Заяв (деклярацій)	6,750.75

Разом

\$41,032.39

“Світле громадянство” ніколи не запитало ні Назарука, ні Петрушевича, чому вони замкнули “позичку” не досягнувши квоти — 50 тисяч доларів. Коли б замкнули були зараз після 14 березня 1923 р. — то мали б були виправдання, що справа Галичини “вже вирішена”. А то ж дурили ще людей близько п'ять місяців,

що вони таки ще Галичину виборуть і збирали гроші.

Зараз по замкненні “позички”, “Укр. Роб. Вісти” дістали зі Львова повідомлення (написане ще перед замкненням “позички”), що Назарук, зібравші гроші, звернувся до провідників своєї радикальної партії в Галичині, щоб вони дали йому мандат, який уповноважував би його дільність в “уряді” Петручевича. “Дуби” радикальної партії відповіли, що вони Назарука членом радикальної партії більше не вважають і за його роботу відповідальності не несуть.

Тоді Назарук почав просити провід радикальної партії, щоб його відтягнули, разом із зібраними доларами, з “уряду” Петрушевича.

Про це довідався Петрушевич — тобто довідався, що Назарук, зібравши долари, починає бунтуватися проти Петрушевича, щоб в цей спосіб не дати йому, коли не всіх, то значної частини зібраних в Канаді доларів. В цьому повідомленні зі Львова до “Укр. Роб. Вістей” просто говорилося, що Назарук не хоче дати Петрушевичові 20 тисяч доларів — це після того, як сам він за свою “роботу” брав на початку по 1,000 доларів місячно, а потім по 600 доларів (пережив знижку “зарплатні”, але за це почав поза плечима “уряду” страйк).

Петрушевич вживав усіх способів, щоб дістати від Назарука “позичку”, писав до него, переконував, грозив, але... Назарук відповідав: “Ну, то ще побачимо, як буде. Підждемо, що скаже край (Галичина)”. “Укр. Роб. Вісти” — гляди число 77 з 26 вересня 1923 р. — виразно в редакційній статті зазначають, що такі пові-

домлення вони отримали від чоловіка, що грав визначну роль в радикальній партії. “Укр. Роб. Вісти” домагалися від Назарука в'яснення або заперечення цього, але Назарук тільки вилаявся, назвав своїх противників сконками, при чому ця назва — “міністер-сконка” залишилася при самому Назарукові, доки він не виїхав з Канади та з Америки взагалі.

Два тижні після викриття цього нового скандалу в доларохапному сімействі появилoся в “Укр. Роб. Вістях” нове викриття, яке повністю підтвердило попереднє. В ньому говорилося:

1. Що Назарук написав листа до Петрушевича, в якому виразно сказав, що не дасть його “урядові” зібраних в Канаді грошей з “позички національної оборони”.

2. Що всі “міністри” “уряду” Петрушевича й їхні жінки засипали Назарука листами — грозьбами й просьбами та виторгували у него дещо, але 9 тисяч доларів Назарук категорично відмовився дати й залишив в себе. Назарук викручувався тим, що радикальна партія казала йому не дати цих грошей Петрушевичові.

Після викриття цього скандалу “Укр. Роб. Вісти” поставили Назарукові такі публичні запитання:

1. Чому він казав, що гроші збирає для уряду Петрушевича й “на сірники” для старого краю, але грошей туди не посилає?

2. Чому про свій “бунт” проти “уряду” Петрушевича не повідомив своїх “бондголдєрів”, але далі збирав від імени “уряду” гроші?

3. Хто його вислав до Канади збирати гро-

ші — Петрушевич чи радикальна партія?

4. Чому він, посварившись з Петрушевичом, далі виступав в його імені?

5. Що за звязки має він з польонофільськими провідниками радикальної партії — отже як назвати те, що в Канаді Назарук виступає як ворог Польщі й тримає звязок в старому краю з радикальною хруніядою, яка служить польській шляхті (Данилович і ін.)?

Було там ще більше запитань поставлених до Назарука, на основі відомостей, що їх отримали “Укр. Роб. Вісти” з самого середовища “уряду” ЗУНР і між іншим “Укр. Роб. Вісти” писали:

“Підносимо цей факт, як новий доказ честі і витривалости “патріотів”. Не боронимо тут (і не дуємо) Петрушевича з його фіктивним “урядом”, ані не нападаємо на пана Назарука. Ми, свідоме клясово робітництво, найменше з усіх потерпіли, бо з першого дня не вірили в щирість гадючих слів патентованих патріотичних обманців, одумково, чи то в Канаді, чи Америці, чи Відни, чи Галичині. Але за нашу прямолінійну, чесну працю нас називали оті панки преріжними вулчними словами, від зрадників народу, москвофілів до сконків. Та праця кожного є найкращою відповіддю. І сьогодні, підносячи лицемірство і “бунт” бувшого пана “міністра” Назарука, ми ставимо скромне запитання:

Хто з нас зрадник і сконка?

Хто законне гвєлим трупом і безсоромним скритим обманством українське фармерство і робітництво?”

Та Назарук на це вже не мав часу відповідати, він пакував вже манатки на втечу з Канади.

ВТЕЧА НАЗРУКА З КАНАДИ ДО СПОЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Залишатися Назарукові в Канаді далі було не вигідно. Хоч залишилися у него долари “позички національної оборони”, але репутацію таки добре було підмочено, вона смерділа сконкою. Сватався Назарук до “Кан. Українця”, але, як видно, Бюдка його боявся. “Укр. Голос” хоч далі ще пнявся величати його, але бачити його у свому таборі не хотів. Зрікся Назарука й “Христос в Канаді” й “український жид”. Даремно обнюхував Назарук пороги редакцій жовтоблакитних газет, і хоч мав він “міністерський” нюх, то проте цей нюх не завжди дорівнює нюхові тих дрібних доларохапних спекулянтів, що на доларохапних справах в Канаді добре насобачилися. Доки збираєш долари й можна тобою й коло тебе погрітися, доти ти бажаний і шанований гість; скінчилася доларохапна перезва — то “просимо, пане міністре, посидьте, ось ваша шапка, а он двері... посидьте”...

Надів Назарук шапку — не знаємо, чи кожухову, й чкурнув до Сполучених Держав — січових стрільців “гетьманові” Скоропадському організувати й “Січ” редагувати. А жовтоблакитники вінніпегські лицемірно йому в слід:

“Що канадійські українці не могли затримати у себе так знаменитої сили як ВП. Др. Осип Назарук, це свідчить і про наше фінансово-економічне безсіння і ніде правди діти — про нашу не високу культурність” (“Кан. Українець” з 7 листопада 1923).

“Великий жаль що канадійські українці не зуміли найти серед себе місця для др. Назарука, щоб

використати для себе його великі письменничі та бесідничі здібности (“Укр. Голос” з 21 листопада 1923).

А з Відня й зі Львова далі наспівали до “Укр. Роб. Вістей” кореспонденції, які повідомляли про переполох і розпуку в “уряді” Петрушевича й про втіху польської шляхти з приводу “бунту” Назарука. Гр. Лелик писав до “УРВ” з Європи, що “збунтований Назарук наробив чимало шуму своїм здержанням грошей так в “патріотичних” кругах, як навіть серед польських панів. Польська преса з насолодою смакувала “бунт” петрушевичівського “міністра” і, розуміється, брала це на карб всіх українців”.

Далі в тій кореспонденції викривалося:

“Назарук зажадав перед виїздом до Канади щоби: 1. його добре вбрали; 2. заплатили найкращу клясу через море і залізницею; 3. ПЛАТИЛИ ЙОМУ МІСЯЧНО ЗА ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В КАНАДІ 1,000 (ТИСЯЧУ) ДОЛАРІВ. На всі ці пропозиції уряд погодився. Однак по якомусь часі, як Назарук був вже у Вінніпегу, “уряд” був примушений знизити місячну платню Назарукові з ТИСЯЧІ НА ШІСТЬСОТ ДОЛАРІВ. І ПАН НАЗАРУК, АЖ ДО СВОЄЇ ОФІЦІАЛЬНОЇ “ДЕМІСІЇ” БРАВ КОЖНОГО МІСЯЦЯ ШІСТЬСОТ ДОЛАРІВ, НЕ РАХУЮЧИ В ЦЕ НІЯКИХ РОЗХОДІВ ПОДОРОЖІ”.

Скільки взяв Назарук грошей після “демисії” — ніхто не знає. Назарук у своєму листі до Петрушевича з 1 серпня 1923 р. писав, що він йому виплатив вже дві третини зібраної позички, а ціла одна третина є ще в него, Назарука й він її не дасть Петрушевичові, бо Петрушевич не дотримав приречення, що зі всіх отриманих грошей вишле третину до Галичини.

ПЕТРУШЕВИЧ І НАЗАРУК ОБМАНУЛИ І СТАРИЙ КРАЙ І КАНАДСЬКИХ “БОНДГОЛДЕРІВ”

Розписуючи “позичку національної оборони в Канаді на 50 тисяч доларів, Назарук знав, коли скаже, що всі гроші йдуть для “уряду” Петрушевича, то не буде успіху, люди не “позичатимуть” доларів. Тому то він за своїм підписом та за підписом др. Луки Мишуги видав офіційальну заяву “до українського громадянства в Америці й Канаді, яку вмістив в “Укр. Голосі” і “Кан. Українці” з 4 жовтня 1922 р і яка так закінчувалася:

“Отсим подаємо до відома загалу, що на основі порозуміння між Урядом і Краєм рішив уряд, що **ОБА НАШІ ПРЕДСТАВНИКИ З АМЕРИКИ Й КАНАДИ МАЮТЬ ПОСИЛАТИ ПРОСТО ВІДСИ ДОПОМОГУ СТАРОМУ КРАЄВИ В ПРОЦЕНТОВІЙ ВИСОТІ, ЯКОЇ ХОТІВ КРАЙ.** Супроти сего взиваємо все українське громадянство до сильного скріплення однастайної фінансової допомоги. Нехай же наші свідомі люди доброї волі напружать всі свої сили для фінансового забезпечення боротьби за визволення Рідного Краю, якої керманчем є Галицький Уряд і тільки Галицький Уряд. Шануючи свій державний провід і в довірю до нього осягнемо свою високу ціль.

ДР. ОСИП НАЗАРУК,
За Представ. Галицької
Республіки в Канаді.

ДР. ЛУКА МУШИГА,
За Представ. Галицької
Республіки в Америці.

Як сам Назарук дотримав “пошани й довіря” до “уряду” Петрушевича, якого він вважав тільки єдиним “керманчем визволення рідного краю”, свідчить його “бунт” проти цього “керманча”, який ми описували вище, невиплата грошей тому “єдиному керманчеві”, а нарешті

Й самий лист Назарука до Петрушевича, цитати з якого ми новодимо нище. З того листа побачуть наші читачі, що навіть про давання грошей з “позички національної оборони до “старого краю” (нинішнім ундівцям) говорено тільки тому, щоб мати кращий доступ до людей в Канаді за грішми.

Та ми приступаємо до Назарукового листа до Петрушевича.

ДОЛАРОХАПНІ СПЕКУЛЯНТИ САМІ ПРО СЕБЕ.

Наш опис доларохапної перезви затягнувся довше, як ми сподівалися і навіть як бажали. Та коли ми вже у него залізли, то треба вичерпати з тої доларохапної перезви бодай найголовніше. На нашу думку — все описане нами в цій “перезві” на основі численних фактів має велику історичну вагу й українські робітники та фермері повинні про це знати.

Коли ми нині маємо перед собою об'єднаний фронт жовтоблакитників з поліцією в Канаді, то треба знати ті передумови, на яких це об'єднання виростало. Розуміється, наш опис і четвертої частини не охоплює тої класової боротьби між українським населенням в Канаді, яка тут провадилася й розвивалася почавши від Жовтневої революції. Боротьба ця провадилася ще й перед Жовтневою революцією, але від переможнього Жовтня вона набрала гострішого характеру, вона почала ви-кристалізовуватися, поки не дійшла того ступення, на якому ми бачимо її сьогодні.

Ми взяли тут тільки один її бік, що був і є

неподільно зв'язаний з визвольним рухом трудящих мас Західньої України. Ми майже зовсім не торкаємося в цьому описові класової боротьби між українськими робітниками й незможними фермерами, а українською буржуазією на чисто канадському ґрунті, ми не говоримо нічого про боротьбу довкола Радянської України й СРСР. Ми говоримо тільки про Західню Україну, й то тільки переважно про ту її частину, що є під Польщею та про ту боротьбу, що довкола неї провадилася в Канаді доларохапня.

Ми приступаємо до обговорення листа Назарука до Петрушевича, бо він кидає багато світла на те багно, що називало себе "урядом ЗУНР" і яке так ганебно, разом з петлюрівщиною, кинуло західньо-українські землі в кігті польської шляхти, румунських бояр і чехословацької буржуазії й яке нині так по рабськи тим же панам вислугується та творить з ними спільний фронт проти Радянської України. Головно ж сам Осип Назарук, як чура єпископа Хомишина, стоїть нині повністю на услугах польської шляхти.

Що ж читаємо ми в тому листі Назарука до Петрушевича з 1 серпня 1923 року?

В першому його розділі на самому початку читаємо, що Кость Левицький, "мінзаксправ", розпорядженням ще 8 жовтня 1922 р., тобто пару місяців по приїзді Назарука до Канади, скинув Назарука з правного представника "уряду", а представником зробив Боберського. Кость Левицький сказав Назарукові, що він може тільки

своїм підписом “скріплювати те, що п. проф. Боберський зарядить”.

“Я повідомив дня 16 XI. 1922 про це дивне зарядження Вп. П. Президента і просив пояснення та бодай про відпис інструкції, але навіть відповіді не одержав по нинішній день. Таким чином перестав я бути представником, а став агітатором, котрий мав тільки право коляціонування актів представництва” — скаржитья Назарук в листі до Петрушевича. А що Боберський не прийняв обовязків “управителя представництва”, то, як пише Назарук — **ТОДІ УТВОРИВСЯ ДИВНИЙ СТАН, НА ОСНОВІ КОТРОГО Я ВЖЕ НЕ МАВ ПРАВ І ОБОВЯЗКІВ ПРЕДСТАВНИКА, А П. ПРОФ. БОБЕРСЬКИЙ ТЕЖ ЇХ НЕ МАВ, БО НЕ ПРИНЯВ”.**

Значить: було в Канаді два представники “уряду”, але обидва не мали права його репрезентувати й обидва проте збирали для него гроші, яких потім “урядові” не дали. Звичайно: який “уряд”, такі його представники, така їх робота й політика.

Далі в листі Назарук дорікає Петрушевичові, що він забагато грошей зуживає на місці й каже, “поки суспільність непохитно стояла за урядом”, то можна було собі на це дозволяти, але тепер треба бути ощадними, бо не на довго хватить.

Ще нище в тому самому розділі Назарук пише, що як тільки він довідався про рішення ради амбасадорів 14 березня 1923 р., яким віддано Галичину Польщі то негайно вислав Петрушевичові “по тім акті ще 3,000 доларів, щоб у тяжкій хвилі мав Уряд якийсь гріш”. Признається Назарук, що коли й вислав дещо грошей “урядові”, то не з обовязку, але “з пошани до уря-

ду”, щоб “у тяжкій хвилі мав уряд якийсь гріш”. Але більше грошей “урядові” не висилатиме, бо —

“Уряд не додержує приречення, даного кравви, а саме, що даватиме з заморських фондів одну третину на край... а по змозі більше. Мимо того, коли представництво зажадало доказів що край одержує одну третину, АБИ МАТИ ЧИМ ВИКАЗАТИСЯ ТУТ ДЛЯ ПОБИВАННЯ ПРОТИВНИКІВ УРЯДУ, котрі твердили тут, що край не одержує нічого — прислано представництву в Канаді через представництво у Вашингтоні відпис двох посвідок з дати: Прага, 14 лютого 1923, одну з підписом д-ра Селезінки, другу з підписом п. Ів. Рудницького, з котрих виходить виразно, що крім 1,000 доларів на противиборчу акцію й 800 доларів, переданих “впрост” (кому? — не написано), **КРАЙ НІЧОГО БІЛЬШЕ НЕ ОДЕРЖАВ**, бо інші позиції тих квітів уже своїм титулом вказують, **ЩО КРАЙ ТИХ ГРОШЕЙ НЕ БАЧИВ, ЧИ МОГЛИ МИ ТІ КВІТИ ПОКАЗУВАТИ КОМУ?**”

В таке положення поставив Петрушевич Назарука й цей тепер йому відплачується тим, що не виплачує йому “позички”. Найгірше болить Назарука не те, що “край” грошей не отримав, а те, що він не має чим побивати в Канаді противників. Даремно апелював Назарук за ресітами, що “край” отримав гроші. “Просьби представництва про відповідні квіти збував д-р К. Левицький або загальними фразами... або просто мовчанкою” — пише Назарук, бо “д-р К. Левицький є того переконання, що політика це шахрайство”.

В другому розділі того листу Назарук заявляє, що “резигнує” (після того, як його викинено) з “уряду” з трох причин:

1. Бо вже всі виреклися Петрушевича й він тепер самотній, тому вирікається його й Назарук.

2. Бо Петрушевич не спростував нападку К. Левицького на Назарука (“чи можуть собі Вп. П. Президент представити, щоби пр. міністр заграничних справ Англії, Франції або Німеччини нападав в американській пресі на свого посла”).

3. Бо Петрушевич скасував “уряд преси”, навіть не повідомивши про це Назарука, а він же був “шефом” того “уряду”.

“Письмо (про закінчення “позички”) вирятувало нас з незвичайно прикрого положення” — пише Назарук, бо люди грошей вже й так не давали.

В третьому розділі свого листа дає Назарук Петрушевичові “засадничі вказівки” дальшої політики. Ось вони:

1. Українських земель без війни Польщі з іншими державами з під Польщі не освободимо (а цілий час людей дурив, що “позичкою” “освободить”).

2. Треба для цього “засадничої опозиції за кордоном”, а “Вп. П. Президент не надаються на провідника тої опозиції”.

3. Але що нема ліпшого провідника, то нехай Петрушевич залишається, тільки “з дотеперішніх дорадників мусять Вп. П. Президент рішучо позбутися д-ра Костя Левицького”, як інтриганта, який пише “ноти” до Ліги Націй, як семинарист листи, а Петрушевич, “на жаль, їх підписує”.

4. Каже Петрушевичеві не вірити людям, “які від десяткох літ ніч за ніччю пересиджували по

шинках, не читали ніякої політичної книжки й думають, що голова сильна до горівки мусить бути сильна також до публичних справ” (так характеризував Назарук Петрушевичових міністрів). “Надзвичайно цікаве, — пише Назарук далі, — що той тип (К. Левицький) має ще смілість писати сюди по гроші на “дипломатичну місію” (а дзуськи з’їси — каже Назарук).

У своєму листі далі Назарук пророкує, що “Польща дасть ще даром сальонові вагони для всіх, кого поручить той геній”, Кость Левицький, щоб його самого і всіх “міністрів” дістати до Галичини. Це пророкування, як відомо, справдилося не тільки щодо Костя Левицького і всіх інших “міністрів” Петрушевича, але й щодо самого Осипа Назарука, якому також дала польська шляхта сальоновий вагон до Галичини й нині він вірно її служить разом з Костем Левицьким. Але тоді сварилися вони за долари.

Коли по приїзді до Канади прийшов Назарук до редакції “Укр. Роб. Вістей”, про що ми писали вже вище, то на запитання відповів, що в Парижі “українську справу” репрезентує син Ев. Петрушевича, бо він знає французьку мову й “у нас брак відповідних людей”, а в листі сварить Петрушевича, за те, що “в такім важнім місті, як Париж провадить молодий і недосвідчений син Президента, хоч там мігби лучше працювати н. пр. д-р. Т. Галіп. Що було відповідати на такі закиди буковинцям, яких у Канаді багато?” — питає сердито Назарук Петрушевича.

Ще далі Назарук в листі каже:

“Галицька справа була погребана вже тоді, коли в найприкрішій для Львова хвилі допущено було тому місту поживу; вже тоді чужі побачили, що годі рахуватися з народом, який має такий добродушний (продажний — В.ц.) провід”. І радить Петрушевичові підготувати собі “гарний відхід і смерть”.

Нарешті Назарук повідомляє Петрушевича, що “найбільша партія краю” (нинішня унівська — тоді вона називала себе трудовицькою) “недвозначно покинула уряд і прислала на адресу п. проф. Боберського письмо з дати Львів 7 червня 1923, щоб представництво здержалося з висилкою грошей Урядові”. Лист той підписали Охримович і Федорців. Потім ще радикальні “дуби” з Бад Навгайм, Бачинський і Макух також писали, що вони зреклися “уряду” й казали, щоб гроші вислати їм “на основання інформаційного бюро заграничного”.

Коли ж Назарук побачив скільки сватків є до зібраних в Канаді з робітників і фермерів грошей, то вирішив справу ще коротше: дав всім їм здорову міністерську дулю. Розуміється, цю дулю “з пошани до уряду” він обвинув такими дипломатичними міркуваннями: що “без полагоди порозуміння з краєм не може представництво вислати гроші” урядові, що “інтрига д-ра Костя Левницького сильно причинилася до того, що можливість висилки грошей загвозджена”, що “Вп. П. Президент не мають вже чим відповідати за фонди” (нібито до того часу він мав чим відповідати, або Назарук, затримуючи гроші у себе, мав чим відповідати?)

Потішає Назарук Петрушевича ще гарними

жнивими в Канаді, але... **“представництво під Вашим іменем тут вже нічого не зробить”**, треба, щоб **“представництво мало повновасть від краю”**, але... **“ні я ні проф. Боберський не може прийняти в нім ніякого місця”** — треба нових дурисвітів, бо старі всі вже смердять сконками.

Радить Назарук прислати з краю **“бодай двох людей, але робучих”** і дати їм гроші на утримання та на обїздку, бо **“фінансування їх роботи (на місци) майже безвиглядне”**. Нарешті, **“можна б запропонувати це місце редакторуви “Українського Голосу” М. Стечишинови (від націоналістів) і одному з католиків”**, каже Назарук. Клопіт тільки той, що коли назначити **“представниками” місцевих**, то потім їх вже не позбудешся.

На закінчення листа Назарук пригадує Петрушевичеві, що д-р Цегельський, спільник Бора й також **“представник” Петрушевича**, **“не вирахувався з дуже значних квот”**, а **“співвину... поносить також той сам др. Кость Левицький”**. Звіт про те, що Цегельський не дав грошей Петрушевичеві з **“позички” в Сполучених Державах**, каже Назарук, він отримав **“щойно в часі останньої подорожі”**.

Ще скаржиться Назарук, що вірно служив **“урядові”**, не дивлячись на різні крутіїства..., **“я зносив навіть те, що до цеї пори П. Президент не подали мені до відома договору, підписаного таємно з одною з держав, хоч як голова пропаганди рішучо повинен його знати”**. Ще хвалиться Назарук, що він вірно служив **“урядові”**, хоч знав, **“що мене поневіряють”**... **“бо маю переконання, що так повинен стояти кожний укра-**

їнець при своїй владі від монархістичного уряду до большевицького включно”.

В пятому, “прощальному, розділі Назарук заявляє, що вважає себе “звільненим з обов'язків задержувати далі урядові таємниці, коли мені прийдеться виступити в пресі проти матацтва д-ра Костя Левицького” й ще раз пригадує, що коли “П. Президент не полагождать” справи із краєм, то “не тільки сами більше грошей не дістануть ні з Канади, ні з Америки, але на довгий час убють всякі збірки на публичні цілі серед заморської еміграції”.

Так закінчив Назарук свого довжезного листа до Петрушевича й розпрощався з ним та з його “урядом”, якого вже не було на світі. Для нас не робить різниці, чи ті гроші повинен був забрати Петрушевич і його віденський “уряд”, Назарук чи ундівці в старому краю, чи радикали на своє “інформаційне бюро”. Ми згори знали, що ці гроші, як і всі попередні збірки, розхоплять галапасники, розтринькають по віденських кавярнях, чи вінніпегських готелях, а якщо частину з них видадуть на “дипломатичну роботу”, то значить на роботу контрреволюційну. Ми кликали людей не давати цим паразитам своїх грошей, але в рух пущена була вся церковна машина, преса, прозьби, прокляття й багато людей ще раз було натягнуто на 40 тисяч доларів.

Правду писав Назарук Петрушевичові, що ця остання доларохапна перезва на довгий час уба всякі збірки жовтоблакитників. Так воно й сталося. Коли опубліковано було Назаруко-

вого листа до Петрушевича в “Укр. Роб. Вістях” в Канаді, а в “Укр. Щод. Вістях” в Сполучених Державах, то навіть “Укр. Голос” не витримав і написав:

“ОТЦЕ МАЄ ПІДДЕРЖУВАТИ ВІРУ ДО УРЯДУ.

Українські Робітничі Вісти друкують відпис довірочного листа від д-ра О. Назарука до президента галицького уряду д-р Евгена Петрушевича з 1, VIII 1923. Ми далекі від того, аби оспорювати автентичність листа. Коли звертаємо на него увагу, то з зовсім иншої причини. Довірочний лист д-ра Назарука міг дістатися до большевицької редакції тільки одною з двох доріг: 1. Міг його большевикам продати хтось з найближчого оточення президента, або 2. Міг його відписати хтось, хто має доступ до мешканця представництва в Вінніпегу. Чи одно сталося, чи друге, — байдуже. Та одно ясне, що ГОДІ МАТИ ДОВІРЯ ДО УРЯДУ, в яким такий скандал можливий. Вже минувшого літа появлялися друком в тих самих Робітничих Вістях протоколи з тайних (1) засідань Національної Ради у Відні. Доси невідомо, чи Національна Рада сим бодай на стільки завуршлася, щоб пошукати зрадника між собою. Тепер ще більша зрада. І уряд, в яким такий скандал можливий, рефлектує на матеріяльну поміч з Канади. Не дайте висміятися, панове! Яку ви можете дати нам гарантію, чи Польща ще ліпше не знає ваших тайн та документів, чим редакція большевицької газети в Канаді? Вам державу будувати?... (“Укр. Голос” 19 грудня 1923 р.).

“Укр. Голос”, як бачимо, навіть не пробував заперечувати автентичности Назарукового листа до Петрушевича, визнав, що протоколи “таємних” засідань “національної ради” у Відні, що їх містили “УРВ” з промовама “міністрів”— також були справжні, отже визнав “зраду” на кожному кроці між самими націоналістами, в

самому уряді, в найтісніших його колах, а навіть не був певний, чи не було часом тієї зради в самому “представництві” у Вінніпегу.

“Тепер ще більше зради” — писав розпучливо “Укр. Голос”. І яке ж ви, панове, маєте лице жадати матеріальної допомоги? “Не дайте висміятися, панове! Яку ви можете дати нам гарантію, чи Польща ще ліпше не знає ваших тайн та документів, чим редакція більшовицької газети в Канаді? **ВАМ ДЕРЖАВУ БУДУВАТИ?”**

Така розпука охопила тоді редакторів “Укр. Голосу”. Рідко таке з ним трапляється. Ще раз якось недавно писав він на адресу самих петлюрівців, що, мовляв, знав бог, що робить, що не дав таким людям держави в руки.

Та редактори “Укр. Голосу” цими фразами тільки хотіли закрити власне обличчя — ховали голову у ці фрази, як струсь у пісок, бо самі вони добре знали, що в часі облоги українською армією Львова польський генштаб краще знав, що діється в українській армії, як у своїй власній. Ми радимо редакторам прочитати “Спомини” Шухевича, хоч ми певні, що вони й без того познайомлені зі справами. Що ж до петлюрівщини, то там зовсім не потрібно було зради “тайн” та намірів на користь Польщі, бо цілий “уряд” Петлюри був на утриманні польської шляхти. В тому таборі вважалося зрадою те, коли хтось виступав проти шляхетської Польщі. Нині такий самий стан і між ундівцями, католицькими союзами, радикалами й тою партією, на чолі якої стоїть єпископ Хомишин й Назарук чура його.

Що то за люди стояли коло тих урядів, то

нехай найкраще вони самі про себе скажуть. І так: хочете довідатися про петлюрівщину — прочитайте книжку Назарука “Рік на Великій Україні”. Хочете довідатися про Костя Левицького — прочитайте листа Назарука до Петрушевича.

Хочете довідатися про Боберського — прочитайте про него в споминах Шухевича — це не більшовицького видання, але жовтоблакитно-фашистського “Червона Калина”. Хочете довідатися про самого міністра-сконку Осипа Назарука — запитайте редактора “Нового Часу” Дмитра Паліїва.

Тому, що вище була мова про Назарука, тому, що ми читали, що пише Назарук про Петлюру, його “міністрів”, Петрушевича, Костя Левицького, то цікаво нам буде почути, що пише Д. Паліїв, один з лідерів ундівщини, про самого Назарука. Про Назарука вмістив львівський “Новий Час” з місяця лютого 1932 року статтю “Катон католицької моралі”. Цю статтю повністю передрукувала американська “Свобода” з 3 березня 1932 року, одним з редакторів якої є Лука Мишуга, який разом з Назаруком підписував “позику національної оборони” в Канаді. Стаття надто довга, щоб її повністю наводити, але ми наведемо з неї цікавіші уступи.

І так:

Ще студентом університету Назарук “кидав громи на студентів — священничих синів, які знімали перед церквами капелюх, або, сидячи за обіднім столом, разом з другими хрестилися”. Він лаяв їх за це “як останню голоту”.

Так був Назарук радикалом — безвірником.

В жовтні 1918 року коли “рук до праці не було”, “український військовий комітет звертається до д-ра Назарука, який тоді як У.С.С. перебував у Львові на відпустці, з просьбою, щоб д-р Назарук, — провідник молодого покоління, чоловік відомий і досвідчений взяв у свої руки організаційну підготовку державного перевороту. Але д-р Назарук і говорити не дав. Заявив, що на такі справи не має часу”. А по перевороті появляється Назарук в “Українській Національній Раді” й від того моменту починається його “правдива” кар’єра.

Та “рада” посилає Назарука до Київа “просити гетьмана Скоропадського, щоби вислав січових стрільців на поміч до Львова”. Назарук на засіданні в Київі “аж розплакався... так переконував присутніх про потребу січових стрільців у Галичині”, але... на тому ж таки засіданні “не тільки згодився, щоб Січові Стрільці не їхали до Галичини, але навіть сам уже до Галичини не вернувся здати справу зі свого посольства, тільки залишився робити зі Стрільцями повстання проти Скоропадського. Що більше ще якраз він був автором відозви, в якій гетьмана названо “зрадником українського народу”.

Все це зробив Назарук тільки тому, що його зроблено “міністром преси і пропаганди” в кабінеті Чеховського.

“Але коли наступ большевиків предсказував близький кінець владі Петлюри і цілій У.Н.Р., д-р Назарук виступив з уряду, перекочував до Кам’яця Подільського і там дуже швидко став

“персона грата” в оточенню диктатора д-ра Євгена Петрушевича”.

“Популярність” серед галичан вироблював собі дуже просто: на сторінках “Стрільця” ляв на чому світ, Петлюру і наддніпрянців і тих самих Січових Стрільців, які недавно зробили були його міністром... і копав щораз більшу пропасть між галичанами й наддніпрянцями”.

Після втечі з Петрушевичом до Відня, був в “уряді” “уповноваженим для преси і пропаганди”... “дбав про те, щоб час до часу у віденсько-жидівській пресі були згадки про д-ра Осипа Назарука, як визначного українського діяча, а навіть раз з його — портретом!” — пише “Новий Час”.

Робив у Відні коншахти з якимсь спекулянт-ом Рандом, — сваток Боєра, — а коли побачив, що “уряд” дише на ладан, бо каса випорожнювалася, “коли ставало щораз ясніше, що закордонне вирішення галицької справи вийде на некористь Галичини, д-р Осип Назарук заметушився біля того, щоби през. Петрушевич вислав його до Америки збирати гроші. Так і сталося”. Далі подаємо дослівно:

“Коли ж тільки це некорисне вирішення дійсно прийшло — д-р Назарук, уповноважений Петрушевича, ВИРІКСЯ ЙОГО І ПОВІВ ПРОТИ НЬОГО НЕПЕРЕБІРЧИВУ КАМПАНІЮ. Тоді перейшов на службу... до гетьмана Скоропадського, того самого, якого кілька літ тому назвав за своїм підписом “ЗРАДНИКОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ”.

З червоного соціаліста-радикала став чорним реакціонером-анархістом; з заприсяженого атеїста — запеклим католицьким клерикалом! Став проповідувати теорію, що Україну згубила “ковачька хоро-

ба", але це не перешкоджало йому редагувати монархістичний орган, який називався... "Січ"! "Славними" сталими його відчити в Дітроїті в листопаді 1925 року. В них висловлювався про свого недавнього хлібодавця д-ра Петрушевича так, що ХТО, мовляв, ПІДТРИМУЄ АКЦІЮ ПЕТРУШЕВИЧА, ЦЕЙ "НОЖЕМ РІЖЕ УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД".

ПРО ШЕВЧЕНКА КАЗАВ, ЩО ВІН "ГОРЛОРИЗ", ПРО ДРАГОМАНОВА, ЩО "АНАРХІСТ", ПРО ФРАНКА, ЩО "АТЕІСТ", А ПРО ГРУШЕВСЬКОГО, ЩО ЦЕ ТАКИЙ ТУМАН, ЯКИЙ НАПИСАВ, ЩО ЛЮДИ КОПАЮТЬ ЯЧМІНЬ!"

Вернувши до Галичини — гетьманці, яких він так вихваляв, викинули Назарука й він, бувши безбожник, пішов на службу до польонофіла єпископа Хомишина й став голосити беззастережну угоду з польською шляхтою.

От як того міністра-сконку схарактеризував Дм. Паліїв, один з лідерів ундівщини.

Пригадаймо но собі, як ту сконку величали жовтоблакитники в Канаді, як "найбільшого з живих українського чоловіка", як "найвидатнішого діяча" і т. д. Отже коли в таких "найбільших" стільки зрад, переходів, орієнтацій і плюгавства, то вже можемо собі уявити скільки то тої погані є у цілій тій жовтоблакитній зграї, що грає "високу політику".

От якого то пташка мали ми в Канаді для виманювання від людей доларів. 40 тисяч доларів склали люди отаким політичним спекулянтам — чи то пак, "позичили". Цікаво, коли будуть домагатися звороту тої "позички" й від кого?

Скандал назаруківщини з "позичкою національної оборони" на довго вбив всякі збірки "на оборону старого краю". Канадська жовто-

блакить заняла становище: пильнуймо себе, бо ті старокраєві політижери завели нас під дурного хату.

“Укр. Голос” провадив ще був збірку на допомогу петлюрівському “урядові”, що заїхав був десь на мазурщину до Хшанова, але це була допомога “фамілійна” — свій свому, вона напівтихцем почалася й невідомо коли й чим закінчилася.

“ЖИВИЙ ТРУП” РЯТУЄ ВІД ПОВЕНІ УНДІВСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ

1927 року під осінь навістила Східну Галичину, головню Підкарпаття — страшна повінь. До Канади почали приходити розпучливі крики про потребу допомоги. Першими відгукнулися українські робітничо-фермерські організації, що створили центральний комітет у Вінніпегу, а потім цілу Канаду вкрили комітетами несення допомоги жертвам повені.

Довго вагалися жовтоблакитники що робити: починати, чи не починати? Коли починати — то хто, як? Нарешті воскресили “укр. черв. хреста”, що давним-давно вмер був, і цей труп взявся за “рятування”. В цьому ж “червоно-

хрестному” трупі сидів ніхто інший, як ті самі добродії із старої доларохапної перезви. З “Кан. Українця” довідуємося, що ці доларохапники зібрали не менше, як 15,000 доларів. “Укр. Голос” з 14 березня 1928 року пише, що “укр. черв. хрест” вислав до Львова 10,000 доларів, а на руках має ще 3,000 дол., “які призначив здебільша для пересилки на Буковину, а не вислав їх тому, що комунікація з Буковиною є дуже утруднена”. (Так була в 1920 році “утруднена комунікація” з Галичиною й ще 1928 року була “утруднена комунікація” з Буковиною?!)

Зате з Галичиною “комунікація не була утруднена” й жовтоблакітна преса в Канаді повідомляла, що гроші “укр. черв. хрест” вислає стало. Нехай буде й так, не станемо тут сперечатися з тими “добродіями”. Але в ті часи їхало вже до Канади багато української робітничо-селянської еміграції з Галичини, то нехай же хтось скаже, чи хоч чув хто в Галичині чи на Підкарпатті щось про таку допомогу, що її прислав “укр. черв. хрест” з Канади? Про ту допомогу, що її роздавав в десятках сіл тов. І. Навізівський, як допомогу від українських робітників і фермерів в Канаді, можуть посвідчити не тільки численні документи даних сіл, але й сотки людей, що приїхали з тих сіл до Канади, але про допомогу “укр. черв. хреста” з Канади ніхто з потерпілих від повені селян та робітників не чув і про неї нічого не знає, бо ніхто ніколи її там нікому не роздавав, вона до потерпілих від повені не дійшла. Ту “допомогу” злопали ундівські кооператори.

Це не є голословна фраза, це не є наша ви-

думка, про це говорять нам і всім, хто має вуха щоб слухати, документи самих жовтоблакитних доларохапників в Галичині й Канаді. Про них ми тут вкоротці й розкажемо.

У Львові існувало кілька центральних комітетів, що ставили за мету допомагати жертвам повені: був комітет Шептицького, що він його сам назначив, сам ним керував. Той комітет роздава жертвам повені образки, хрестики й краватки. Був комітет ундівський, який співпрацював з польсько-воєводськими, а пізніше всюди в повітах злився з ними. Був робітничо-селянський комітет, якого через провокаційні цькування й доноси ундівців було заборонено й арештовано на самому початку несення допомоги — тому робітничо-фермерський комітет примушений був вислати з Канади до Галичини тов. Навізівського.

На початку ундівський комітет зібрав був дещо бараболь в непотерпівших повітах та в співпраці з воєводськими комітетами вислав їх в потерпівші місцевости й ними там провадив свою передвиборчу агітацію — бо діялося це перед виборами до польського сойму. Тому т. Навізівському не дозволено було роздавати допомоги до виборів, але аж по виборах.

Ундівсько-воєводські ж комітети якраз робили навпаки, давали людям і то тільки із свого табору, гнилі й померзлі бараболі тільки перед виборами, а по виборах сказали, що голоду немає. Зате робітничо-селянські комітети перед виборами були розв'язані, позаарештовувані й по виборах їм також не дали жити.

Але вертаємо до “допомоги” “укр. черв. хреста” в Канаді.

Отримавши від “укр. черв. хреста” з Канади 10,000 доларів, ундівський комітет у Львові постановив ані цента не дати з тих грошей на допомогу потерпівшим від повені українським селянам і робітникам. 10,000 доларів в Галичині це не гнилі бараболі, це такий ласий кусок, що коло него руки можна добре погріти. А віддати голодним і холодним селянам — то вони гроші проїдять і яка з того буде користь ундівцям.

От вони й вважали: взяти ці гроші для своїх кооператив, а там вже кінці так будуть поховані, що ніхто їх не найде. Так постановили й так зробили та поручили голові свого комітету Володимирові Децикевичові, нинішньому керівникові українського католицького союзу, написати до “укр. черв. хреста” в Канаді, що в Галичині вже голоду нема, що селяни добре мають і т. д., а тому “український центральний комітет допомоги жертвам повені у Львові” постановив зібрані в Канаді гроші для потерпілих від повені — цих грошей людям не давати, але віддати їх кооперативам у формі “позички”. Зробив це ундівський комітет за порозумінням і за повною згодою “укр. черв. хреста” в Канаді.

Вол. Децикевич, в листі з 22 лютого 1928 р. до “укр. черв. хреста” в Канаді, що його опублікували жовтоблакітні газети у Вінніпегу з 21 березня того ж року, пише:

“ВКІНЦІ ЗАЗНАЧИМО, ЩО МИ Є ДУЖЕ ЩАСЛИВІ, ЩО НАША ДУМКА ПРО УДІЛЮВАННЯ БЕЗПРОЦЕНТОВИХ ПОЗИЧОК ЗНАЙШЛА У ВАС

ЗРОЗУМІННЯ, БО В ЦЕЙ СПОСІБ ЖЕРТВИ ВАШІ НЕ БУДУТЬ БЕЗПОВОРотно СКОНСУМОВАНІ. ЗГІДНО З ВАШИМ БАЖАННЯМ БУДЕМО УДІЛЮВАТИ ПОЗИЧКИ БЕЗПРОЦЕНТОВІ НА ДОВШИЙ РЕЧИНЕЦЬ. ПО СКІНЧЕННЮ АКЦІ ДОПОМОГОВОЇ СТВОРИМО КОМПЕТ, ЯКИЙ БУДЕ ЗАВІДУВАТИ ФОНДАМИ ЖЕРТВОДАВЦІВ В КАНАДІ”.

Злишнім тут буде наводити, що “укр. черв. хрест”, апелюючи за фондами в Канаді, розписувався про страхіття голоду, про те, що десятки сіл не мають куска хліба в хаті, про тиф і інші пошести, що в наслідок голоду десяткують населення, й кликав поспішити тому населенню з допомогою. А зібравши гроші, сам сказав ундівцям не дати допомоги голодуючому населенню, але почати тими грішми звичайну спекуляцію. Бо Децикевич виразно пише, що ундівські комітетовці “є дуже щасливі” (ще б пак!), що “укр. черв. хрест” погодився на те, щоб тих 10,000 доларів потерпівшому від повені населенню не давати, бо вони “будуть безповоротно сконсумовані”, але уділювати з тих грошей “позички безпроцентові” ундівським кооперативам.

Дуже почувися щасливі ундівці з такого рішення “укр. черв. хреста” в Канаді. Дістати 10,000 доларів і не дати їх тим, для кого їх збиралося — ундівсько-продажня порода почувлася щасливою. А по тих десятиох тисячах прийшли ще дальші тисячі.

А “по скінченні акції допомогової створимо комітет, який буде завідувати фондами жертводавців в Канаді” — писав в тому листі Децикевич. З того часу минуло вже чотири роки, але

ніхто ні в Канаді, ні в Галичині не чув і чотири слові, чи такий комітет створено й що саме з тими грішми зроблено: кому їх визичено, як на довго, чи вже позички звернено? Ніхто про це не чув і не почує. Так знову ще раз обманено українських робітників і фермерів в Канаді шість літ після останнього “позичкового” обманства міністра-сконки Назарука.

Чим пояснювали ундівські лідери не виплачення допомоги жертвам повені? Послухайте, що пише Децикевич в тому листі далі:

“Тепер хочемо запевнити Вас, що час, коли грозив голод нашому населенню, минув, бо зістали розділені харчі і допомоги в такій кількості, що населення зістало достаточо забезпечене на час зими. Небезпека голоду може наступити ще на переднівку, одначе через зиму голоду на загал не було”.

Це 22 лютого 1928 року не було вже голоду між потерпівшим від повені населенням — тобто тоді, коли до голоду прийшов ще й холод? Це ж була найпідліша брехня, бо зима 1928 року в потерпівших від повені околицях була справжнім пеклом, нечуваним страхіттям. Це ж тільки польсько-шляхетська преса, злодії-спекулянти, що вирубали карпатські ліси — поширювали такі звідомлення для заспокоєння “публичної опінії” дома й закордоном, що голоду вже нема, бо “розділено харчі в достаточній кількості”. Це була брехня польської шляхти й нею послуговувалися ундівці тільки для того, щоб не дати голодуючому населенню зібраних “укр. черв. хрестом” в Канаді кільканацять тисяч доларів. І не дали!

В тому ж самому листі В. Децикевич пише,

що вони мусять заплатити якісь довги польському “Банкові Рольному” з зібраних в Канаді грошей, бо “Банк Рольни” не хоче взяти під увагу, що населення знищене”, що “діти-сироти знаходяться в дуже скрутному стані в наслідок зубожіння населення. Недостача одежі, поживи”.

Так крутили ундівські комітетовці. В одному й тому самому листі писали, що “населення вже забезпечене” й “голоду немає” (це щоб грошей йому не дати), а в другому місці, мовляв, мусимо платити якісь довги польському банкові, хоч... діти-сироти в скрутному положенні, хоч недостача одежі та поживи серед зубожілого населення.

Так за повною згодою “укр. черв. хреста” в Канаді зібрані тут в 1927—28 р.р. 15,000 доларів ніколи не пішли на ту ціль, на яку вони збиралися. Про це кажуть самі ундівці й червонохрестники, про це каже нам сама жовтоблакитна преса в Канаді з 21 березня 1928 р. А щоб якось приховати свою роботу, то та ж жовтоблакитна преса як скажена кричала та виписувала різні брехні про комітет робітничо-фермерських організацій та про роздавання допомоги т. Навізівським.

А ЩО СТАЛОСЯ З ГРІШМИ ПРИЗНАЧЕНИМИ ДЛЯ БУКОВИНИ?

Що сталося з тими грішми, що були призначені для потерпівших від повені на Буковині, так і до цього часу ніхто не знає. Знаємо, що 14 березня 1928 р. “Укр. Голос” писав, що “укр. черв. хрест” має ще 3,000 доларів для Бу-

ковини, але... не може їх туди переслати, бо "утруднена комунікація", хоч в 1928 р., десять літ по закінченні світової війни, комунікація в цілому світі була вже нормальна. Зате ми довідуємося з черновецької газети "Рідний Край" з 22 січня 1928 р., як там "розділювано допомогу".

Черновецька робітничка газета "Боротьба" довідалася, що до Буковини вислано було з Канади ще в жовтні 1927 р. 500 доларів жертвам повені. На румунські леви в той час було це коло 90,000 левів. На Буковині про ті гроші не було ніякої чутки. Тому "Боротьба" з 1 січня 1928 р. поставила публичне запитання: де ті гроші поділися, хто їх отримав і що з ними зробив?

Тоді то аж 22 січня 1928 р. появилася в черновецькій жовтоблакитній газетці "Рідний Край" заява "емеритованого надрадника суду" Володимира Ясеницького, в якій він писав:

"Львівський комітет післав на мої руки 544 долари, як за допомогу для нещасливих жертв повені... Створив я комітет допомоги жертвам повені в Чернівцях. В склад комітету увійшли люди гідні мого довіря".

Далі пише, що ці люди, "гідні його довіря", добре попрацювали й роздали людям (також гідним його довіря) заледво половину присланої суми. Але якось так роздали, що ніхто нічого про це не знав в самій Буковині. На тому всі вістки про допомогу Буковині закінчилися.

• • •

Стільки то грошових натягань було з українського населення в Канаді під різними пре-

текстами на різні контрреволюційні затії, а то просто для власного жолудка. Все воно вже проминуло й... забулося. А забувати якраз і не слід. І коли тепер знову сюди приїжджають різні “добродії” й апелюють або пишуть до людей жертвувати то на “Рідну Школу” то на “Просвіту”, то на “академію в Подебрадах”, то на різні “інформаційні бюро” в Лондоні, Женеві, то на пропаганду “української справи”, — українські трудящі маси Канади повинні пам’ятати, що за доларами до них йдуть ті самі доларохапники з контрреволюційної доларохапної презви, які взяли вже з українських робітників і фермерів в Канаді й Сполучених Держав сотки тисяч доларів і витратили їх або на контрреволюційні цілі, або... по системі попа Підгорецького.

Після підрахунку самих цих доларохапних комітетів грошей на різні “народні справи” зібрано з українських робітників і фермерів в Канаді:

На делегацію до Парижу	\$17,299.19
На “сироту Івася”	14,022.01
Для “укр. черв. хреста”	55,627.42
На Назарукову “позичку”	41,032.39
На потерпівших від повені коло	15,000.00
На повоєнний фонд коло	5,000.00
	<hr/>
Разом	\$147,981.01

Було ще багато інших збірок. Як ми вже згадували — петлюрівцям до Хшанова, на “Просвіту”, “Рідну Школу”, на інвалідів, на різні бюро в Лондоні, Женеві, на “академії”, що разом

зробить не менше 20—25 тисяч доларів. Всі ці гроші зібрані з українських робітників і фермерів — не робітниками й не фермерами й не для робітників та не для селян. Збирали їх з трудящих мас ті, яким інтереси трудящих мас цілком ворожі й збирали їх та видали не ще більше поневолення трудящих мас Західньої України й на боротьбу проти Радянської України.

Ми вже й не згадуємо про ті величезні збірки на шері “народньої торгівлі”, на Рутенську Елеваторську Спілку, що їх збирали тіж самі жовтоблакитники в Канаді — десятки тисяч доларів зібрані й за всім цим залишився тільки ганебний спомин, бо й “народня торгівля” збанкрутувала й Рутенська Елеваторна Спілка щезла з лиця землі. Багато більше було тих збірок в Канаді на “українську народню роботу” таки в самій Канаді й все це травною поросло. Але про це прийшлося б писати цілу другу книжку.

Не дивлячись на теперішню тяжку економічну кризу, ті пани й підпанки ще й тепер ідуть, хоч не так відкрито, до трудящих мас за доларами, збираючи їх на різні явно контрреволюційні цілі. Ще й тепер їздять по Канаді якісь таємничі “старокраєві делегати”, генерали бувшої царської армії, дають “лекції” про “старий край”, оповідають про те, “що може дати українцям нова війна”, а на ділі проповідують війну проти Радянської України, підготовляють ґрунт для організування “українських” батальйонів чи то на “Зелений Клин”, чи на західній фронт під провід Підсудського.

Одночасно дуже старанно спеціалізуються в

провокаційних доносах на українські робітничо-фермерські організації та докладають всіх сил і старань, щоб депортувати з Канади передових в робітничо-фермерському русі українських робітників, щоб коли не цілковито розбити (це надто важка справа), то бодай ослабити робітничо-фермерські організації, бо через них, через ту організаційну й освідомляючу роботу, яку ті організації провадять, жовтоблакитні доларохапники втрачають вплив над фермерами й робітниками.

Кінчаючи ми кличемо: коли приходять чи пишуть до вас ці пани знову за доларами — то не дайте їм ані цента, бо кожний цент, що ви його дасте їм, буде вжитий проти вашого брата й товариша на Західній чи Радянській Україні й проти вас самих таки тут, в Канаді.

ДВА ІСТОРИЧНІ ДОКУМЕНТИ

ДВОЛИЧНІСТЬ І ЛИЦЕМІРСТВО ТА СПІВПРАЦЯ У ВІЙНАХ З ГЕНЕРАЛЬНИМИ ШТАБАМИ ОТЦВ ДУХОВНИХ.

Коли Австрія проголосила в 1914 році війну Сербії та дала заклик, щоб її горожанам ставилися до зброї на "оборону вітчизни", то голова греко-католицької церкви в Канаді єпископ Будка негайно ж видав "пастирського листа" "до всь. духовенства і всіх вірних канадської Русь-України", щоб ставилися до австрійського війська, щоб зго-

лошувалися до австрійських консулатів в Канаді та йшли **“ДО СТАРОГО КРАЮ НА ОБОРОНУ ВІТЧИНИ”**, та **“старенького цесаря Австрії”**.

Того **“пастирського листа”** видав він 27 липня у Вінніпегу й наказав всім егомосцям проголосити його й мобілізацію в церквах, закликаючи одночасно й тих **“русинів”**, що залишаться в Канаді, допомагати Австрії, **“КОЛИ ВЖЕ ПОДОБАЛОСЯ БОЖОМУ ПРОВИДІНЮ КУЛЯМИ РІШАТИ ДОЛЮ НАШОГО КРАЮ”**.

Кілька днів після того, як цього **“пастирського листа”** було видано та вміщено в органі Будки **“Канадійському Русині”**, Велика Британія проголосила війну Німеччині й Австрії. Злякався **“слуга божий”** не господнього гніву, але реверенда його затрусилася, що скаже генеральний штаб канадський і написав другого **“пастирського листа”** **“до всь. духовенства і вірних канадійських русинів-українців”**, щоб мобілізували вже тих самих **“русинів”** не для оборони Австрії й її **“старенького цесаря”**, але щоб **“ДАЛОСЯ ЗЛОЖИТИ РУСЬКІ ПОЛКИ”** проти Австрії, як ворога.

Таке становище заняв на початку війни не тільки єпископ Будки. Така політика була всієї жовтоблакитної буржуазної зграї в Канаді, всі вони перед самою війною й по проголошенні війни Австрією Сербії, писали те саме, а як тільки Англія вступила в війну — закусили язики, а перами почали нараз виявляти свої **“патріотичні”** почування до Канади й Великої Британії, доказуючи, що вони вороги Австрії. Ця лицемірна політика довела до того, що тисячі українських робітників і фермерів кинено було у військові табори Канади, як горожан ворожої країни, а потім всіх українців позбавлено було горожанських прав.

Подаємо цих два документи, як наочний доказ того, як церква й її провідники виконують настановлення та накази генеральних штабів. Нині всі вони заангажовані до протирадянської агітації й з церковних амбонів провадять інтервенційну політику. В першому документі всі підкреслення наші, а в другому — підкреслення самого єпископа Будки.

МОБІЛІЗАЦІЯ В АВСТРІЇ.

До Всч. Духовенства і всіх Вірних Канадської
Руси-України.

Від ряду літ великі нещастя дають нашу стару Вітчину. І то не лише та нужда, що вигнала тисячі наших братів в світ широкий, яка останніми літами наслідком повеній замінилася в загальний голод, але також нужда моральна, а іменно деморалізованя наших братів в Галичині і на Угорщині тьмою шпіонів, агентів, брошур та газет платних рублями нашої сусідки Росії, чи то впрост з Росії, чи через Сербію, Америку і Канаду.

Над сим сумним станом висіло ще від літ марево війни, котру одначе миролюбивий Цісар Франц Йосиф I. все відсував і унеможлював.

Та прийшла подія, що і у наймиролюбійших відбере терпеливість. Дня 28 червня с. р. погіб в Сараєво від кулі сербського студента разом зі своєю женою наслідник австрійського престола Франц Фердинанд, муж великих надій в теперішню трудну хвилю для Австрії. Страту досвідченого наслідника трону відчув дуже болючо старенький Монарх Франц Йосиф I. і всі народи Австрії, а в особливий спосіб ми, Русини, що покладали на него великі й оправдані надії. Вороги Австрії, зосібна вороги Русинів-Українців, не таять своєї радости з приводу тої трагічної втрати.

Канадійські Русини-Українці співчуваючи з горем нашої старої Вітчини дали вислід свому почуванню в богослуженнях за убитих, та молитвах за долю рідного краю.

Нині лихо стало на вершку, бо до всіх нещасть прибуло найбільше, а іменно війна на разі зі Сербією, а можливо в короткім часі і з Росією, війна необчислимих нині наслідків, що не лише може змінити вигляд Австрії, але і цілої Європи, війна, що особливо нас Русинів може дуже діткнути.

Не дочекався старенький Цісар Австрії спокійної смерті: зачав 1848 р. рядити війнами і на кінець довгого єго життя не заощадив Єму Всевишній того креста і нещастя, які відсував довго від підданих єму народів й мусить нині провадити війну.

До Канади прийшло урядове візвання, щоби австрійські піддані обовязані до війська, вертали до Австрії, щоби там бути готовими до оборони держави.

Бог знає, що може вийти. Можливо, що треба буде боронити Галичину перед загорненням її лакомою на Русинів Росією, — можливо, що треба буде боронити наших родичів, жінок, дітей, братів, та нашої рідної землі перед ненаситним ворогом. Можливо, що після війни ми останемо в Австрії, як є, або скріплені міліонами наших братів зза кордону, але можливо і се, що можемо опинитись під твердою рукою московського деспота. Усе — в руках Божих і — годі нам передвидіти, що буде. **На всякий случай треба бути всім австрійським підданим дома на позиції готовими до оборони нашого рідного дому, наших дорогих братів і сестер, нашого Народу. Хто дістане покликання, повинен йти боронити загроженої Вітчизни.**

ни. Всім некликаним і немельдованим, а обов'язаним до військової служби, всім дезертирам уділив Цісар амнестию, то є звільнення від кав, коли лише сейчас ставляться до консуляту і виїдуть до старого краю на оборону Вітчизни.

Тим же, що рішилися остати на ціле життя в новій Вітчизні, Канаді, а лише частину життя свого є зв'язані зі старим краєм, годиться також взяти участь в великій пригоді Австрії й наших рідних братів: адже ж там рішається доля і нашого Народу!

Наша співучасть не повинна обмежитись лише на читання газет, щоби довідатись про воєнні події, але ми повинні помочи нашій старій Вітчизні, чим і як можемо.

Чоловіколюбчець Бог наш Богом мира, братолюбця, отже і брідиться гнівами, завистями і кривдами, яких вислідом є війни. Він справедливий і ласкавий каже в своїм незглубимім провидіню піддати рішаючим чинникам такі пляни і средства, які відсунуть все то, що на строгість і довготу війни впливає, так, що нещастя воєнне скоро скінчиться без непотрібного проливу крови... Коли вже подобалося Божому Провидіню кулями рішати долю нашого краю, то молим горячо і часто молим Всемогучого Бога, щоби та розправа з волі Божої якнайскорше скінчилася, та, щоби як найменше спричинила лиха. За згоду, розвагу, за терплячих вояків, та за їх неспокійні ридаючі родини, за мир всего світа та розширення царства Божого між людьми засилаймо сердечні молитви

до небесного Володителя світа, а Він певно вислухає просячих і помилує нас.

“Господи, спаси царя і услиші ни, в оньже аще день призовем Тя”.

Время люте, тривога і горе, поможім жеж загроженим нашими щирими молитвами! Най станеться воля Божа!

Щоби підперти духа молитви та вспівчутя, заряджуємо, щоби Всі ОО. Духовні завзивали Вірних до Апостольства молитви, до добрих діл, особливо св. Причастия, та згоди погнівайних, до покинєння пиянства, та богохульних мов, проклонів, щоби тими добрими ділами, довершеними на інтенцію відвернення нещастя від наших братів в старім краю, упросити ласки і милосердя у Господа Бога.

При кожній Службі Божій аж доки гроза нещастя не буде відвернена від Австрії, мають всі священники додавати в обох ектенях молитви зі служби “о мирі”, що слідує по службі “на всякое прошеніє” а по Службі Божій в неділю і свято відспівати суплікацію при виставленню Насв. Тайн. **Никита Епп.**

Вінніпег, Ман. 27 липня 1914.

Сей лист має бути читаний по всіх церквах. (Вміщено в “Канадійському Русині” 1 серпня 1914 року.)

ДО ВСЕЧЕСНОГО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ КАНАДІЙСЬКИХ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ.

Недавно порушила цілий світ вість, що Австрія веде війну зі Сербією. Всі прочі держави заняли вижидаюче становиско, а головно Ан-

глія всіма силами старалася зльокалізувати війну і привернути мир.

В сій то хвилі, коли крім Австрії і Сербії ніяка держава не була загрожена війною, коли Англія не взивала своїх підданих до оборони власної вітчизни, тоді Ми видали пастирський лист, в яким зазначили, що Австрія через ц. і к. конзулят в Канаді взиває своїх підданих, щоби ставали перед австрійським прапором, та сказали, що сі Русини, які лише на короткий час приїхали до Канади, повинні послухати поклику Австрії і йти боронити свої родини і майно. Та вже протягом кількох днів відносини політичні зовсім змінилися. Днесь цілу Європу обняла війна, днесь і Англія і ціла британська держава загрожена ворогами, днесь і наша нова вітчизна Канада кличе своїх вірних підданих, щоби ставилися під англійський прапор готові віддати своє і життя за добро британської держави.

Днесь всі народи, що живуть під прапором британської держави шлють своїх синів на оборону британського прапора.

В сій отже хвилі, коли і до нас, як своїх вірних підданих звертається Англія з кличем, щоби ми ставали під її прапор, коли британська держава потребує і нашої помочі, днесь як вірні сини британської держави ми, канадійські Українці маємо великий і святий обов'язок ставати під прапор нашої нової вітчизни, під прапор британської держави і за ню віддати в потребі своє майно і свою кров.

Русини, Горожани Канади! Се наш великий обов'язок стати в обороні Канади, бож се край, що пригорнув нас, дав захист під стягом сво-

боди Бритійської Імперії, де ми найшли не лише хліб і можливість духового розвою.

Се наш святий обов'язок бути готовими віддати майно і кров свою за добро Канади, бо се нова вітчизна, якій ми присягали вірність, якій присягою зобов'язалися віддати всьо наше майно і життя, наколи сего вона буде від нас потребувати.

Се наша дорога вітчизна, бо тут наша сім'я, наші діти, тут майно наше, тут і серце наше ціле, наша ціла будучність.

Тому в отсій переважній хвилі памятаймо, що як вірні сини Канади, вірні присязі зложеній Вітчизні і нашому королеві і ми маємо гуртуватись під прапор Бритійської держави.

На бік всякі партійні міжусобиці і непорозуміння, на бік вся рівнодушність і байдужність.

Ми свідомо з почуття нашого найглибшого прив'язання і обов'язку хочемо і будемо помагати нашій новій вітчизні, коли вона zagrożена ворогом.

Русини, Горожани Канади! Ви, що вже склали присягу на вірність нашому королеві Юрієві V., як і ті, що ще не горожанами, але маєте волю ними бути, памятайте, що присяга зобов'язує Вас до вірности. За яке будь не льяльне діло чи слово чекає в нашій, як в кожній державі на стопі военній, кара смерти, як зрадника. Вірність обов'язує до діл і жертв, і коли держава їх жадає, чи потребує кожний має бути готов навіть життя віддати. Якби треба було і далось зложити руські полки з канадійських Русинів — Горожан, то певно був би се види-

мий знак, що Русини в Канаді, се дійсні горожани, що готові за свою Вітчину все навіть життя віддати. Але ще раз зазначаємо, що маємо сей обов'язок сповняти не тільки з послуху законам, але і з глибокого почуття наших обов'язків.

Бог оден знає, як та найбільша в історії війна скінчиться. Молім Бога горячо, щоби був ласкав вплинути Своєю Всемогучістю на як найскорше її закінчення, та о се, щоби наша нова Вітчина Канада не понесла шкоди.

З огляду, що Наш попередній лист з дня 27 липня відносився до хвилі, коли війна була виключно між Австрією і Сербією і мало хто вірив, що війна розшириться на прочі держави, з огляду на мирове становище Англії, та що Англія не скликувала своїх вірних підданих до оборони власної держави, зазначаємо з натиском, що наш попередній лист з 27 липня с. р. стався супроти зміненої ситуації політичної безпредметовим і несміє бути публично читаний по церквах. Натомість наказуємо всім Священникам, щоби прочитали сей наш пастирський лист підчас богослуження в своїх парохіях і поучили відповідно до сего листу Русинів про їх обов'язки зглядом Бритійської Держави.

Дано у Вінніпегу 6. серпня 1914.

Никита Епп.

(Вміщено в "Канадійському Русині" 8 серпня 1914 року.)
